

T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

III. ANTIOKHOS'UN KÜÇÜK ASİA POLİTİKASI
(MÖ 223-187)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
MEHMET SAİT BENEK

Danışman
DOÇ. DR. MUZAFFER DEMİR

MUĞLA 2012

T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

III. ANTIÖKHOS'UN KÜÇÜK ASİA POLİTİKASI
(MÖ 223 - 187)

HAZIRLAYAN
MEHMET SAİT BENEK

Sosyal Bilimler Enstitüsünde

“Yüksek Lisans”

Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 07.09.2012

Tezin Sözlü Savunma Tarihi :16.08.2012

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Muzaffer DEMİR

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Turhan KAÇAR

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Abuzer KIZIL

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Namık Kemal ÖZTÜRK

AĞUSTOS, 2012

MUĞLA

TUTANAK

Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 31/05/2012 tarih ve 554/5 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 2.4/6 maddesine göre, Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisan öğrencisi Mehmet Sait BENEK'in "III. Antiokhos'un Küçük Asia Politikası (MÖ 223-187)" adlı tezini incelemiş ve aday 26/01/2012 tarihinde saat 10.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 60 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin ..kabul.. olduğuna ...uybirliği ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Doç Dr. Muzaffer DEMİR

Üye

Prof. Dr. Turhan KAÇAR

Üye

Yrd. Doç. Dr. Abuzer KIZIL

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “III. Antiokhos’un Küçük Asia Politikası (MÖ 223-187)” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

07/09/2012

MEHMET SAİT BENEK

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.

Soyadı : Benek

Adı : Mehmet Sait

Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe : III. Antiokhos'un Küçük Asia Politikası (MÖ 223-187)

Y. Dil : Asia Minor Policy of Antiochos III (223-187 BC)

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

(X)

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Üniversitesi

Fakülte : Edebiyat Fakültesi

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar:

Tarih : 16.08.2012

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayınlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : Demir, Muzaffer

Ünvanı : Doç. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL : Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI: 143

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. Seleukid İmparatorluğu'nun Kuruluşu ve Küçük Asia
2. III. Antiokhos ve Küçük Asia
3. Roma-Seleukid Mücadelesi

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

1. III. Antiokhos
2. Seleukoslar
3. Küçük Asia
4. Magnesia (Spyl Dağı eteklerindeki Magnesia)

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER:

1. Antiochos III
2. Seleucids
3. Seleuchos
4. Asia Minor
5. Magnesia (Magnesia ad Spylum)

- 1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum (x)
- 2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir ()
- 3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir ()

Yazarın İmzası :

Tarih : 07.09.2012

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
ÖZET.....	VI
KAYNAKLARIN TANITIMI.....	VIII
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

III. ANTİOKHOS ÖNCESİ KÜÇÜK ASİA'DA SELEUKOSLAR

A) I. Seleukos Dönemi (MÖ 321 - 281).....	5
B) I. Antiokhos Dönemi (MÖ 281 - 261).....	8
C) II. Antiokhos Dönemi (MÖ 261 - 246).....	12
D) II. Seleukos Dönemi (MÖ 246 - 227).....	15

II. BÖLÜM

KÜÇÜK ASİA ÜZERİNE III. ANTİOKHOS VE AKHAIOS MÜCADELESİ

A) III. Antiokhos'un Tahta Çıkışı ve Seleukosların Yükselişi.....	25
1. Media ve Persis Ayaklanmaları.....	25
2. Raphia Savaşı.....	27
B) Akhaios'un Küçük Asia İsyanı.....	28
C) III. Antiokhos'un Küçük Asia'yı Yönetimi Altına Alması.....	30

III. BÖLÜM

KÜÇÜK ASİA ÜZERİNE III. ANTIOKHOS VE ROMA MÜCADELESİ

A) III. Antiokhos'un Doğu Emniyetini Sağlaması.....	39
B) III. Antiokhos'un Küçük Asia Seferi.....	43
C) Küçük Asia'daki Diğer Unsurlar "V. Philippos, Rhodos Cumhuriyeti ve I. Attalos".....	49
D) III. Antiokhos'un Batı Seferi.....	59
E) Hellen Savunuculuğu Mücadelesi: "III. Antiokhos ve Roma".....	66
F) Thermopylai Savaşı.....	77
G) Magnesia Savaşı'na Doğru.....	83
1. Magnesia Savaşı.....	89
2. Apameia Barış Antlaşması.....	94

IV. BÖLÜM

KÜÇÜK ASİA'DA ROMA HAKİMİYETİ VE III. ANTIOKHOS DÖNEMİ'NİN SONU

A) Küçük Asia Topraklarının Roma Tarafından Taksimi.....	99
B) III. Antiokhos Dönemi'nin Sonu.....	102
SONUÇ.....	105
KAYNAKÇA.....	110
HARİTALAR.....	120
EKLER.....	124

Ek 1: Belge 1: III. Antiokhos'un Sardeislilere gönderdiği mektubun son kısmı (MÖ 213).....	124
Ek 1: Belge 2: III. Antiokhos'un Artemis Leukophryene Oyunları'nı tanınması ile ilgili Maiandros (Menderes) üzerindeki Magnesia'ya gönderdiği mektup (MÖ 207).....	125
Ek 1: Belge 3: Zeuksis'in Amyzonlulara gönderdiği mektup (MÖ 203).....	127
Ek 1: Belge 4: III. Antiokhos'un Amyzon'daki ordusuna gönderdiği mektup (MÖ 203).....	128
Ek 1: Belge 5: III. Antiokhos'un Labranda'daki orduya (Zeuksis aracılığıyla) gönderdiği mektup (MÖ 203).....	129
Ek 1: Belge 6: Ksanthos kentinin III. Antiokhos tarafından kutsanmasıyla ilgili kayıtlı belge (MÖ 197).....	130
Ek 2: Seleukos İmparatorluğu Kral Listesi (MÖ 281-MÖ 64).....	131

ÖNSÖZ

Bu çalışmamızda, Seleukosların özellikle MÖ 281 yılından itibaren Küçük Asia toprakları ile ilgili faaliyetlerini ön planda tutup, yoğunluklu olarak Seleukos imparatorlarından III. Antiokhos döneminde (MÖ 223-187) ulaştıkları sonuçları ele aldık. Antik kaynakların ve modern literatürün ayrıntılı olarak analiz edilmesiyle oluşturulan bu çalışma Seleukos İmparatorluğu ve özellikle III. Antiokhos döneminde Küçük Asia topraklarının siyasi durumunun daha iyi anlaşılması konusunda katkı sağlayacaktır. Tarih çağları boyunca çeşitli milletler tarafından sayısız istilalara maruz kalan Küçük Asia, merkezi Syria olan Seleukos İmparatorluğu'nun kurucusu I. Seleukos'tan itibaren ülke topraklarına dahil edilmek istenen önemli bir coğrafya niteliği kazanmıştır. Bugün üzerinde yaşadığımız Anadolu toprakları uğruna geçmişte yaşanan büyük savaşlar ve barışlar doğurdukları sonuçlar itibarıyla ve bu toprakların geleceğinin tayini açısından her zaman merak konusu olmuştur. Bu nedenle, yaptığımız çalışmayla genel çerçeveli çalışmaların aksine, geniş bir zaman dilimi içerisinde cereyan eden olaylar ile bu olayların taraflarına ilişkin daha özel bilgiler vermeyi amaçlamaktayız.

Dört ana başlık altında incelediğimiz çalışmamızın giriş bölümünde Seleukos İmparatorluğu'nun kuruluşundan önceki dönemde (MÖ 323-281) Büyük İskender'in komutanları arasındaki çatışmalardan ve Küçük Asia topraklarının bu çatışmalardan ne şekilde etkilendiğinden bahsettik. Bu bağlamda birinci bölümde İskender'in komutanlarından biri olan I. Seleukos'un önemli mücadeleler sonucu elde ettiği zaferler sayesinde Syria'nın doğusundan Küçük Asia'nın batısına kadar genişleyen Seleukos İmparatorluğu'nun MÖ 281-223 yılları arasındaki durumunu Seleukos imparatorları nezdinde incelemeye çalıştık. İkinci bölümde, çalışmamızın ana konusu olan III. Antiokhos ve Küçük Asia hakkında değerlendirmelerde bulunduk. III. Antiokhos'un Seleukos tahtına çıkışını, karşılaştığı isyanları ve Batı Seferi'nin hazırlık safhalarını anlatmaya çalıştık. Ardından üçüncü bölümde III. Antiokhos'un Küçük Asia üzerine düzenlediği sefere odaklanarak Batı Anadolu'da gerçekleştirdiği fetihleri, yerel unsurlarla olan mücadelesini ve Roma ile karşı karşıya gelmesi sonucu yaşadığı hezimetini ayrıntılarıyla aktardık. Çalışmamızın

dördüncü ve son bölümünde ise Küçük Asia topraklarının Seleukoslar tarafından boşaltılıp Roma kontrolü altında yeniden yapılandırılmasından ve III. Antiokhos döneminin sona ermesinden bahsettik.

Tez çalışmam süresince beni titizlikle takip eden, yönlendiren ve araştırmamın hiçbir noktasında yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Muzaffer DEMİR'e, tezimin yazılması sırasında gösterdiği manevi desteği ve yardımları için eşim Hatice BENEK'e teşekkürü bir borç bilirim.

Mehmet Sait BENEK
MUĞLA 2012

ÖZET

Tarihin en eski çağlarından itibaren konumu açısından stratejik bir öneme sahip olan Küçük Asia toprakları bu özelliğini günümüze kadar korumuştur. MÖ 323 yılında Makedonya kralı Büyük İskender'in ölümü üzerine onun komutanları arasındaki mücadelelere sahne olan bu topraklar MÖ 281-187 yılları arasında Seleukos İmparatorluğu'nun etkisi altında kalmıştır. III. Antiokhos, atalarının mirası olduğunu iddia ettiği Küçük Asia topraklarının kontrolünü tamamen Seleukosların eline geçirmek ve bölgede kendisine tehlike oluşturabilecek bir rakip bırakmamak için çok riskli mücadelelere girmiştir. MÖ 197 yılında Batı Anadolu'yu boydan boya fetheden III. Antiokhos Trakya topraklarına ulaştığı zaman Avrupalı güçler için de ciddi bir tehlike unsuru haline gelince devreye Roma Cumhuriyeti girmiştir. Roma, başlangıçta batıdaki savaşlar nedeniyle III. Antiokhos ile savaşmaktan kaçınmış, bu nedenle Seleukosların Küçük Asia topraklarını boşaltıp Syria'ya çekilmesi için defalarca uyarıda bulunmuştur. Ancak istediği sonucu elde edemeyince fiili mücadeleye geçmeye karar vermiştir. Nitekim dönemin en önemli iki gücü durumunda olan Seleukoslar ile Romalılar arasında meydana gelen savaşlardan Roma Cumhuriyeti MÖ 190 yılındaki Magnesia Savaşı ile son darbeyi vurarak galip ayrılmış ve Seleukoslar Küçük Asia toprakları üzerindeki haklarından tamamen vazgeçmek zorunda kalmıştır. Bir zamanlar III. Antiokhos'a ait olan bu topraklar MÖ 188 yılında imzalanan Apameia Antlaşması'ndan sonra Roma'nın müttefikleri olan Pergamon Krallığı ile Rhodos Cumhuriyeti arasında paylaştırılmıştır. III. Antiokhos bu antlaşmanın imzalanmasından kısa bir süre sonra ölmüştür.

Anahtar Sözcükler: III. Antiokhos, Seleukos, Küçük Asia, Manisa.

ABSTRACT

The lands of Asia Minor, which had a strategic importance from the earliest ages of history onwards, has maintained this feature until now. After the death of Alexander the Great, king of Macedonia, in 323 BC, these lands, having witnessed the conflicts among his commanders, came under the influence of Seleucid Empire between 281-187 BC. Antiochus III, having claimed that the lands of Asia Minor were inherited from his ancestors, entered into a great struggle to control these lands and achieved to eliminate his opponents that could pose a threat to the Seleucid Empire. The king conquered the western parts of Anatolia in 197 BC. When he reached Thrace, he created a serious threat in conquering the European lands. As the Romans at the beginning wanted to avoid fighting with Antiochus III because of its wars at the west, they asked the Seleucids to evacuate the lands of Asia Minor, but the Seleucids refused to comply with this demand. Then the Romans decided to fight with them. Eventually having waged war with the Seleucids for a long period of time, the Romans gave them the final defeat at the war of Magnesia in 190 BC. As a result of this, Romans forced the Seleucids to withdraw from Asia Minor to Syria. The lands of Asia Minor once belonged to the kingdom of Antiochus III, were distributed among the allies of Rome, the Pergamon Kingdom and the Republic of Rhodes after the treaty of Apamea in 188 BC. Not long after this treaty, Antiochus III was deceased.

Keywords: Antiochus III, Seleucid, Asia Minor, Magnesia.

KAYNAKLARIN TANITIMI

I- Antik Kaynaklar

İncelediğimiz dönemle (MÖ 223-287) ilgili başlıca antikçağ kaynaklarından bahsedeceğimiz bu bölümde bize en sağlıklı bilgileri aynı tarihlerde yaşamış olan Hellen tarihçi Polybios (MÖ 200-120)'un verdiğini söyleyebiliriz. Polybios Roma İmparatorluğu'nun yükselişini ve Hellenistik topraklar üzerindeki hakimiyetini anlattığı *Historiai*¹ adlı eserinde Roma ile III. Antiokhos'un Küçük Asia, Trakya ve Hellas üzerinden verdikleri mücadeleleri ayrıntılı bir şekilde aktararak bize bu konuda geniş bilgiler vermektedir. Çalışmamızda eserin III. Antiokhos'un Seleukos tahtındaki ilk yıllarına değinilen V., Küçük Asia Seferi'nin anlatıldığı XVI. ve Roma ile giriştiği mücadelenin aktarıldığı XVIII-XXI. Kısımlardan yararlandık. Biz bu eserin Antik Hellenlerden Loeb Classical Library tarafından yapılan İngilizce çevirisini kullandık.

Polybios'tan sonra çalışmamız hakkında bize en çok yardımcı olan Hellen tarihçilerden biri de *Rhomaika*² adlı eserini kullandığımız Appianos'tur. Yazar gerek yaşadığı coğrafyaya hakim oluşu, gerekse Roma İmparatorluğu bünyesinde çeşitli devlet görevlerinde bulunmuş olması sayesinde siyasi ve sosyal anlamda çok geniş bilgi aktarımında bulunmuştur. Eserinde Roma'nın hem kendi içerisinde hem de Makedon Krallığı ve Seleukos İmparatorluğu gibi çağdaş devletlerle verdiği mücadeleleri bir tarihçi ve devlet adamı gözüyle aktarmaya çalışmıştır. Çalışmamızda eserin Roma-Makedonya Savaşlarını içeren IX. ve Roma-Seleukos mücadelesini anlatan XI. kısımlardan faydalandık. Yazarın *Rhomaika* adlı eserini H. White'nin İngilizce çevirisi aracılığıyla kullandık.

¹ Polybios, *Histories*, Çeviri: Loeb Classical Library, Cambridge 1927.

² Appianos, *History of Rome*, Çeviri: Horace White, 1913.

Romalı tarihçi Livius ise Roma İmparatorluğu'nun kuruluşundan itibaren ele aldığı *Ab Urbe Condita*³ adlı eserinde özellikle Roma ve Seleukos İmparatorlukları arasındaki savaşlar ve bu savaşların sonuçları hakkında bizleri fazlasıyla bilgilendirmektedir. Eserde ağırlıklı olarak Roma-Seleukos mücadelesine değinilen XXXIII-XXXVIII. cilt aralığından yararlandık. Latince'den İngilizce'ye C. Roberts tarafından yapılan çevirisi bizim başvuru kaynağımız olmuştur.

Hellen kökenli bir Roma vatandaşı olan Plutarkhos'un Romalı komutanların hayatlarını anlattığı *Bioi Paralleloi*⁴ adlı eserinde Romalıların Seleukoslar ile girdikleri çatışmalar sırasında aktif olan Titus Flaminius gibi komutanların hayatları hakkında verdiği bilgilerden faydalandık. Eserin İngilizce çevirisine yine Loeb Classical Library aracılığıyla ulaştık. Seleukos İmparatorluk Tarihi kronolojisi açısından kritik bilgiler içeren *Khronikon*⁵ adlı eseriyle Eusebios da yine tez çalışmamız süresince başvurduğumuz önemli antikçağ yazarları arasında yer almıştır. Biz eserin R. Bedrosian'ın tarafından yapılan İngilizce çevirisini kullandık.

Romalı tarihçi Iustinus, Gallia kökenli tarihçi Pompeius Trogus'un bir dünya tarihi niteliğindeki eseri *Historiae Phlippcae*'nin bir özetini yaptığı *Epitoma Historiarum Philippicarum*⁶ adlı eserinde ağırlıklı olarak II. Philippos'tan sonraki Makedonya tarihine değinmiştir. J.Watson'ın yaptığı İngilizce çevirisinden yararlandığımız eser XXV., XXVII. ve XXXI. kısımlarında Seleukosların Küçük Asia mücadelesi sırasında münasebet halinde olduğu Makedon krallarıyla ve aynı zamanda Roma-Makedonya-Seleukos ilişkileriyle ilgili barındırdığı ayrıntılı bilgiler sayesinde çalışmamız sırasında sıkça yararlandığımız kaynaklardan biri olmuştur.

³ Titus Livius, *History of Rome*, Çeviri: Canon Roberts, London 1905.

⁴ Plutarkhos, *The Parallel Lives*, Çeviri: Loeb Classical Library, Cambridge 1918.

⁵ Eusebios, *Chronicle*, Çeviri: Robert Bedrosian, New Jersey 2008.

⁶ Iustinus, *Epitome of Philippic History of Pompeius Trogus*, London 1853.

II- Modern Kaynaklar

Çalışmamız sırasında başvurduğumuz modern kaynaklar başta Seleukos İmparatorluğu olmak üzere, Küçük Asia ve Roma İmparatorluğu çerçevesinde işlenen eserler olmuştur. Biz bu eserler arasından konumuzla ilgili başlıca temel eserleri ele alacağız. E. R. Bevan'ın iki ciltten oluşan eseri *The House of Seleucus*⁷'ta Büyük İskender'in doğu bölgelerinde sürdürdüğü Hellenizm politikasından ve bundan sonra meydana gelen gelişmelerden itibaren başlayıp, Seleukos İmparatorluğu'nun kurucusu I. Seleukos döneminden imparatorluğun yıkılışına kadar yaşanan tüm gelişmeleri aktarmaya çalışmıştır. Eserin birinci cildinde III. Antiokhos'tan önce tahta çıkan Seleukos İmparatorları dönemlerinde (MÖ 281-223) imparatorluğun durumu, ikinci cildinde ise çalışmamızın odağını oluşturan III. Antiokhos dönemi (MÖ 223-187) olayları ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

J. Ma, *Antiochos III and the Cities of Western Asia Minor*⁸ adlı eserinde Seleukos İmparatorluğu'nun siyasi tarihinden ziyade özellikle III. Antiokhos döneminde Seleukosların Küçük Asia'daki varlığını incelemiştir. Eserde Küçük Asia kentlerinin I. Seleukos'tan itibaren Seleukos İmparatorluğu ile olan ilişkisi ve III. Antiokhos'un Küçük Asia'yı fethindeki süreçte sosyal, ekonomik ve siyasi ortam çeşitli epigrafik metinlerin de kaynak gösterilmesiyle aktarılmıştır. D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor: to the end of the Third Century after Christ*⁹ adlı kitabında Küçük Asia'daki duruma bu kez Roma cephesinden bakarak değinmeye çalışmıştır. Biz ayrıca bu kitabın N. Başgelen ve Ö. Çapar tarafından yapılan Türkçe çevirisini de kullandık.

W. Dittenberger'in Küçük Asia, Syria ve Ptolemaios topraklarında bulunan Hellence yazıtlardan oluşan *Orientalis Graeci Inscriptiones Selectae*¹⁰ adlı eseri

⁷ E. R. Bevan, *The House of Seleucus I-II*, London 1902.

⁸ J. Ma, *Antiochos III and the Cities of Western Asia Minor*, New York 2000.

⁹ D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor: to the end of the Third Century after Christ*, Princeton 1950; *Anadolu'da Romalılar: Attalos'un Vasiyeti, MÖ III. ve II. Yüzyıllarda Batı Anadolu*, Çeviri: N. Başgelen - Ö. Çapar, İstanbul 2001.

¹⁰ W. Dittenberger, *Orientalis Graeci Inscriptiones Selectae*, Leipzig 1903-1905.

önemli epigrafik bir kaynaktır. Çalışmamızda, bu eserde yer alan I. Attalos ile Antiokhos Hieraks arasındaki mücadelelere kaynak oluşturan 271, 275, 278 ve 279 numaralı metinlere işaret ettik. C. B. Welles, *Royal Correspondence in the Hellenistic Period*¹¹ adlı eserinde Hellenistik dönem krallıklarına ait resmi yazışmaları aktarmıştır. Çalışmamızda, bu eserde yer alan III. Antiokhos'un Magnesia'ya gönderdiği 31 ve Amyzon'daki ordusuna gönderdiği 39 numaralı mektupları kullandık.

J. D. Grainger, Seleukos İmparatorluğu'nu neredeyse tüm yönleriyle incelemiş ve Seleukoslar hakkında oldukça fazla çalışma yapmıştır. Bizim de beş kitap, bir de makalesinden yararlandığımız yazarın bu eserleri arasından *The Roman War of Antiochus the Great*¹² adlı kitabı ile *Antiochos III in Thrace*¹³ adlı makalesi III. Antiokhos'un Küçük Asia ve Trakya boyunca yürüttüğü büyük batı seferi hakkında kapsamlı bir inceleme niteliği taşımaktadır. E. Badian'ın *Rome and Antiochus the Great: A Study in Cold War*¹⁴ adlı makalesinde Roma ve Seleukos İmparatorluklarını karşı karşıya getiren sürece yoğunlaşmıştır. B. B. Kochva, *Seleucid Army: Organization and Tactics in the Great Campaigns*¹⁵ adlı kitabında hem III. Antiokhos'un yürüttüğü savaşlarla ilgili, hem de Seleukosların genel ordu yapısı hakkında genel bir tasvir çizmiştir. Eserde çalışmamızı doğrudan ilgilendiren ve katkı sağlayan kısımlar özellikle Thermopylai ve Magnesia Savaşlarının anlatıldığı kısımlar olmuştur.

M. M. Austin, *The Hellenistic World from Alexander to the Roman Conquest*¹⁶ adlı kitabında içerisinde Seleukos Küçük Asiası'nı da barındıracak şekilde Büyük İskender döneminden Roma işgaline kadar Hellen topraklarındaki

¹¹ C. B. Welles, *Royal Correspondence in the Hellenistic Period*, New Haven 1934.

¹² J. D. Grainger, *The Roman War of Antiochus the Great*, Boston 2002.

¹³ J. D. Grainger, "Antiochos III in Thrace, *Historia*", *Zeitschrift für Alte Geschichte* 45.3, 329-343, 1996.

¹⁴ E. Badian, "Rome and Antiochus the Great: A Study in Cold War", *Classical Philology* 54.2, 81-99, 1959.

¹⁵ B. B. Kochva, *Seleucid Army: Organization and Tactics in the Great Campaigns*, Cambridge 1976.

¹⁶ M. M. Austin, *The Hellenistic World from Alexander to the Roman Conquest*, Cambridge 2006.

siyasi ve sosyal durumları aktarmaya çalışmıştır. R. M. Errington'un *Rome against Philip and Antiochus*¹⁷ adlı makalesi ise Roma'nın Hellen savunuculuğu propagandası çerçevesinde hem Seleukoslarla hem de Makedonyalılarla giriştiği mücadeleden bahsetmektedir.

H. Demircioğlu, *Roma Tarihi*¹⁸ adlı kitabında Roma İmparatorluğu'nun Seleukoslarla verdiği mücadelenin safhaları ve sonucu hakkında geniş bilgiler vermiştir. Eser yerli kaynaklar arasında çalışmamızı doğrudan ilgilendiren az sayıdaki eserden biri olması yönüyle önemlidir. M. A. Kaya, *Anadolu'daki Galatlar ve Galatya Tarihi*¹⁹ adlı kitabında Seleukosların Küçük Asia'daki varlığına Galatlar üzerinden değinirken, *Suriye Krallığı'nın Büyük Menderes Havzası'ndaki Kolonileri*²⁰ adlı makalesinde çoğunluğunu I. Seleukos'un kurduğu, varlıkları III. Antiokhos döneminde de devam ettiği bilinen koloniler hakkında değerlendirmelerde bulunmuştur.

¹⁷ R. M. Errington, "Rome against Philip and Antiochus", *The Cambridge Ancient History VIII*, Editör: A. E. Astin, F. W. Walbank, Cambridge, 244-89.

¹⁸ H. Demircioğlu, *Roma Tarihi*, Cilt I, Ankara 1993.

¹⁹ M. A. Kaya, *Anadolu'daki Galatlar ve Galatya Tarih*, İzmir 2009.

²⁰ M. A. Kaya, "Suriye Krallığı'nın Büyük Menderes Havzası'ndaki Kolonileri", *Tarih İncelemeleri Dergisi* 15, 121-136, 2000.

GİRİŞ

Makedonya kralı Büyük İskender MÖ 334 yılında ülkesinin doğusuna doğru büyük bir sefer hazırlığına girişmiştir. Başlattığı bu büyük doğu seferi esnasında ele geçirdiği topraklar, MÖ 323 yılında kendisi ölünce varisleri olan komutanları arasında paylaşılmıştır. Aralarında I. Seleukos (Nikator), Lysimakhos, I. Ptolemaios, Perdikkas, Antipatros, Antigenes, Peithon, Krateros ve I. Antigonos gibi önemli komutanların bulunduğu bu varisler, Büyük İskender'den geriye kalan topraklara hakim olmak için kendi aralarında uzun yıllar devam eden şiddetli çatışmalar yaşamıştır.

Söz konusu çatışmaların ilki MÖ 322-320 yılları arasında gerçekleşmiştir. Perdikkas, Antipatros, Krateros, I. Antigonos ve I. Ptolemaios'un Küçük Asia ve çevresinde ortaklaşa başlattıkları toprak gaspı girişimleri I. Seleukos, Lysimakhos, Antigenes ve Peithon'un karşı saldırılarıyla istedikleri başarıya ulaşmamıştır (Diodoros, 18.23.3-4). Krateros çatışmalar sırasında öldürülmüş, I. Antigonos Phrygia, Lykia ve Pamphylia civarındaki, I. Ptolemaios ise Kuzey Afrika'daki toprak bütünlüğünü korumayı başarmışlardır. Antipatros ise I. Antigonos'un doğuda sağladığı otoriteye paralel olarak batıdaki hakimiyet alanlarını korumuştur. Diğer taraftan Lysimakhos Trakya topraklarındaki egemenliğini kaybetmemiş, I. Seleukos Babylonia'da, Antigenes Media'da, Peithon ise Susiana'da varlıklarını devam ettirmişlerdir. Bu çatışma olayın taraflarına büyük toprak kazanımları sağlamasa da aralarındaki güç dengesinin ortaya çıkması açısından önem arz etmiştir. I. Seleukos'un yaşanan çatışmadan başarılı bir şekilde çıkmış olması, Seleukoslar bağlamında değerlendirildiği zaman hem Babylonia bölgesindeki hem de Küçük Asia ve çevresindeki imajı açısından iyi bir başlangıç olarak değerlendirilebilir¹.

İkinci çatışma MÖ 319 yılında Makedon kral Antipatros'un ölümünün ardından oğlu Kassandros ile Antipatros'un saltanat vekili olan Polyperkhon arasındaki taht kavgasıyla başlayıp, olaylara I. Antigonos ve I. Ptolemaios'un da dahil olmasıyla daha da büyümüştür. Nitekim Kassandros Polyperkhon'u saf dışı

¹ Austin 2006, 20.

bırakarak galip ayrıldığı bu çatışmanın ardından Makedonya tahtının sahibi olmuştur (MÖ 315). I. Antigonos sarsılan otoritesini sağlamlaştırmak için Kassandros'a yenilen Polyperkhon'u yanına alarak Küçük Asia'da yeni bir karışıklık çıkarma girişiminde bulunmuştur (Diodoros, 18.54.1-4). I. Ptolemaios, Lysimakhos ve Kassandros onun bu girişimine kayıtsız kalmamışlar ve MÖ 314 yılında geniş çaplı bir çatışma başlamıştır ki bu üçüncü büyük çatışmadır². I. Ptolemaios'un kontrolündeki Syria topraklarına saldıran I. Antigonos'un ordusu başarılı olamayınca barış yoluna gidilmiştir. I. Antigonos gözünü bu kez de I. Seleukos'un yönettiği Babylonia topraklarına dikmiş ancak, meydana gelen bu savaştan da mağlup ayrılmıştır (MÖ 311-309)³. I. Seleukos MÖ 319 yılındaki ilk çatışmada elde ettiği başarıyı yeniden yakalayınca bu kez bu avantajı değerlendirme yoluna gitmesi kaçınılmaz olacaktır. Çünkü Küçük Asia ve çevresinde meydana gelen bu çatışmalar bir şekilde kendi kontrol alanlarını da etkilediği için zarar görme olasılığı oldukça yüksek görünüyordu.

MÖ 308 yılından itibaren doğudaki etkinliğini arttıran I. Seleukos Küçük Asia içlerine doğru ilerlemek için uygun zeminin oluşmasını bekliyordu. Bu arada I. Ptolemaios ordusuyla birlikte Ege kıyılarına kadar yayılmış, dolayısıyla I. Antigonos'u karşısına almıştır. I. Antigonos ve oğlu I. Demetrios MÖ 305 yılında Rhodos'u kuşatınca I. Ptolemaios, Lysimakhos ve Kassandros adaya destek göndermişler ancak, Rhodos daha fazla zarar görmemek için I. Antigonos ile anlaşmak zorunda kalmıştır⁴. Bu sırada I. Antigonos'un yokluğunu fırsat bilen Lysimakhos Küçük Asia topraklarındaki hakimiyeti Kassandros'un de yardımlarıyla ele geçirmeye çalışmıştır. I. Demetrios Rhodos'tan döner dönmez ilk iş olarak Kassandros'u saf dışı bırakmış, ardından I. Antigonos ile birlikte Lysimakhos üzerine yürümüştür. İşte tam da bu ortam I. Seleukos'un Küçük Asia toprakları üzerinde söz sahibi olma düşüncelerini faaliyete geçirme şansını kendisine vermiş ve

² Diodoros, 19.57.1-5; Iustinus, 15.1.1.

³ Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 54; I. Seleukos'un Babylonia Satraplığı ile ilgili ayrıntılı bilgiler için bkz., Grainger 1990a, 52-76.

⁴ I. Ptolemaios, I. Antigonos Rhodos'u kuşattığı zaman adanın özgür kalması için gösterdiği çaba neticesinde, kurtarıcı anlamına gelen "Soter" ünvanını almıştır (Diodoros, 20.100.3-4); Pausanias, 1.8.6.

o da bu şansı en iyi şekilde değerlendirmek için harekete geçmiştir. MÖ 301 yılında İpsos civarında I. Antigonos ve I. Demetrios Lysimakhos ile savaşırken I. Seleukos da bu mücadeleye Lysimakhos'a destek vererek müdahil olmuştur. Tarihe İpsos Savaşı olarak geçen bu çatışmadan Antigonos ailesi yenik ayrılmıştır. Böylece MÖ 301 yılından itibaren 20 yıl boyunca Küçük Asia'da Torosların doğusuna I. Seleukos, batısına ise Lysimakhos hükmetmiştir⁵.

İpsos Savaşı Büyük İskender'den kalan topraklar için onun varisleri arasında meydana gelen en geniş çaplı olaydı. Daha önce meydana gelen çatışmalardan güç dengelerini çok derinden etkileyecek sonuçlar çıkmazken, Lysimakhos ile I. Seleukos'un elde ettikleri zafer Küçük Asia ve çevresi için kesin çizgileri olan bir ayırım oluşturmuştur. Çünkü bu büyük coğrafya ile ilgili hak iddiasında bulunanların sayısı şimdi sadece bu iki komutanla sınırlıydı ve bu durumu tersine çevirebilecek başka bir güç unsurunun varlığı da söz konusu değildi. Dolayısıyla Lysimakhos ve I. Seleukos'un bundan sonraki süreçte atacakları adımlar hem kendi krallıkları hem de bölge halklarının geleceği açısından belirleyici sonuçlar doğuracaktı.

MÖ 285 yılına gelindiğinde bu mücadele ortamında ayakta kalan Lysimakhos ile I. Seleukos'un yanında I. Ptolemaios da bulunuyordu. Bu isimler arasından Lysimakhos en geniş hakimiyet alanına (Kilikia'nın batısından itibaren kıyı Hellen kentleri, Küçük Asia'nın kuzeybatısı, Trakya ve Makedonya'nın bir kısmı)⁶, I. Ptolemaios hem Mısır hem Syria civarı hem de Küçük Asia'nın batısındaki etkinliği sayesinde güçlü bir yönetim tecrübesine, I. Seleukos ise en önemli askeri güce sahip olan komutandı. Arrianos, I. Seleukos'un Büyük İskender'in komutanları arasında en güçlü ve yönetici özelliğiyle en asili olduğunu bildirmiştir⁷. Lysimakhos ve I. Ptolemaios daha çok kendi hakimiyet alanlarının devamlılığı için çaba gösterirken, sahip olduğu güce güvenen I. Seleukos'un merkezi Syria olan, Küçük Asia boyunca devam edecek ve atalarının toprakları olarak gördüğü Makedonya topraklarını da

⁵ Plutarkhos, *Bioi Paralleloi -Demetrios-*, 28-29; Pausanias, 1.6.7; Lukianos, *Makrobioi*, 11; Lysimakhos'un bu çatışmalardaki rolünün ayrıntılı analizi için bkz., Lund 2002, 62-66.

⁶ Bevan 1902b, C.I, 69.

⁷ Arrianos, *Anabasis*, 1.7.

kapsayacak büyük bir Seleukos İmparatorluğu kurmaya odaklandığının sinyalleri ilerleyen yıllarda açıkça görülecekti.

I. BÖLÜM

III. ANTIOKHOS ÖNCESİ KÜÇÜK ASİA'DA SELEUKİDLER

A) I. Seleukos Dönemi (MÖ 321-281)

II. Philippos'un Antiokhos adında önde gelen bir subayının oğlu olan I. Seleukos⁸ Büyük İskender'in ölümünün ardından kendi hakimiyet alanını kuran generallerinin arasında en başarılı olanıydı. Büyük İskender hayatta iken sadece Babylonia* satraplığı yapan I. Seleukos onun ölümünden sonra Ege Denizi'nden İndus Nehri'ne⁹ kadar uzanan bir imparatorluk oluşturmuştur¹⁰. Seleukos İmparatorluğu'nun Küçük Asia'daki varlığı ise MÖ 281 yılında Seleukos kralı I. Seleukos'un Lysimakhos'a karşı Lydia Ovası'nda, Kouroupedion'da, kazandığı zaferle başlamıştır¹¹. Savaşı Seleukoslar kazanmış, Lysimakhos savaş meydanında ölmüştür¹². Daha önce müttefik durumunda olan I. Seleukos ve Lysimakhos'un karşı karşıya gelmesindeki en önemli neden Hellen kentlerinin büyük sempati duyduğu Agathokles (Lysimakhos'un oğlu)'in ölümünün ardından Lysimakhos'a karşı olan güvensizlikleriydi. Öz oğlunu öldüren Lysimakhos'un¹³ egemenliği altında yaşamak istemeyen bu kentler I. Seleukos'un duruma müdahale etmesine açık bir şekilde destek verirken, I. Seleukos ise bu durumu zaten Seleukoslara ait olduğunu düşündüğü toprakları ele geçirmek açısından büyük bir avantaj olarak görüyordu. Kouroupedion Savaşı doğunun en önemli gücü olan Seleukoslara bir şekilde batıyla da münasebete girmeye olanak sağlaması açısından önemli bir başlangıç noktası oluşturuyordu¹⁴.

⁸ Iustinus, 15.4.3.

* Mezopotamya'nın güneydoğusunda kurulmuş, başkenti Babylon olan antik bir ülke.

⁹ Orta Asya'da Tibet'in güneybatısından doğan, Hindistan ve Pakistan toprakları boyunca devam eden ve Himalayaların kuzeybatısına dökülen dünyanın en uzun nehirlerinden bir tanesi.

¹⁰ Dio Cassius, 19.91.1-5; Ayrıca bkz., Green 1990, 133.

¹¹ Iustinus, (17.1.7-12): "Kouroupedion Savaşı İskender'in bu iki komutanı (I. Seleukos ve Lysimakhos) arasındaki son mücadeleye sahne olmuştur."

¹² Nepos, *De Regibus*, 21.3.2.

¹³ Strabon, 13.4.1; Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 64.

¹⁴ Memnon, 5.6-7; Bevan 1902b, 121.

Bu tarihten önce I. Seleukos ve Lysimakhos'un zaman zaman ortak hareket ettikleri ve kendi kraliyetlerinin propagandasını yapmaya çalışırken birbirlerini destekledikleri de bilinmektedir (İpsos Savaşı'nda olduğu gibi)¹⁵. Ancak giriştikleri mücadeleden I. Seleukos galip ayrıldı ve her ne kadar ele geçirdiği Lysimakhos'a ait bazı kentler kendisine boyun eğmek istemese de Lysimakhos'un bir varisi olmayınca karşılaşılabilecek muhtemel bir direnç söz konusu olmadı¹⁶. Birkaç küçük kent dışında kentlerin çoğunun Lysimakhos'a karşı ayaklanıp I. Seleukos'un yanında yer aldığı savaşta Lysimakhos'un krallığına ait olan topraklar Seleukos imparatorluk toprakları arasına katılmış oldu¹⁷. Lysimakhos ile I. Seleukos arasındaki mücadelenin sonuçlarının Seleukosların lehine gelişmesinde göz ardı edilemeyecek bir diğer etken ise Lysimakhos'un sadakatine güvendiği komutanı Philetairos'un tutumuydu. Lysimakhos'un Pergamon'daki hazinelerinin koruyucusu olan Philetairos Kouropedin Savaşı'ndan hemen önce Lysimakhos'un eşi Arsinoe ile düştüğü anlaşmazlık nedeniyle Pergamon topraklarında bir isyan hareketi başlatmış ve yönetimi ele geçirmiştir. Savaş esnasında ise I. Seleukos'tan yana tavır alması Lysimakhos'un Seleukoslar karşısındaki yenilgisini kolaylaştırmıştır¹⁸.

I. Seleukos Seleukos İmparatorluğu'nun varlığını ve gücünü kanıtlayarak Lysimakhos'tan sonra kendi devletini kuran Makedonyalı komutanların ikincisi oldu¹⁹. Seleukoslar şimdi Küçük Asia'nın hem doğusuna hem de batısına hükmedebilecek güce erişmişti. Böylece Büyük İskender'in krallığının Makedonya ve Mısır dışında (Mısır toprakları Ptolemaiosların hakimiyeti altındaydı) neredeyse tümü (Hellas'tan Küçük Asia ve Hindistan'a kadar) I. Seleukos tarafından Seleukos toprakları içerisine dahil edilmişti²⁰.

¹⁵ Lukianos, *Makrobioi*, 11; Hadley 1974, 65.

¹⁶ Bevan 1902b, 72.

¹⁷ Memnon. 9-10.

¹⁸ Attalos kral ailesinin kurucusu olan Philetairos izlediği denge politikası sayesinde Pergamon Krallığını yaklaşık 20 yıl boyunca başarılı bir şekilde idare etmiştir (Strabon, 12.3.8, 13.4.1) ; Ayrıca bkz., Magie 2001, 5-6; Bugh 2006, 46; Eriş 1990, 41-43.

¹⁹ Edson 1958, 154.

²⁰ Bevan 1902b, 72; I. Seleukos ve ondan sonra gelen Seleukos kralları, özellikle I. Antiokhos ve II. Antiokhos, söz konusu sınırlar içerisinde birçok koloni oluşturmuşlardır. Bu koloniler ile ilgili eskiçağ

I. Seleukos ile Lysimakhos arasındaki savaşın bitmesinin hemen ardından Bithynia kralı I. Zipoetes bu boşluktan faydalanarak I. Seleukos'a karşı duydukları sadakat ile bilinen Herakleia (Pontus Herakleiası, yani bugünkü Zonguldak ili Ereğli ilçesi) kentine saldırdı (MÖ 281). Bu saldırı Seleukos ordusunun da yardımıyla Herakleia halkının zaferi ile sonuçlanırken I. Zipoetes'in ordusu büyük zarar gördü. I. Seleukos bu olayın bir sonucu olarak Herakleialılara düşmanlık besleyen civar kentlere elçiler göndererek kendisine bağlılıklarını bildirmelerini, böylece bir sükunet ortamı oluşturmayı amaçladı. Ancak onun bu çağrısına Herakleialılarla olan olumsuz münasebetlerinden dolayı çoğu kent cevap vermedi (Memnon, 6-7). Bu olayı çok fazla önemsemeyen ve kısa süre önce Lysimakhos'a karşı elde ettiği başarının haklı gururunu yaşayan I. Seleukos hızlı bir şekilde atalarının topraklarına yani daha önce Büyük İskender ile beraber sefere çıktığı zaman ayrıldığı Makedonya'ya doğru ilerlemeye karar verdi. Ömrünün sonuna geldiğini düşünen I. Seleukos son yıllarını bu topraklarda geçirmek ve Küçük Asia'yı yönetme sorumluluğunu da oğlu I. Antiokhos (Soter-kurtarıcı-)'a vermek istiyordu²¹.

I. Seleukos'un Küçük Asia'daki askeri faaliyetleri dışında en fazla önem verdiği konulardan biri de imparatorluk sınırları içerisinde yeni kentlerin inşası ve mevcut kentlerin geliştirilmesi faaliyetleriydi. Yeni kurulan bu kentler arasında dikkati en fazla çeken kendi adını verdiği Seleukeia (Selef) kentiydi. I. Seleukos Seleukeia kentini zamanla Seleukosların Batı Anadolu'daki merkezi haline getirdi. Öyle ki Seleukeia Seleukos başkenti Antiokheia (Antakya)'dan daha önemli bir kent konumuna geldi²². I. Seleukos Kouroupedion Savaşı'nın ardından Lysimakhos'un krallığının geri kalanını almak için zorlu bir sefer düzenledi. Böylece Seleukosların yeni Anadolu eyaletini düzenlemek isteyen I. Seleukos ele geçirdiği kentlerin sadakatini kazanmak ve yeni eyaletin sınırlarını belirlemek için oldukça büyük bir çaba sarf etmiştir. Ancak MÖ 281 yılında Kouroupedion Savaşı'nın üzerinden sadece

yazarlarının değindiği noktalar çok az olmaklar birlikte kolonilerden kent olarak bahsedener de mevcuttur. Seleukosların özellikle batı Anadolu'da oluşturdukları koloniler ile ilgili ayrıntılı bilgiler için bkz., Kaya 2000b, 121-136; Walbank 1992, 133.

²¹ Memnon, 11-12.

²² Rigsby 1980, 237.

yedi ay gibi kısa bir zaman geçmişken I. Ptolemaios'un oğlu ve aynı zamanda Arsinoe'nin kardeşi olan Ptolemaios Keraunos tarafından uğradığı bir suikast sonucunda öldürülmüştür²³. Lysimakhos ve I. Seleukos'un ölümlerinin ardından Makedonya ve Küçük Asia topraklarının bir süre için herhangi bir kraliyet kontrolü altında olmayışı bir nevi kaos ortamı yaratmış, ancak Lysimakheia (Lysimakhos tarafından bugünkü Gelibolu Yarımadası'nda kurulan antik bir kent) ve civarında I. Ptolemaios'un etkin bir şekilde güçlenmeye başladığı görülmüştür²⁴.

I. Seleukos'un Küçük Asia'nın batısı ve Trakya üzerindeki kısa süreli hakimiyet döneminde birçok kentte onun adına para basıldığı bilinmektedir. Bu bilgiden hareketle I. Seleukos'un bölgedeki kısa süreli varlığına rağmen hem onun bu kentler üzerindeki yaptırım gücünü hem de kentlerin I. Seleukos'u egemen güç olarak benimsemiş olabilecekleri sonuçlarını çıkarmamız mümkündür. I. Seleukos'un kurduğu Seleukos İmparatorluğu bölgesel olarak tüm Hellenistik imparatorlukların en büyüğü ve en farklı olanıydı. İmparatorluğunun sınırlarını satraplık yaptığı Babylonia'dan Baktria^{*}'ya kadar genişleten I. Seleukos egemenliğinin son döneminde Küçük Asia'nın batısını ve Trakya'yı da kontrol altına almıştı. Buraları sürekli kontrol altında tutmak için imparatorluğun büyüklüğü belirli problemleri beraberinde getireceğinden I. Seleukos'tan sonra tahta çıkacak olan bütün imparatorların büyük mücadeleler vermesi gerekecekti²⁵.

B) I. Antiokhos Dönemi (MÖ 281-261)

I. Seleukos'un MÖ 281 yılında öldürülmesinin üzerine yerine oğlu ve aynı zamanda saltanat vekili olan I. Antiokhos geçti. I. Antiokhos saltanat vekili olduğu

²³ Iustinus, 17.2.4; Pausanias (1.16.2), I. Ptolemaios'un cesaretiği kişiliğine vurgu yaparak onun bu suikastten sonra, Küçük Asia'da barbarlıklarıyla tanınan Galatlı askerlere meydan okuyan ender krallardan biri olduğunu bildirmiştir.

²⁴ Grainger 1990b, 142-143; MÖ 281-276 yılları arasında Lysimakheia ve civarındaki otorite boşluğunun meydana getirdiği karışıklıklar ile ilgili ayrıntılı bilgiler için bkz., Ager 2005, 35.

* Merkezi bugünkü Belh şehri olan Afganistan sınırları içerisinde kalan bölge.

²⁵ Austin 2006, 286.

MÖ 292-281 yıllarından önce zaten MÖ 304 yılından MÖ 292 yılına kadar I. Seleukos'un varisi olarak gösteriliyordu²⁶. I. Seleukos'un ölümüne kadar I. Antiokhos'un hakimiyet alanının doğu bölgeleriyle sınırlı olduğu görülüyordu ki I. Antiokhos buralarda önemli siyasi ve askeri tecrübeler kazanmıştı. Ancak I. Antiokhos Seleukos kralı olduktan sonra babasının sahip olduğu batıdaki topraklar için mücadele vermeye başlamıştır²⁷.

I. Seleukos öldürüldükten sonra başta Lysimakheia kenti olmak üzere Seleukosların Batı Anadolu'da sahip oldukları bütün topraklar Ptolemaioslar tarafından kontrol altına alınmaya çalışılmış ancak, halk I. Seleukos'un ölümünden sorumlu tuttıkları Ptolemaioslara güven duymamıştır. Kralları ölen Seleukos ordusu ise başsız kalmanın verdiği şaşkınlık ile olanları izlemekle yetinirken, I. Seleukos tarafından Küçük Asia topraklarında kurulan ileri Seleukos karakolları Ptolemaiosların baskılarına karşı direnç gösteriyorlardı. I. Antiokhos babasının katillerinin Seleukos topraklarını işgal ettiği haberleri üzerine hızlı bir şekilde batıya doğru hareket etti. Ptolemaiosların bu gasp girişimi yerli halkın da desteğinin bir sonucu olarak I. Antiokhos'un müdahalesiyle bertaraf edildi²⁸. Seleukos topraklarının güvenliğini ilk etapta sağladığı görülen I. Antiokhos, I. Seleukos'un Küçük Asia'da kurduğu Seleukos imparatorluk otoritesinin güçlü bir şekilde devam etmesini sağlamak amacıyla I. Antiokhos bu amaç doğrultusunda öncelikle Seleukosların merkezi konumundaki Syria'nın güçlü kalmasını sağlamak zorundaydı. Seleukos İmparatorluğu'nun bütün yetkilerini eline geçiren I. Antiokhos bu amaçla hükümdarlığının bundan sonraki döneminde çok sayıda çatışmaya girmiştir. I. Antiokhos Küçük Asia'da Makedonyalılara, Karadeniz civarındaki isyancı kentler ile onların müttefiki olan Bithynia Krallığı'na ve ardından Ptolemaioslara karşı önemli mücadeleler vermiştir²⁹.

²⁶ Polybios, 2.71.4-6'da, I. Antiokhos'un tahta geçmeden hemen önce Büyük İskender'in başarılı komutanları I. Seleukos, Lysimakhos ve I. Ptolemaios'un ard arda gelen ölümlerine vurgu yapmıştır.

²⁷ Bagnall 2004, 32.

²⁸ Bevan 1902b, 74.

²⁹ Sherwin - Khurt 1993, 21-37.

I. Antiokhos'un Asia'daki varlığından ve giderek artan gücünden rahatsız olan II. Antigonos (I. Demetrios'un oğlu), I. Antiokhos'a karşı bir savaş başlatmıştır. Bu savaşa bölgedeki diğer güçler de taraf olunca çatışma ortamı genişlemiştir. Ancak Bithynia kralı I. Nikomedes'in II. Antigonos'u desteklemesi I. Antiokhos'un savaşın yönünü Makedonya'dan Asia'ya çevirmesine neden olmuştur. I. Antiokhos'a karşı savaşmayı göze alamayan I. Nikomedes, I. Antiokhos ile antlaşma yapmak için kendisine elçiler göndermiş fakat onun bu isteği karşılık bulmamıştır³⁰. MÖ 280-275 yılları arasında Keltoi* nüfusu kitleler halinde Avrupa'nın doğusuna ve Küçük Asia'ya doğru büyük bir göç hareketi başlatmışlar, bu göç hareketi sonucu kendilerine yurt arayan Galatların bir kısmı kendi iradesiyle, bir kısmı ise I. Nikomedes'in yanında I. Antiokhos'a karşı savaşmak üzere Küçük Asia'nın iç bölgelerine yerleştiler. Livius'un bildirdiğine göre sayıları 20.000 civarında olduğu tahmin edilen bu barbar kavmin³¹ belirli bir ikamet alanı olmadığı ve giderek çoğaldıkları için kontrol altında tutulmaları oldukça güçlü³².

Barbar bir kavim olarak nam salan Galatlar MÖ 270 yılında Lydia'da, MÖ 268/7 yıllarında ise İonia'da büyük yıkımlar gerçekleştirdiler. Fakat tarihi (yaklaşık 269?) ile yeri tam olarak bilinmeyen ve Fil Savaşı olarak bilinen bir savaşta I. Antiokhos tarafından yenilgiye uğratıldılar. I. Antiokhos bu savaşın ardından "Soter" unvanını aldı. Appianos'a göre I. Antiokhos'un bu unvanı almasındaki ana sebep Küçük Asia topraklarını istila eden Galatları etkisiz hale getirmesiydi³³. Galatlar buna rağmen bu tarihten sonra Orta Anadolu'ya tamamen yerleştiler ve burada geniş bir bölgenin sahibi olarak kaldılar³⁴.

³⁰ Memnon, 10.1, 12; Iustinus'un bildirdiğine göre, iki kral arasında daha sonra (II. Antigonos ve I. Antiokhos) bir barış yapılmıştır (25.1.1).

* Galya-Galat, Breton ve İrlanda neslini oluşturan Hint-Avrupa kökenli bir kavim.

³¹ Livius, 38.16.

³² Iustinus, 25.2.8.

³³ Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 65.

³⁴ Mitchell 1993, 13-19; Seleukosların savaşlarda ordu içerisinde filleri kullanmalarıyla ilgili olarak bkz., Tarn 1940, 84-94; Fil Savaşı ve Galatlar ile ilgili ayrıntılı bilgiler için bkz., Kaya 2009, 74-79; Tarn 1926, 157-162.

I. Antiokhos ayrıca dönemin süper güçlerinden biri sayılabilecek Ptolemaios Hanedanlığı'nın kralı II. Ptolemaios ile MÖ 274-271 yılları arasında I. Syria Savaşı'nı yapmıştır³⁵. I. Antiokhos'un tahta çıktığı ilk zamanlarda bu iki kralın arasında dostça ilişkiler olsa da II. Ptolemaios Seleukos otoritesinin kurulmaya çalışıldığı Küçük Asia'nın özellikle batı kıyılarını kontrol altına almak amacındaydı. II. Ptolemaios'un bu düşüncesinin altında Hellen halklarının varlığının koruyucusu olmak bahanesi yatmaktaydı ki Büyük İskender'in ölümünden sonra onun bütün komutanları bunu bir propaganda unsuru haline getirmişlerdi. Seleukos ve Ptolemaios ordularının karşı karşıya geldiği bu savaştan yenilgiyle ayrılan I. Antiokhos Batı Anadolu'daki Ptolemaios hakimiyetini kabul etmek zorunda kalmış, böylece Karia'dan Kilikia'ya kadar olan geniş bir bölge Ptolemaiosların egemenlik sahasına dahil olmuştur. Bu saha içerisinde Ptolemaios etkisinin en fazla görüldüğü yer ise Lykia olmuştur. Ptolemaioslar bir süre için Batı Anadolu'nun hakimi pozisyonunu ele geçirmişler ve güçlerini arttırmışlardır. Ancak II. Antigonos'un donanmasıyla birlikte Batı Anadolu kıyılarına gelmesi ve buradaki topraklar üzerinde hak iddia etmesi, I. Syria Savaşı'ndan sonra Hellen kentleri içerisinde büyük bir etkiye sahip olan Ptolemaios varlığını zayıflatmıştır³⁶.

I. Syria Savaşı'nda aldığı ağır yenilgiye rağmen Seleukosların Küçük Asia'yı ele geçirme ideolojisinden vazgeçmeyen I. Antiokhos kısa bir süre içerisinde yeniden toparlanmış ve ikinci defa Torosları aşarak Küçük Asia'ya yönelmiştir. Ptolemaios etkisinin de giderek azaldığı bu dönemde I. Antiokhos bu kez Küçük Asia'da daha sağlam bir etki bırakmış ve daha önce kendisine karşı ayaklanan kentlerle barışçıl ilişkiler içerisine girmiş, böylece Seleukos İmparatorluğu'na da hakettiği saygın statüyü kazandırmıştır. Ancak I. Antiokhos bu başarısının aksine, özellikle Batı Anadolu'da aralarında Miletos (Milet)'un da bulunduğu önemli kentleri kaybetmiştir. Bu kentler ancak III. Antiokhos'un MÖ 203 yılında Küçük Asia'ya doğru

³⁵ Seleukos İmparatorluğu ile Ptolemaioslar arasında meydana gelen ve Syria Savaşları olarak bilinen mücadelelerin tamamının yer aldığı tarihsel sürecin ayrıntılı şekli için bkz., Grainger 2010.

³⁶ Bevan 1902b, 148.

düzenleyeceği büyük bir seferin sonrasında yeniden Seleukos hakimiyeti altına girecektir³⁷.

I. Antiokhos son olarak yerel güçlerden biri olan isyancı Pergamon (Bergama) Krallığı'nın hükümdarı I. Eumenes ile Sardeis (Salihli) kenti yakınlarında meydana gelen bir savaşta karşı karşıya gelmiş ve I. Eumenes'e mağlup olmuştur (MÖ 261)³⁸. Aktif bir kral olan I. Antiokhos babası I. Seleukos'un yaptığı gibi sadece Syria'daki ve aynı zamanda Küçük Asia'daki Seleukos kentlerinin gelişimine büyük önem vermiş, isyan çıkaran kentlerde sükunetin sağlanması için hem askeri hem ekonomik anlamda dikkate değer önlemler almış ve oldukça önemli yenileme faaliyetlerinde bulunmuştur. I. Antiokhos yirmi yıllık egemenlik döneminin ardından MÖ 261 yılında ölmüştür³⁹.

C) II. Antiokhos Dönemi (MÖ 261-246)

I. Antiokhos MÖ 261 yılında öldükten sonra yerine kendisiyle aynı adı taşıyan oğlu II. Antiokhos (Theos) geçmiştir. I. Antiokhos'un yönetiminin ilk yıllarından MÖ 265 yılına kadar olan süreçte II. Antiokhos babasının krallığına ortaklık yapmış ve böylece ondan sonra yerine geçecek olan kişinin de kendisi olacağı konusunda hiçbir şüphe bırakmamıştır⁴⁰.

I. Antiokhos'un ölümünden hemen sonra II. Ptolemaios Syria topraklarını ele geçirmek amacıyla Seleukos İmparatorluğu'na savaş ilan etmiştir. Ancak Ptolemaioslar ile Seleukosların bu düşmanlığı doğrudan Syria üzerinden değil daha çok Ptolemaiosların Batı Anadolu'daki faaliyetleri nedeniyle ortaya çıkmıştır. Seleukos kontrolündeki kıyı kentlerini teker teker himayesi altına almaya çalışan II. Ptolemaios Küçük Asia'nın ticaret merkezi konumundaki kenti olan Ephesos (Efes)'u ele geçirince gerilim daha da tırmanmıştır. Seleukoslar kaybettikleri ya da

³⁷ Tarn 1926, 157-162.

³⁸ Strabon, 13.4.2; Magie 2001, 10.

³⁹ Eusebios, *Khronikon*, 249.

⁴⁰ Hieronymos, 1756; Malalas, 204-205.

kaybetmek üzere oldukları kentler üzerinde, kendi otoritelerini yeniden sağlayınca Ptolemaioslar doğrudan Syria topraklarına saldırmayı en uygun seçenek olarak görmüştür⁴¹. II. Ptolemaios ile II. Antiokhos arasında geçen ve II. Syria Savaşı olarak bilinen bu savaş MÖ 261'den yaklaşık MÖ 254'e kadar Syria'da ve aynı zamanda Küçük Asia'da meydana gelmiştir. Savaşı kazanan II. Antiokhos Küçük Asia'daki Ptolemaios varlığına büyük bir darbe vurmuştur. MÖ yaklaşık 280 yılından beri Ptolemaiosların yönetimi altında bulunan Miletos ve Samos (Sisam Adası) II. Antiokhos tarafından özgürleştirilmiştir⁴². Küçük Asia'nın güneyindeki Pamphylia* ve Kilikia toprakları ise Seleukoslar tarafından ele geçirilmiştir.

II. Antiokhos Küçük Asia'nın güneyinde ele geçirdikleri topraklara yönetici olarak General Olympikhos'u atadı ve ardından Akdeniz sahilinden Batı Anadolu'ya doğru devam edecek olan Karia seferini başlattı. Bu seferin sonucunda ele geçirilen kentlerden Alabanda (Çine)'nin ismi Antiokheia olarak değiştirildi. Seleukosların himayesi altına giren İonialıların da II. Antiokhos'a sadakatle bağlandığı görülmektedir⁴³. II. Antiokhos daha sonra önemli yollardaki stratejik pozisyonu ve büyük tapınaklarından dolayı Marsyas (Çine) Vadisi'ndeki Stratonikeia (Eskihisar) kentine yerleşti. Alinda (Karpuzlu) ve Mylasa (Milas) kentlerini ele geçiren II. Antiokhos daha batıda Bargylia (Varvil), Iasos (Kıyıkışlacık) ve Herakleia kentlerini de kontrol altına aldı. Seleukosların gücü Ptolemaiosların saldırılarından sonra azalmadı aksine, Ptolemaiosların II. Syria Savaşı'na yol açan Seleukos topraklarını ele geçirme çabası kendi sonlarını hazırlamalarına neden oldu. II. Antiokhos bu savaşın sonunda Küçük Asia ve Trakya'da daha önce I. Seleukos'un hüküm sürdüğü, dolayısıyla Seleukoslara ait olan toprakları Ptolemaiosların tehdidinden kurtarıp geri almış oldu.

⁴¹ Heinen 1984, 412-45; Magie 2001, 19-20.

⁴² Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 65a; Green 1990, 138.

* Güney Anadolu'da, Akdeniz kıyısında Lykia, Kilikia ve Pisidia arasındaki bölge.

⁴³ İosephus, İonia topraklarında yaşayan Yahudilerin II. Antiokhos sayesinde özgür bir yaşam hakkına kavuştuklarını, dolayısıyla İonia halkının Seleukoslara olan bağlılığının yalnızca siyasi olarak değil aynı zamanda dini yakınlaşma yönüyle de önemli olduğunu bildirmiştir (*Antiquitates Judaearum*, 12.125).

II. Antiokhos'un bu faaliyetlerinin aslında sadece Ptolemaiosların Seleukos topraklarına göz dikmesine karşı bir tepki değil aynı zamanda Seleukosların Torosların ötesindeki bütün toprakların kendileri tarafından kontrol edilmesi gerektiğine inanmalarının bir sonucu olduğunu görmekteyiz. Bundan dolayı Mısır topraklarında hüküm süren Ptolemaiosların deniz aşırı hakimiyet çabaları sürekli olarak Seleukosların Küçük Asia'daki üstünlüğü ile doğru orantılı olarak ilerlemiştir. Seleukoslar de aynı şekilde Küçük Asia'daki yeni toprak kazanımları ve güç arttırma ile ilgili girişimlerinde Ptolemaios varlığının tehdidiyle karşı karşıya kalmışlar fakat her defasında zor da olsa Ptolemaioslara karşı üstünlük kurmayı başarmışlardı⁴⁴. II. Antiokhos dönemi her ne kadar Seleukoslar ile Ptolemaiosların bitmek tükenmek bilmeyen çatışmalarına sahne olduysa da II. Antiokhos yönetiminin son yıllarında bir barış ortamı sağlanmaya çalışılmıştır.

II. Antiokhos döneminde Seleukoslar Küçük Asia'nın Syria ile olan bağlantısını Maiandros (Menderes) Vadisi'nden başlayıp Akdeniz kıyılarından Kuzey Syria'ya kadar olan yollar vasıtasıyla sağlamışlardı⁴⁵. II. Antiokhos'un Batı Anadolu'daki faaliyetleri sırasında Troas (Biga Yarımadası)'ın bazı kentlerinde Büyük İskender adına basılan madeni paraların yerini II. Antiokhos'un adına basılan paraların aldığı görülür. Ayrıca I. Antiokhos döneminde Seleukosların düşmanı olan Lysimakheia II. Antiokhos'un ele geçirdiği ve kendi adına madeni para bastırıldığı yerlerden birisidir⁴⁶. Bu durum Seleukos kraliyet otoritesinin tıpkı I. Seleukos zamanında olduğu gibi bölgedeki yansımalarına önemli bir örnektir. Seleukos İmparatorluğu'nun Küçük Asia'daki varlığının giderek artan etkisi beraberinde bazı karışıklıkları da getirmiş ancak II. Antiokhos dönemi bu karışıklıkların düzene sokulduğu bir dönem olmuştur. MÖ 246 yılında ölen II. Antiokhos yerini oğlu II. Seleukos (Kallinikos)'a bırakmıştır⁴⁷.

⁴⁴ Bagnall 1976, 286-300.

⁴⁵ Syme 1995, 3-23.

⁴⁶ Troas topraklarında II. Antiokhos adına madeni para basılmasıyla ilgili olarak bkz., Le Rider 1971, 234-239; Lysimakheia ve II. Antiokhos arasında yapılan antlaşma ve kral adına madeni para basılmasıyla ilgili olarak bkz., Ferrary ve Gauthier 1981, 327-345.

⁴⁷ Polyainos, 8.50.1.

D) II. Seleukos Dönemi (MÖ 246-227)

MÖ 246 yılında II. Antiokhos'un ölmesi ile MÖ 223 yılında III. Antiokhos'un tahta çıkması arasında geçen sürede Küçük Asia'daki Seleukos gücü, hanedan üyeleri arasındaki çekişmeler ve dış güçlerle yapılan başarısız savaşlar yüzünden azalmaya, eski büyük sınırlar küçülmeye başlamıştır. Bütün bu olanlar Seleukoslar için büyük birer kayıp niteliği taşımaktaydı. Seleukoslar ilk önemli güç kaybını MÖ 246-241 yılları arasında yaşamışlardır. MÖ 246 yılında imparatorluğun başına geçen II. Seleukos kendisini Syria ve Küçük Asia'nın kralı olarak ilan ederken üvey annesi Berenike (II. Ptolemaios'un kız kardeşi ve II. Antiokhos'un eşi)'nin Antiokhos adında ki oğlu da Syria tahtı için hak iddia ediyordu. II. Seleukos'un annesi I. Laodike ile Berenike arasında bir saltanat sahibi olma çekişmesi haline gelen bu olay kısa süre içerisinde büyük gerilimlere neden oldu. II. Seleukos annesinin de baskısı ve cesaretlendirmesiyle üvey annesi Berenike'yi öldürdü⁴⁸. Berenike her ne kadar bu suikast planını daha önceden öğrendiyse de ne kendisi ne de II. Ptolemaios yeterli önlemleri alamadılar.

II. Seleukos kendisine kötü bir şöhret kazandıran bu acımasız davranışı sonucunda II. Ptolemaios ile karşı karşıya geldi. Bu olay bütün Küçük Asia kentleri tarafından da acımasızlık olarak algılandı ve II. Seleukos'a karşı büyük bir ayaklanma başladı. Bu iç çatışma II. Ptolemaios'a Seleukos topraklarına müdahale etme fırsatı verdi ve II. Ptolemaios isyancıları da yanına alarak Küçük Asia üzerinde bir hakimiyet kurmak amacıyla Seleukoslara karşı saldırıya geçti. Böylece Ptolemaioslar ile Seleukoslar arasında Syria, Mezopotamya ve Ege'yi kapsayan III. Syria Savaşı başlamış oldu (MÖ 246)⁴⁹. II. Seleukos isyan eden kentlere karşı büyük bir ordu hazırladı ve Küçük Asia üzerine sefere çıktı. II. Seleukos'un asıl amacı bu kentlere merhametini göstermek, onları II. Ptolemaios'un yanında olmaktan vazgeçirmek ve tekrar kendi hakimiyeti altına almaktı. II. Ptolemaios ise başta Antiokheia (Antakya) ve Seleukeia⁵⁰ kentleri olmak üzere Seleukosların önemli

⁴⁸ Iustinus, 27.1-8.

⁴⁹ Iustinus, 27.1; Eutropius, 3.1.1.

⁵⁰ Bahsi geçen Seleukeia kenti aslında Tralleis (Lydia'nın Karia sınırında, bugünkü Aydın il merkezi yakınlarında kurulmuş antik bir kent) kentidir. Bu nedenle Pieria (Antakya civarındaki bir bölge)'daki

üslerini ve Küçük Asia'nın birçok bölgesini yerel güçlerden de aldığı yardımlarla tamamen kuşatmıştı. Bu durumda yalnız kalan Seleukosların başlattığı sefer başka bir seçeneklerinin kalmadığını gösteriyordu. Nitekim Seleukos ordusunun maruz kaldığı ağır yenilgiler II. Seleukos'u güç dengesinin olmadığı bu savaştan ümidini kesip ülkesine dönmeye mecbur etti (MÖ 241)⁵¹.

Genç kral II. Seleukos'un Seleukos topraklarını savunmak ve yeniden kontrol altına almak için böylesi zorlu bir mücadele içine girmekten korkmayıp ordularıyla hiç beklemeden Torosları aşır çok geniş bir bölgede savaşmasının Seleukos İmparatorluğu'na pahalıya mal olduğu görülmektedir. Küçük Asia'nın sahil kentleri başta olmak üzere Seleukosların kontrolü altındaki birçok bölge Ptolemaios hakimiyeti altına girdi. II. Ptolemaios Seleukoslara karşı aldığı bu büyük başarının ardından Ptolemaios ordusunun Küçük Asia üzerine düzenlediği bundan sonraki seferlere bizzat katılmadı ve Mısır'a döndü. Ancak bu Küçük Asia'nın idarecisiz kaldığı anlamına elbette gelmez, aksine II. Ptolemaios fethettiği önemli merkezlere üst düzey komutanlarını tayin ederek buraların güvenliğini garanti altına almıştır. Üstelik II. Ptolemaios'un bundan sonraki asıl niyeti Mısır'ın kralı olduğu gibi Küçük Asia'nın da kralı olmak yönündeydi⁵².

II. Ptolemaios'un bir süreliğine Küçük Asia'dan ayrılması II. Seleukos ile olan düşmanlığına ara verdiği anlamına gelmediği gibi Seleukoslar de bunun farkında olduklarından dolayı hızlı bir toparlanma sürecine girdiler. II. Seleukos dağılan ordusunu yeniden bir araya getirerek önce karadan Syria'nın kuzeyine sonra deniz yoluyla Küçük Asia kentlerine karşı büyük bir sefer başlatmıştır. Çok yakın zamana kadar neredeyse tamamı Seleukosların hakimiyeti altında olan Küçük Asia kentleri şimdi Ptolemaios kontrolüne girmişlerdi. II. Seleukos'un hazırladığı büyük donanma Akdeniz'den yola çıkmış ancak yakalandıkları bir fırtınadan büyük zarar

Seleukeia kenti ile karıştırılmamalıdır. Tralleis kentine verilen isimler ve kentin Seleukosların kontrolü altındaki tarihsel süreci hakkındaki bilgiler için bkz., Üreten 2005, 195-212.

⁵¹ Iustinus, 27.2.1-5.

⁵² Bevan 1902b, 189; Iustinus, 27.1.

görmüşler ve II. Seleukos kendisini zorlukla karaya atabilmiştir⁵³. Anlaşılacağı üzere Seleukoslar her ne kadar büyük hazırlıklar yapıp hırslı bir şekilde intikam almak için yola çıkmış bile olsalar, düşmanla karşı karşıya bile gelemeden bozguna uğramışlardır. II. Seleukos uğradığı bu ikinci başarısız savaş girişiminin ardından yeniden Syria'ya dönmek zorunda kalmıştır. Savaşın bundan sonraki safhası Seleukoslar için en azından Syria ve çevresini Ptolemaioslara karşı korumaya çalışmak amaçlı olmalıydı. II. Seleukos bu düşünceyle Syria'nın güneyinde Palestine (Filistin) topraklarındaki Ptolemaios etkisini kırabilmek için saldırıya geçti ancak iki ordunun karşılaşmasından mağlup ayrılan yine Seleukoslar oldu. Ordusuyla birlikte Antiokheia'ya çekilen II. Seleukos artık neredeyse Syria başkentini bile korumaktan aciz bir duruma düşmüştü⁵⁴.

III. Syria Savaşı'nın ardından ortaya çok önemli iki sonucun çıktığı görülmektedir. Bunlardan birincisi savaşın özellikle yerel topluluklar üzerinde bırakmış olduğu etkidir. Örneğin savaş sırasında Seleukosların tarafında olan Smyrna (İzmir) kenti ile Ptolemaiosların tarafında olan Telmessos (Fethiye) kenti bazı kararnamelerde, yaşanan savaşta kendi açılarından maruz kaldıkları talanlardan söz etmişlerdir. Savaş yerel toplulukların Hellenistik imparatorluklarla işbirliği yapmasının önemini ve bu Hellenistik imparatorlukların bölge halklarının sadakatine duydukları ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Belgelere dayalı kayıtlar II. Seleukos'un kentlerin sadakatini yapılan yardımlarla devamlı kılma amacında olduğuna işaret etmektedir⁵⁵. Örneğin Smyrna kentine *asylia* (haraç vergisinden muafiyet) ve *autonomia* (atadan kalma toprakları elinde tutma) imtiyazı tanınmıştır. II. Seleukos'un Miletos kentine gönderdiği bir mektup, muhtemelen benzer bir imtiyazın verilmesiyle ilgiliydi. Ayrıca Mylasa kenti de II. Seleukos tarafından özgürlüğüne kavuşturuldu⁵⁶. Ptolemaioslar da aynı şekilde savaşta sadık tavrından dolayı Kildara (Bodrum Yarımadası'nda Karia antik kenti) kentini Ptolemaioslu memur Tlepolemos tarafından ödüllendirdi. Bu olayların çoğunda verilen ödüller

⁵³ Iustinus, 27.2.1.

⁵⁴ Iustinus, 27.2.4; Bevan 1902b, 191.

⁵⁵ Ma 1998, 44.

⁵⁶ Crampa 1969, 82.

yerel toplulukların istekleri sonucunda verilmiş ve genelde bu tür isteklere karşı olumsuz bir tavır sergilenmemiştir. Çünkü bu topluluklar Seleukoslar ya da Ptolemaioslar gibi büyük güçlerin her zaman için kendileriyle işbirliği yapmaya ihtiyaç duyduklarının farkındaydılar⁵⁷.

İkincisi ise, savaşın sonucunda Ptolemaiosların çok büyük kazançlar elde etmesiydi. Seleukos İmparatorluğu'nun Suriye ve Mezopotamya'daki merkezlerine düzenlediği akınların sonucunda elde ettiği toprakların bir kısmını kısa süre sonra tekrar kaybeden II. Ptolemaios ele geçirdiği bazı toprakları ise oldukça uzun süre kontrol altında tutmayı başardı. Örneğin Pieria'daki Seleukeia kenti Ptolemaioslar tarafından MÖ 218 yılına kadar elde tutuldu⁵⁸. II. Ptolemaios'un yönetimdeki Ptolemaios ordusu tarafından Küçük Asia'da elde edilen başarılar en az Syria civarında gerçekleştirilen fetihler kadar önemliydi⁵⁹. II. Ptolemaios II. Antiokhos'un Kilikia ve Pamphylia'daki hakimiyetini sonlandırırken, Miletos ve Ephesos kentleriyle Samos Adası'nı yeniden ele geçirdi ve hakimiyet sahasını Seleukos topraklarına kadar genişletti. II. Ptolemaios ayrıca Maiandros Nehri üzerindeki Magnesia kenti ile Ionia kentleri olan Priene, Kolophon (Değirmendere), Lebedos ve Teos (Sığacık)'u ele geçirmiştir. Troas, Helespontos ve Trakya bölgeleri de Ptolemaios Hanedanlığı'nın buraları kontrol ettiğine dair mimari izlere sahiptir. Larisa (Ptolemaios adıyla yeniden kuruldu), Maroneia, Ainos (Enez) ve Propontis (Marmara Denizi)'in güney sahilindeki Priapos kentinde de benzer mimari izlere rastlanmıştır. Bütün bunlar Ptolemaios Hanedanlığı'nın sadece boğazlarda değil boğazlarında ötesinde de kontrolü elinde tuttuğunu göstermektedir⁶⁰.

Seleukoslar başarısızlıkla geride bıraktıkları III. Syria Savaşı'nın ardından II. Seleukos'un önderliğinde Küçük Asia'da kontrolü yeniden ele geçirmek amacıyla mücadele hazırlığına başladılar. Ancak bu kez Seleukosların önündeki engel Ptolemaioslardan ziyade Seleukos Hanedanlığı'nın içinden biri oldu. II. Seleukos'un

⁵⁷ Ma 1998, 44.

⁵⁸ Polyainos, 5.58.10.

⁵⁹ Magie 1950, 936.

⁶⁰ Ma 1998, 44-45.

Antiokhos (Hieraks-Atmaca-) adındaki genç kardeşi Anadolu'nun Torosların batısında kalan bölümünde Seleukos topraklarının yöneticiliğiyle görevlendirildikten sonra Seleukos otoritesini tanımaktan vazgeçti ve Galatlı paralı askerlerin yardımıyla kendi hakimiyet alanını oluşturmak için II. Seleukos'a başkaldırdı. Amacı tüm Seleukos İmparatorluğu'nu kontrolü altına almak olan Antiokhos Hieraks topladığı bütün güçlerle II. Seleukos'a karşı savaşmaya hazır duruma geldi. II. Seleukos bu isyana saldırıyla karşılık verse de Antiokhos Hieraks II. Seleukos'u Ankyra (Ankara) yakınlarında yaptıkları bir savaşta yenilgiye uğrattı ve "Kardeşler Savaşı" olarak bilinen bu savaşta elde ettiği zaferin sonucunda bağımsız bir kral olarak Küçük Asia'nın yöneticisi olarak kaldı⁶¹.

Küçük Asia'da kontrolü tek başına elinde bulunduran Antiokhos Hieraks bir süre sonra Galatlı müttefikleri ile birlikte Pergamon kralı I. Attalos (MÖ 241-197)'a saldırdı fakat bu saldırı Antiokhos Hieraks'ın planlarının aksine yenilgiyle sonuçlandı. I. Attalos MÖ 238 yılında Antiokhos Hieraks'ı ve Galatları Pergamon civarında, Hellespontos Phrygiası'nda, Lydia'da Koloe (Kiraz)'de ve Karia topraklarında üst üste yaptıkları savaşlarda yenilgiye uğrattı⁶².

Hem Kardeşler Savaşı hem de I. Attalos'un zaferlerinin hangi zaman aralığında gerçekleştiği ve birbirleri arasında nasıl bir ilişki olduğu tam olarak bilinmemektedir. Antiokhos Hieraks'ın Pergamon Krallığı'na MÖ 230 yılı civarında saldırdığı ve bu tarihten önce birkaç yıl süren bir ateşkes döneminin olduğu düşünüldüğünde Kardeşler Savaşı'nın bu ateşkestten önce yani MÖ 239/8 yılları civarında gerçekleştiği düşünülebilir. Bu konudaki bir başka düşünce ise Antiokhos Hieraks'ın Pergamon Krallığı'na MÖ 239 yılında meydana geldiği düşünülen Kardeşler Savaşı'nın hemen sonrasında (MÖ 237) meydana gelmiş olabileceğidir⁶³.

⁶¹ Athenaios, 13.593.e; Plutarkhos, *Moralia*, 508d-e; Ankyra Savaşı hakkında ayrıca bkz., Magie 2001, 14-15.

⁶² Iustinus, 27.2.7; Dittenberger 1903-1905, 271-275-278-279. metinler; Austin 1986, 457.

⁶³ Ma 1998, 46; Bevan 1902b, 192-3.

I. Attalos ve Antiokhos Hieraks arasındaki çatışmaların zamanı gibi, nerede gerçekleştiği konusu da tam olarak aydınlanmış değildir. Öne sürülen tezlerden bir tanesi Antiokhos Hieraks'ın II. Seleukos'a yeniden saldırmasından önceki olayın I. Attalos'un, Antiokhos Hieraks'ı güneye doğru sürmüş olduğudur. Bu nedenle Antiokhos Hieraks Seleukoslara ait Küçük Asia toprakları boyunca ilerlemiştir. Phrygia'da Aizanoi kentinde bulunan bir yazıtta bildirilenler Pergamonluların MÖ 216 yılı civarındaki ilerlemelerini ve daha da önemlisi I. Attalos'un Seleukoslara ait olan Küçük Asia'nın güneyindeki toprakların bir kısmını fethettiğinin göstergesidir. Polybios bunun sonucunu şöyle tanımlamaktadır: "*I. Attalos Torosların Anadolu tarafındaki toprakları üzerindeki hanedanlığın tamamını kendi boyunduruğu altına almıştır*"⁶⁴. Troas muhtemelen I. Attalos'un müttefiği olurken Teos ve Kolophon kentleri üzerine ise Pergamonlular tarafından doğrudan bir yönetim empoze edilmiştir. Bunların yanında Smyrna kenti Antiokhos Hieraks'ın kontrolünden çıkmış ve özgürlüğüne kavuşmuştur.

I. Attalos'a karşı üstünlük kuramayacağını anlayan Antiokhos Hieraks, yeniden doğuya yöneldi ve II. Seleukos'a karşı saldırılara başladı. Ancak bu kez daha önce aldığı başarıların aksine Mezopotamya'da kötü bir yenilgiye uğradı ve kaçmak zorunda kaldı⁶⁵. Bundan sonra Küçük Asia'da kendisine daha fazla destek bulamayan Antiokhos Hieraks sonunda isyancı çetelerin veya Galatların eline düşerek öldürüldü. Antiokhos Hieraks'ın ölümüyle son bulan Seleukos Hanedanlığı'nın bu iki üyesi arasındaki kanlı mücadele neredeyse II. Seleukos'un egemenlik döneminin sonuna kadar (MÖ 227) devam etmiştir. II. Seleukos'un III. Syria Savaşı'nın hemen ardından Antiokhos Hieraks ile giriştiği bu mücadele Seleukos ordusunun Küçük Asia'daki etkinliğini zayıflatmıştır⁶⁶.

Antiokhos Hieraks'ın ölümünün ardından Küçük Asia üzerindeki Seleukos otoritesinin yeniden güçlenmesini amaçlayan II. Seleukos özellikle Pergamon Krallığı'na yakın olan bölgelere doğru saldırılar yapmıştır. Bu saldırıların sonucu

⁶⁴ Polybios, 4.48.7.

⁶⁵ Iustinus, 27.3.6-7.

⁶⁶ Magie 2001, 24; Ma 1998, 46.

olarak Karia topraklarının II. Seleukos tarafından ele geçirilmeye başlandığı görülürken Karia'da Pergamonlulara ait herhangi bir ize rastlanmamaktadır. Seleukosların bu çabalarından II. Seleukos'un iktidarının geç döneminde dahi imparatorluğunun menfaati uğruna büyük mücadeleler verdiği anlaşılmaktadır. II. Seleukos'un gösterdiği çabalara rağmen Küçük Asia üzerindeki Seleukos hakimiyeti giderek zayıflamaktan kurtulamamıştır. Başta Sardeis kenti olmak üzere Seleukosların kontrolü altındaki birçok kent bağımsızlığını ilan etmiştir. Yine Maiandros Nehri üzerindeki Magnesia ve Miletos kentleri de bağımsızlıklarına kavuşan kentler arasında olmuştur⁶⁷.

Antiokhos Hieraks'ın ölümünden sonraki yıllarda II. Seleukos'un yönetimi altında Batı Karia'nın yöneticisi durumundaki Seleukos Valisi Olympikhos Iasosluların topraklarını işgal etmiştir. Seleukoslara ihanet eden Olympikhos, Iasos ile olan çatışması nedeniyle selefi Antigonos Doson'dan Karia'nın bölümlerini miras almış olan Makedonya kralı V. Philippos'un vekil memuru olmuştur. Olympikhos'un bu hareketinin nedeni Seleukos gücünün Küçük Asia'da zayıflaması ve bunun sonucunda doğan karmaşaydı. Diğer taraftan Rhodoslular kendilerinden yardım talebinde bulunan Kariyalıların bu çağrısına karşı tepkisiz kalmadılar ve Küçük Asia'nın batı sahilleri boyunca kendilerine ait bir hakimiyet alanına sahip oldular. Bu nedenle Karia topraklarında belirgin bir Rhodos etkisinin varlından sözedilebilir⁶⁸.

II. Seleukos MÖ 225 yılında ölünce yönetimi oğlu ve aynı zamanda tahtın varisi olan III. Seleukos (Soter, Keraunos) devralmıştır⁶⁹. III. Seleukos ancak iki yıl kadar tahtta kalabilmiş, çünkü MÖ 223 yılında çıktığı bir seferde öldürülmüştür. MÖ 223 yılının yazında Syria'dan Küçük Asia'ya doğru yola çıkan III. Seleukos, I. Attalos'un yönetimi altındaki Pergamon Krallığı'na karşı bir sefer başlatmıştı. III. Seleukos beraberindeki iki yardımcısı (Apatourios ve Nikanor) tarafından zehirlenerek öldürülmeden önce Torosları aşır Phrygia'ya kadar ilerlemişti⁷⁰. Aynı

⁶⁷ Iustinus, 27.2.7; Bevan 1902b, 196.

⁶⁸ Ma 1998, 47-48.

⁶⁹ Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 66.

⁷⁰ Meadows 2009, 70.

yıl Seleukos İmparatorluğu'nun başına onun yerine kardeşi III. Antiokhos geçmiştir⁷¹.

Seleukoslar, MÖ 281 yılında I. Seleukos'un Seleukos Hanedanlığı'nı büyük bir imparatorluk haline getirmek yolunda attığı ilk adım ile başlayıp III. Antiokhos'un MÖ 223 yılında Seleukos tahtına çıkışına kadar devam eden süreçte, merkezi Syria olan imparatorluklarının Küçük Asia'da da söz sahibi olabilmesi için çok önemli mücadeleler vermiştir. Gerek Ptolemaioslar ve Antigonoslar gibi önemli güçlerin başı boş Hellen kentlerinin idaresini ele geçirme çabaları, gerekse Antiokhos Hieraks gibi hanedan mensubu bireylerin kendi hakimiyet alanını oluşturmaya ya da imparatorluğun tamamına hükmetmeye yönelik girişimleri Seleukosların Küçük Asia'yı tam anlamıyla kontrol etmesini çeşitli dönemlerde engellemiştir. Bunların yanında özellikle Bithynialılar ile Galatlar söz konusu süreç içerisinde Seleukosların düşmanlarına yardım etmişler, ancak çoğu zaman Seleukosların hışmına uğramışlardır.

III. Seleukos, Seleukos tahtını kardeşi III. Antiokhos'a devretmeden önce kötü günler geçiren imparatorluğunu içinde bulunduğu durumdan çıkarmak için büyük bir çaba harcadıysa da ömrü daha fazlasını yapmasına izin vermedi. III. Seleukos iki yıl gibi kısa bir süre tahtta kaldıktan sonra yerini III. Antiokhos'a bıraktı⁷². Böylece Seleukos İmparatorluğu'nun kaderi çok genç yaştaki bu kralın ellerine bırakılmış oluyordu.

MÖ 281 ile MÖ 223 yılları arasında Küçük Asia'daki Seleukos varlığını incelediğimiz zaman en çok göze çarpan özelliğin güçlü devlet yapısı olduğunu görürüz. Yöneticiler, finansal memurluklar, ordu, tapınaklar, Hellespontos (Çanakkale Boğazı)'tan Toroslara kadar uzanan topraklarda vergi veren hükümetler, köyler ve kraliyet toprakları dâhilindeki kentler bu yapı içerisindeki önemli öğelerden bazılarıdır. Seleukos krallarının denetimi dahilinde söz konusu devlet yapısının bütün öğeleri tecrübeli yöneticiler eliyle merkeze bağlı bir şekilde idare

⁷¹ Malalas 205; Mcdonald 1903, 107.

⁷² Eusebios, *Khronikon*, 253b.

ediliyor, böylece ortaya çıkması muhtemel sorunlar imparatorluğun her noktasında aynı özenle çözülmeye çalışılıyordu⁷³.

Seleukos Küçük Asia'sının başka bir yönü de krallar ve kentler arasındaki ilişkiydi. Kentlerden gelen birçok belgeli kanıt Seleukos kralları hakkında olumlu bir imaj ortaya koyuyordu. Kentler Seleukos krallarına taç vb. fiziksel nesnelere hediye ederek onlara onurlarını sunmuşlardır. Ayrıca Priene kentinde I. Seleukos ve I. Antiokhos için, Troia'da yine I. Antiokhos için abartılı bir versiyonunu yaptıkları heykellerle Seleukos krallarına olan bağlılıklarını ifade etmeye çalışmışlardır. Antiokheia gibi bazı kentler Seleukos krallarının onuruna ya da doğrudan onların adına festivaller düzenlerken Teos gibi bazı kentler ise kurban sunma törenleri hazırlamışlardır. Yine Smyrna Seleukoslar için düzenlenen kültürel onurların fazlaca olduğu kentler arasında iyi bir örnektir. Kentlerdeki kültürler belirgin bir şekilde I. Antiokhos, II. Antiokhos ve II. Seleukos için belgelenmiştir. Küçük Asia kentlerinin bu olumlu ilgisine Seleukos krallarının da aynı şekilde cevap vermesiyle karşılıklı iyi niyetin olduğu bir ortam oluşmuştur. Kent ve yönetici arasındaki karşılıklı samimiyet ve diplomasi gibi ilişkiler doğal olarak kentlerin bu durumu sürekli olarak ritüellerine ve belgelere yansıtmasını sağlamıştır⁷⁴.

Seleukosların Küçük Asia'ya hakim olmaya başladıkları zaman aralığı içerisinde bir yandan yeni kentler kurulmuş (örneğin II. Antiokhos'un Marsyas seferi sonrasında Kuzeybatı Karia'da kurduğu Stratonikeia kenti) bir yandan da var olan kentler yeniden isimlendirilmiş ya da düzenlenmiştir (örneğin II. Antiokhos'un Karia seferi sırasında Antiokheia ismini verdiği kent ile yeniden düzenlediği Pisidia yakınlarındaki Alabanda kenti). Bu örneklerden yola çıkarak Seleukosların Küçük Asia topraklarında yürüttüğü inşa ve yeniden yapılandırma faaliyetlerine ne derece önem verdiğini rahatlıkla anlayabiliyoruz⁷⁵. İnşa faaliyetlerinin kapsadığı alanın

⁷³ Ma 1998, 36.

⁷⁴ Ma 1998, 37-38.

⁷⁵ Ma 1998, 39-41.

Syria'dan Ege'ye kadar olan toprakları içerisine almakla birlikte Pisidia, İonia, Kilikia ve Lydia bölgelerinde yoğunlaştığı görülmüştür⁷⁶.

Sonuç olarak III. Antiokhos'un tahta çıkışından önceki dönemde Seleukosların Küçük Asia'daki birçok yerel tarihi ve kraliyet faaliyetlerini nasıl koruyup yönettiğini, gerçekleştirdikleri başarılı icraatlarından açık bir şekilde gözlemleyebiliyoruz. Bu nedenle Küçük Asia kentleri her ne kadar dönem dönem Seleukoslara karşı gerçekleştirilen ayrılıkçı hareketlere destek vermiş olsalar da genel anlamda birçoğu Seleukoslara güçlü bir sadakat duygusu ile bağlı kalmışlardır⁷⁷.

⁷⁶ Bevan 1902b, 163.

⁷⁷ Price 1984, 25-40.

II. BÖLÜM

KÜÇÜK ASİA ÜZERİNE III. ANTIOKHOS VE AKHAIOS MÜCADELESİ

A) III. Antiokhos'un Tahta Çıkışı ve Seleukosların Yükselişi

II. Seleukos'un küçük oğlu olan III. Antiokhos, babasının ölümünün ardından Seleukos tahtına abisi III. Seleukos çıkınca, Seleukos İmparatorluğu'na bağlı doğu eyaletlerinin idaresiyle görevlendirilmişti. Ancak III. Seleukos'un Küçük Asia topraklarındaki bir seferi sırasında suikast sonucu öldürülmesiyle henüz on sekiz yaşındayken Seleukos İmparatorluğu'nun başına geçmiştir. III. Seleukos'un da en önemli yardımcısı olan Hermeias bu önemli görevde III. Antiokhos'u yalnız bırakmamıştır. III. Antiokhos, Hermeias'ın da tavsiyeleriyle Seleukosların Küçük Asia'daki hakimiyet alanlarının yönetimini kuzeni Akhaios'a bırakırken, imparatorluk merkezi olan Syria'nın doğusundaki topraklarının idaresini ise Molon kardeşler (Molon ve Aleksandros)'e bırakmıştır⁷⁸.

1. Media ve Persis Ayaklanmaları

Molon kardeşler, Seleukos İmparatorluğu'nu yönetmek için yaşı itibariyle henüz çok genç olduğunu düşündükleri III. Antiokhos'a karşı, idaresini ellerinde bulundurdukları Media ve Persis⁷⁹ eyaletlerinde isyan çıkarma hazırlığı içerisine girmişlerdi. Ancak bu girişimleri esnasında yalnız ve dolayısıyla güçsüz kalmaktan korktukları için Seleukosların Küçük Asia yöneticisi olan Akhaios'u da III. Antiokhos'a karşı ayaklanmaya ikna etmeye çalışıyorlardı⁸⁰. III. Seleukos öldürüldüğü zaman katillerinin yakalanması için büyük uğraşlar veren, bir komutan

⁷⁸ Polybios, 5.40.6; Porphyrios, *Adversus Khristianos*, 44; Malalas, 245.

⁷⁹ Media ve Persis (Merkezi bugünkü İran toprakları olan Pers İmparatorluğu'nun başkenti) bugünkü İran topraklarında kurulmuş olan önemli iki yönetim merkezi.

⁸⁰ Polybios, 5.41.1.

ve yönetici olarak üzerine düşen bütün sorumlulukları cesur bir şekilde yerine getiren ve Seleukoslar adına Küçük Asia'daki bütün kontrolü elinde bulunduran Akhaios, hem güçlü bir orduya sahipti hem de kendisine destek veren birçok yerel topluluğu arkasına almıştı. Akhaios'un niyeti Seleukos tahtına oturmak yönünde olsaydı bunu çok rahat bir şekilde gerçekleştireceği son derece açıktı fakat böyle bir teşebbüste bulunmayarak imparatorluk tacını kuzeni III. Antiokhos'a bırakmıştı⁸¹.

Molon kardeşler büyük çapta bir isyan hareketi için gerekli olan askeri ve siyasi yetersizliklere rağmen III. Antiokhos'a başkaldırmak konusunda ısrar ediyorlardı. Nitekim Molon ve Aleksander'in Media ve Persis eyaletlerinde bağımsızlıklarını ilan ederek Seleukos hakimiyetini tanımadıklarını bildirmeleri üzerine III. Antiokhos ve yardımcısı Hermeias durumun geldiği noktanın önemini bildikleri için derhal harekete geçtiler. III. Antiokhos muhtemelen imparatorluk sınırları dahilindeki diğer idare bölgelerinde de benzer karışıklıkların meydana gelmesinin önlenmesi ve bu bölgelerin Seleukos yönetimine bağlı kalmaları gerektiği imajının verilmesi gerektiğini düşünüyordu. İsyancıların lideri olan Molon, ordusuyla birlikte Media'dan imparatorluk merkezine doğru hareket ettikten sonra her gittiği yerde destekçilerini arttırmış, böylece büyük bir güç kazanmış ve Seleukoslar için ciddi bir tehdit unsuru haline gelmiştir. Ancak her ne kadar Molon'un bu savaştan galip ayrılmak için şansı varmış gibi görünse de imparatorluk ordusu karşısında çok fazla direnememiştir.

Sonuçta Molon kardeşlerin başlattığı bu isyan hareketini kanlı bir şekilde bastıran III. Antiokhos'un imparatorluk tacını giydiği andan itibaren giriştiği bu ilk önemli faaliyeti başarıya ulaştırmıştır. Böylece Seleukos İmparatorluğu'nun doğusuyla ilgili bir problem kalmadığı gibi kontrolün tamamı III. Antiokhos'un atadığı yöneticilerin eline geçmiştir. Ayrıca Hermeias'ın devlet yönetimindeki tecrübesi ve Seleukos İmparatorluk toprakları içerisindeki etkinliği bu isyanın bastırılması noktasında çok önemli bir rol oynamıştır⁸².

⁸¹ Polybios, 4.48.9-10.

⁸² Polybios, 5.41.1, 5.52.4; İsyanın ayrıntıları için bkz., Bevan 1902b, 301-9.

2. Raphia Savaşı

III. Antiokhos Molon kardeşlerin Seleukos İmparatorluğuna karşı başlattığı isyanı Seleukosların çıkarları doğrultusunda sonlandırmayı başarmış ve yeniden İmparatorluk merkezine dönmüştü. Kral her ne kadar Akhaios'un Küçük Asia'da çıkardığı huzursuzluklardan haberdar olsa da bütün dikkatini Ptolemaiosların Güney Syria ile ilgili faaliyetlerine çevirmişti. Seleukoslar doğu eyaletlerini düzenlemekle uğraşırken IV. Ptolemaios (Philopator, III. Ptolemaios'un oğlu) bu boşluktan faydalanarak ordusuyla birlikte Syria'nın güneyindeki Apemeia kentine kadar ilerlemişti. IV. Ptolemaios'un amacı tüm Syria ovasını ele geçirmektir ve bu amaç doğrultusunda Syria'nın güneyinde kalan ve Seleukosların hakimiyet alanı içerisinde olan kentleri birer birer işgal ediyordu. III. Antiokhos güçlü Ptolemaios Hanedanlığı'na karşı yapacağı muhtemel bir savaşta imparatorluğunun büyük zarar görebileceği düşüncesiyle Ptolemaiosların bu ilerleyişi karşısında oldukça endişeliydi. Nihayetinde Ptolemaios ordusu Molon kardeşlerin toparlama ordusuyla kıyaslanamayacak derecede tecrübeli ve sayı itibarıyla da üstündü⁸³.

III. Antiokhos, Ptolemaios ordusunun Syria'nın merkezine doğru harekete geçmesini engellemek amacıyla alınabilecek önlemlerin en doğrusuna karar vermek adına Hermeias'ın yokluğunda⁸⁴ işgal altındaki bölgelerden gelen elçilerle uzun süren toplantılar yapmıştır. Ancak IV. Ptolemaios'un ilerleyişinde kararlı olduğu gerçeği Seleukosları derhal savaş hazırlıklarına başlamaya mecbur etmiştir. III. Antiokhos ordusuyla birlikte Ptolemaios ordusunu Seleukos topraklarından çıkarmak için Güney Syria'ya doğru ilerlemeye başlamıştır. MÖ 218 yılının sonunda Gaza (Gazze) ve Raphia (Rafah) kentlerini ele geçiren III. Antiokhos Palestine (Filistin) topraklarını kontrol altına almıştı⁸⁵. Bu esnada Seleukosların savaşmak için gösterdikleri kararlılığa Ptolemaioslar da aynı şekilde savaş hazırlıklarını bitirerek

⁸³ Iustinus, 30.1.4; Porphyrios, *Adversus Khristianos*, 44.

⁸⁴ Polybios'un aktardığına göre (5.56.1-15) Hermeias MÖ 220 yılında Molon kardeşlerin isyanından hemen sonra bulunduğu konumu hak etmediği, görevini bundan sonra layıkıyla yerine getiremeyeceği ve kralın (III. Antiokhos) güvenliğini sağlayamayacağı şeklinde öne sürülen düşünceler nedeniyle Seleukoslu yöneticiler tarafından ayarlanan bir suikast sonucunda öldürülmüştür.

⁸⁵ Polybios, 5.70.1, 71.12.

karşılık vermişlerdi. Ptolemaios ordusu (70 bin piyade, 5 bin atlı ve 73 filden oluşuyordu) MÖ 217 yılına gelindiğinde Seleukos ordusu (62 bin piyade, 6 bin atlı ve 102 filden meydana geliyordu)'nun savunma pozisyonuna geçtiği Raphia kentine doğru harekete geçti⁸⁶.

Çok şiddetli çatışmalara sahne olan savaş Seleukos ordusunun aldığı ağır darbeler sonucunda Ptolemaiosların lehine gelişme göstermiş, III. Antiokhos durumun kontrolünü kaybetmeye başlamıştır. III. Antiokhos'un tüm çabalarına rağmen dağılan Seleukos ordusu geri çekilmeye başlayınca Raphia Savaşı'nın galibi IV. Ptolemaios olmuştur. III. Antiokhos Ptolemaioslara bir barış teklifinde bulunmuş, IV. Ptolemaios Seleukosların Syria'ya çekilmesi şartıyla bu teklifi kabul etmiştir. Raphia'dan çekilen Seleukos güçleri ardından Gaza'yı da boşaltarak Syria topraklarına geri dönmeye başlamıştır. IV. Ptolemaios ise Seleukosları takip etmek yerine geri çekilmelerine müsaade etmiştir. Mevcut durumdan memnun bir şekilde Palestine toprakları boyunca ilerleyen IV. Ptolemaios'un ordusu bölgenin kontrolünü tamamen ele geçirmiştir⁸⁷.

B) Akhaios'un Küçük Asia İsyanı

MÖ 227 yılında II. Seleukos'un ölmesiyle Seleukosların Küçük Asia'daki topraklarının kontrolsüz kaldığını düşünen Pergamon kralı I. Attalos kendi hakimiyet alanını oluşturmak amacıyla bu toprakları işgale başlamıştı. Bu sırada Seleukos tahtına çıkan II. Seleukos'un büyük oğlu III. Seleukos Torosların batısında kalan bütün hanedanlık topraklarını yeniden idare altına almak için büyük bir ordu hazırlayarak Torosların batısına doğru ilerlemeye karar vermişti. Akhaios⁸⁸ III. Seleukos'un bu seferine kendi kuvvetleriyle eşlik etmiş ancak Seleukos güçlerinin Pergamon ordusuna karşı mağlup olmasına engel olamamıştı. III. Seleukos bu

⁸⁶ Seleukos ve Ptolemaios ordularının ayrıntılı değerlendirilmesi için bkz., Kochva 1976, 129-132.

⁸⁷ Porphyrios, *Adversus Khristianos*, 44. Raphia Savaşı aynı zamanda IV. Syria Savaşı olarak da adlandırılmaktadır.

⁸⁸ III. Antiokhos'un kuzeni olan Akhaios, Seleukos hanedanlığına çok yakındı ve ayrıca geçmişte önemli imparatorluk hizmetlerinde bulunmuştu (Schmitt 1964, 30).

mağlubiyetin ardından yönünü Phrygia'ya doğru çevirmiş, burada bir müddet kaldıktan sonra ordusunun başında yeniden I. Attalos üzerine yürümeye karar vermişti. Ancak III. Seleukos yukarıda bildirdiğimiz gibi bir suikast sonucu öldürülmüş, başsız kalan Seleukos ordusunu toparlayarak kontrol altında tutan kişi Akhaios olmuştu. III. Seleukos'un katillerini bulup cezalandıran Akhaios Küçük Asia'daki Seleukos otoritesini yalnız başına korumaya çalışmıştı.

Yine yukarıda bildirdiğimiz gibi Akhaios hem yönetici hem de komutan kimliğiyle ortaya koyduğu başarılı duruşuyla etrafındaki herkes tarafından krallığa layık görülse de kendisi bu onuru III. Seleukos'un genç kardeşi III. Antiokhos'a vermişti. III. Antiokhos MÖ 223 yılında Seleukos tahtına çıkmış ve ilk iş olarak sadakatine büyük güven duyduğu Akhaios'u Küçük Asia valisi olarak atamıştı. III. Antiokhos MÖ 223-216 yılları arasında bir yandan Seleukos İmparatorluğu'nun merkezi düzenlemeleri ile uğraşırken diğer yandan imparatorluk toprakları için büyük tehlike arz eden bir takım isyan (Molon kardeşler isyanı) ve işgal (Ptolemaiosların Palestine'yi işgali) hareketleriyle uğraşıyordu. Daha açık bir biçimde ifade edecek olursak, III. Antiokhos Küçük Asia topraklarını Akhaios'a emanet ettiği için ilgisini Syria'nın doğu eyaletlerine ve güney topraklarına vermişti.

Akhaios ise III. Antiokhos'un yokluğunda Torosların doğu tarafında kalan bütün Seleukos topraklarını yeniden ele geçirmek için büyük bir sefer başlattı. Polybios'a göre, Akhaios MÖ 223 yılı yazının sonlarında Torosların ötesindeki bütün Küçük Asia topraklarının kontrolü sağlamış ve I. Attalos'u Attalos Hanedanlığı'nın hakim olduğu atadan kalma topraklara geri sürmüştü⁸⁹. Sardeis kenti tekrar Seleukos eyalet başkenti oldu ve Akhaios tarafından üzerinde III. Antiokhos'un portresi olsa da Akhaios'un krallara layık güçleri varmışçasına özellikleri sergilenen madeni paralar bastırıldı⁹⁰. Akhaios Teos, Kolophon, Kyme, Myrina, Phokaia (Foça), Aigai, Temnos kentleri ve Mysia bölgesi ile Troas'ın sınırları olan yerleri yeniden ele

⁸⁹ Polybios, 4.48.

⁹⁰ Morkholm 1969, 15.

geçirdi⁹¹. Ayrıca Akhaios'un Aiolis içlerine derinlemesine fetihlerde bulunması I. Attalos'u kendi krallık bölgesi içerisinde kalmak zorunda bırakmıştı⁹².

Akhaios'un Mysia'daki varlığı doğu bölgeleri üzerinde (Lykaonia, Phrygia, Lydia, Karia'nın doğusu ve merkezi) Seleukos egemenliğinin yeniden kurulduğu anlamına gelmekteydi. Akhaios bu başarılarla rağmen bazı bölgelerde amacına ulaşamamış, örneğin Lampsakos (Lapseki) ve Troia kentlerinin kendisine karşı gösterdikleri direnci bir türlü kıramamıştır⁹³. Polybios ayrıca Aiolis ve civarındaki bazı kentlerin Akhaios'a karşı duydukları korkudan dolayı hiçbir şekilde direniş göstermeden onun tarafına geçtiklerinden bahsetmektedir⁹⁴.

MÖ 220 yılına gelindiğinde beklentilerin ötesinde bir güce ulaşan Akhaios Küçük Asia topraklarının tamamının kontrolünü ele geçirdi ve kendisine ait büyük bir krallık yaratmak için Seleukos İmparatorluğu'na karşı ayaklandı⁹⁵. Molon kardeşlerin çıkardığı isyanı henüz bastırmış olan III. Antiokhos, Akhaios'un isyan hareketini görmezden gelip Ptolemaioslarla Raphia Savaşı'nda karşı karşıya gelmişti⁹⁶. Seleukosların yenilgisiyle sonuçlanan MÖ 217 yılındaki bu savaşın hemen ardından Syria'ya dönen III. Antiokhos bütün dikkatini Küçük Asia'ya çevirmek zorunda kaldı.

C) III. Antiokhos'un Küçük Asia'yı Yönetimi Altına Alması

III. Antiokhos kendisini Küçük Asia'nın kralı olarak ilan eden Akhaios'a karşı askeri bir müdahale hazırlığına başlamak yerine ilk etapta kendisine sitem ve uyarı içerikli bir mesaj göndermeyi daha uygun görmüştür. Bu mesajda öncelikle Akhaios'un kendisini hükümdar olarak görme cüretini takınmasını sert bir dille

⁹¹ Ma 1998, 55.

⁹² Polybios, 4.48.

⁹³ Ma 1998, 55.

⁹⁴ Polybios, 5.77.2.

⁹⁵ Mcdonald 1903, 107.

⁹⁶ Polybios, 5.74.87; Iustinus, 30.1.6.

eleştiren III. Antiokhos, daha sonra bazı siyasi konularda Ptolemaioslar ile birlikte hareket ettiği vb. kabul edilemez eylemlerde bulunarak Seleukos İmparatorluğu'nun Küçük Asia'daki varlığını tehlikeye atmasından dolayı Akhaios'u uyarmıştır. Akhaios, III. Antiokhos'un bu sert mesajının ardından, bir an önce fetih hareketlerine başlaması gerektiğini düşünerek bütün krallığın sahibi olmak için büyük bir orduyla Lydia'dan yürüyüşe geçti. Phrygia'daki Laodikeia kentine ulaştığında hükümdar olarak anıldı. Akhaios bunun üzerine ilk defa kral unvanını takınma cesaretini gösterdi. Akhaios ilerleyişine başarılı bir şekilde devam ederken Lykaonia yakınlarında kendi askerlerinin ayaklanmasıyla karşı karşıya kaldı. Askerlerin memnuniyetsizliğinin nedeni bu yürüyüşe devam etmekle gerçek krallarına, III. Antiokhos'a, karşı gelecek olma düşüncesiydi. Akhaios bu hoşnutsuzluğun farkına vardığı zaman askerlerinin güvenini yeniden kazanmak için niyetinin hiçbir zaman Syria'ya saldırmak olmadığını onlara inandırmaya çalıştı. İşgal ettiği kentleri yağmalayarak askerlerinin elde edilen ganimetlerden yararlanmasını sağlayan Akhaios ordu içerisindeki gerginliği yatıştırmayı başardı ve kendi otoritesini daha fazla riske atmamak amacıyla bu sefere son vererek Sardeis'e geri döndü⁹⁷. Akhaios Sardeis'te bastırıldığı, üzerinde Seleukos imparatorluk sembollerinin tekrarlandığı sikkelerin ifade ettiği gibi kendisini Seleukos hukuki alanının içinde düşünüyordu ki zaten Seleukos İmparatorluk merkezine karşı herhangi bir saldırı girişiminde bulunmamış olması bu durumu açıklar niteliktedir.

Akhaios'un MÖ 220 yılının yazında başlattığı isyan hareketi MÖ 213 yılının kışına kadar devam etmiş, böylece yaklaşık altı yıl süren Akhaios yönetimi ile Küçük Asia kentleri arasında çok yakın bağlantılar kurulmuştu. Ancak ne Akhaios tarafından kentlere yazılmış olan herhangi bir mektup ne de kentlerden Akhaios'a gönderilen bir yazı günümüze kadar gelmemiştir. Bu nedenle yerel bazda Akhaios yönetimi sırasındaki olaylara atıfta bulunan çok az doküman bulunmaktadır⁹⁸.

⁹⁷ Polybios, 5.57.1-8.

⁹⁸ Örneğin Maiandros Nehri kıyısındaki Magnesia kenti tarafından Panhellenik olarak tanımlanan Artemis Leukophryene tanrıçası için MÖ 221-220 yılları arasında bir yarışma düzenlenmesine yönelik başarısız teşebbüs, MÖ 218-217 yılına tarihlendirilen Miletos ve Seleukeia kentleri arasında yapılan bir ittifak ve muhtemelen kral Akhaios'a gelen Tralleis (Aydın)'li bir elçi için yapılmış bir onur kararı (Ma 1998, 57).

Akhaios Küçük Asia'daki faaliyetleri sırasında özellikle Ptolemaioslar ve Antigonoslar gibi büyük güçlerle ters düşmekten kaçındı. IV. Ptolemaios'un Batı Anadolu kıyılarındaki hakimiyet sahasından ve Antigonosların yönetimi altındaki Karia'dan mümkün oldukça uzak durmaya çalıştı. Akhaios'un birinci hedefi yönetimi boyunca kendisiyle savaşmayı sürdürdüğü I. Attalos'tu. MÖ 220 yılında Küçük Asia'nın önemli kentlerinden biri olan Byzantion (İstanbul), savaş halinde olduğu Rhodos Cumhuriyeti'ne karşı önlem almak amacıyla I. Attalos ve Akhaios'a elçiler göndererek kendilerinden yardım talep etmişti. I. Attalos Byzantion'un bu çağrısına içtenlikle cevap vermek istemişse de gereken desteği vermekten mahrum kalmıştır. Çünkü I. Attalos'un hakimiyet alanı, Akhaios'un bitmek tükenmek bilmeyen saldırıları nedeniyle atadan kalma topraklar ile sınırlandırılmaktaydı⁹⁹. I. Attalos bu nedenle ancak kendi ülkesini savunmak durumunda kalmıştı. Rhodos, Akhaios'un Byzantion'a yardım edebileceği düşüncesini bile göze alamadığı için Batı Anadolu'daki bütün güçlerini Ptolemaiosların da yardımıyla Akhaios'a karşı seferber edebileceğini açık bir şekilde göstermiştir. Rhodos bu hareketiyle Byzantion ile olan mücadelesinde Akhaios'un da tıpkı I. Attalos gibi tarafsız kalmasını sağlamayı başarmıştır¹⁰⁰.

MÖ 218 yılına gelindiğinde Akhaios'un Küçük Asia'daki etkinliğinin MÖ 220 yılından itibaren aşamalı olarak arttığını ve doruğa ulaştığını görmekteyiz. Artık sadece gözüne kestirdiği kentleri, direniş gösterebilir ya da göstermesin, işgal eden ve hakimiyeti altına alan bir yönetici değil, Pednelissos (Kozan) ve Selge (Zerk) kentleri arasındaki savaşlar gibi yerel çatışmalara da müdahale eden, bölgede söz sahibi olmuş bir güçtü¹⁰¹. Akhaios bu müdahalesi sırasında Selge'yi ele geçirme girişiminde bulunmuş ancak başarısız olmasına rağmen Milyas ve Pamphylia'nın çoğunu boyunduruğu altına girmeye mecbur etti ve bir süre için buraya yerleşti¹⁰². Milyas'ın daha küçük kentlerinin (Komama, Olbasa, Pogla) yanı sıra Termessos (Güllük Dağı)

⁹⁹ Polybios, 4.48.1-2.

¹⁰⁰ Bevan 1902b, C.II, 1-2.

¹⁰¹ Polybios, 5.72.6.

¹⁰² Polybios, 5.77.1.

ve Sagalassos (Ağlasun) da Akhaios'a karşı yenik düşmüştür¹⁰³. Elde ettiği başarılar göz önüne alındığında MÖ 218 yılında Akhaios'un Küçük Asia'da rakipsiz kaldığı açıkça görülmektedir¹⁰⁴.

Akhaios Pamphylia'ya yerleştiğinde I. Attalos tarafından kendisine karşı bir sefer düzenlenmiş ancak Pergamonlular amaçlarına yine ulaşamamışlardır¹⁰⁵. Bu ve buna benzer başarısız sonuçlara rağmen önemli ölçüde güçlü bir askeri tecrübeye sahip olan I. Attalos bu tecrübesini askeri ve siyasi politikalara yansıtmak konusunda başarılı olamıyordu¹⁰⁶. Karşı karşıya kaldığı bu güçlüğün en açık göstergesi Akhaios karşısında düştüğü ve kendisini bir türlü toparlayamadığı başarısız durumlar olmuştur. I. Attalos hezimetle sonuçlanan bu son girişimin (Pamphylia seferi) ardından farklı yollar izlemeye karar verdi. İlk olarak Küçük Asia'da barbarlıklarıyla nam salmış olan Galatlara baskı yaparak onları Akhaios'a karşı yanına çekmeye çalışan I. Attalos diğer yandan ise Aigosagların¹⁰⁷ Avrupa'dan Asia'ya gemilerle taşınmasında büyük katkıda bulundu. I. Attalos böylece geride bıraktığı kötü zamanların ardından eski gücüne kavuşmaya ve hakimiyet alanını yeniden genişletmeye başladı. Kyme (Aliğa), Myrina, Phokaia (), Aigai ve Temnos kentleri I. Attalos tarafından yeniden ele geçirilerek Pergamon Krallığı topraklarına dahil edilirken, Ege'nin güneyinde yaşayan Teoslular ve Kolophonlular kendilerini temsil etmesi için Pergamon'a birer elçi gönderdiler¹⁰⁸. I. Attalos'un, özellikle bağımsızlıklarını isteyen ve bu nedenle Akhaios yönetimine karşıt bir tavır sergileyen bölge kentleri için sığınabilecekleri bir kapı olduğu görülmektedir.

Gücünü arttırdıktan sonra kendinden daha emin bir şekilde fetihlere devam eden I. Attalos Mysia yerleşimlerine doğru hareket etti, ardından Propontis'e ulaştı

¹⁰³ Schmitt 1964, 262.

¹⁰⁴ Meadows 2009, 73.

¹⁰⁵ Eriş 1990, 60.

¹⁰⁶ Briscoe 1984, 267.

¹⁰⁷ Aigosaglar MÖ 218 yılında Trakya'dan getirilen Galatlı askerlerden oluşturulan savaşı bir kolonidir (Cohen 1991, 46).

¹⁰⁸ I. Attalos'a elçilerini gönderen ve böylelikle Pergamon Krallığı ile iyi ilişkiler kurmaya çalışan kentler belirli bir vergi ödemeleri karşılığında himaye ediliyorlardı.

ve burada Karseai ile Didymateikho kentlerinin yönetimini ele geçirdi. I. Attalos daha sonra yeniden güneye döndü, Apia (Balıkesir) Ovası'nı istila etti ve en sonunda Mekestos Nehri (Rhyndakus Nehri'nin bir kolu)'ne ulaştı. Amacı Mysia'nın doğusuna doğru ilerlemekte olan I. Attalos, Aigosagların arasında çıkan bir isyan neticesinde başarılı olamadı ve bu durum onu Troas'a çekilmek zorunda bıraktı¹⁰⁹. Troas topraklarına rahat bir şekilde giren I. Attalos sadakatleri dolayısıyla Lampsakos ve Aleksandria Troas'ı (Dalyanköy) ile çok yakından ilgileniyordu¹¹⁰.

I. Attalos elde ettiği bu önemli güçle dilediğince hareket ederken, Akhaios Sardeis'ten Pisidia'ya geçtiği sırada kaybettiği toprakları geri kazanmak için sürekli olarak I. Attalos ile savaştı¹¹¹. Ancak Akhaios MÖ 223-222 yıllarından sonra ikinci kez giriştiği bu fetih hareketinde, ilkinde olduğu kadar şanslı değildi ve bu nedenle istediği başarıyı elde edemedi. I. Attalos Teos, Kolophon ve Thyateira (Akhisar)'nın yanı sıra Aiolis kentlerinin de kontrolünü elinde tuttu ve MÖ 218 yılında Mysia'ya doğru yürüdüğünde bu kez hiçbir direniş ile karşılaşmadan bu bölgedeki bütün yönetimi ele geçirdi¹¹². I. Attalos'un daha önce defalarca karşısında çaresiz kaldığı Akhaios şimdi eski gücünden çok uzakta olmakla birlikte Küçük Asia'da hakimiyet kurduğu geniş toprakları koruyamayacak kadar savunmasız duruma düşmüştür diyebiliriz.

Küçük Asia'da Akhaios ile I. Attalos arasında zorlu bir mücadele yaşanırken, Seleukos İmparatoru III. Antiokhos büyük bir sefer hazırlığı içerisindeydi. III. Antiokhos Küçük Asia topraklarını emanet ettiği kuzeni Akhaios'un çıkardığı geniş çaplı isyanı bastırmak ve Seleukosların daha önce sahip olduğu toprakları¹¹³ yeniden fethetmek amacıyla, MÖ 216 kışında hazırlıklarını büyük ölçüde tamamladıktan sonra yaz başında Toroslar istikametine doğru yürüyüşe geçti. Seleukos ordusunun

¹⁰⁹ Polybios, 5.77-78.

¹¹⁰ Troas hakkındaki ayrıntılı bilgi için bkz., Polybios, 5.78.6.

¹¹¹ Polybios, 5.77.1.

¹¹² Polybios, 16.1.7.

¹¹³ III. Antiokhos MÖ 216 yılında başlattığı Küçük Asia seferi ile Mysia ve Hellespontos Phrygiası'ndan Aizanoi (Çavdarhisar)'ye kadar olan Küçük Asia'nın kuzey batı topraklarının büyük bölümünü geri almayı planlıyordu (Schmitt 1964, 246-7).

başında kral ünvanıyla Küçük Asia topraklarına ilk defa giren III. Antiokhos, Akhaios'un Küçük Asia'da gerçekleştirdiği fetihler sırasında büyük çatışmalar yaşadığı ve önemli zararlar verdiği Pergamon kralı I. Attalos ile anlaşmaya vardı. III. Antiokhos Seleukos tahtına çıkmadan önce kardeşi III. Seleukos'un Küçük Asia seferi sırasında Attaloslar düşmanı. Oysa şimdi I. Attalos ve III. Antiokhos, Akhaios'a karşı birlikte yapacakları saldırının ayarlamalarını yapıyorlardı¹¹⁴. Mevcut durumda Attalosların ne denli güvenilir olduğu konusu her ne kadar tartışmaya açık olsa da, tıpkı Akhaios gibi kendisini Küçük Asia'nın yöneticisi konumunda hayal eden I. Attalos ile anlaşmak Seleukoslar açısından kısa vadede olumlu sonuçlar verecektir.

III. Antiokhos Küçük Asia yürüyüşü boyunca Akhaios'un kontrolündeki bütün toprakları yeniden Seleukosların hakimiyeti altına almayı başarmıştır. Ancak bu noktada dikkat etmesi gereken önemli bir nokta vardı ki o da kendisine yardım eden I. Attalos'un bu durumdan gereğinden fazla yararlanmasını önlemektir. Çünkü III. Antiokhos, Akhaios'a karşı kendisine daha fazla zarar görmemesi ve bundan sonra ülkesini güvenle yönetmesi için yaptığı yardımın yeterli olduğunu düşünüyordu. III. Antiokhos bahsettiğimiz nedenlerden dolayı I. Attalos'u görmezden gelerek ele geçirdiği topraklardan kendisine pay vermemiş, Akhaios'un daha önce krallığını ilan ettiği Küçük Asia topraklarının çoğunu yeniden düzenlemiştir. Bithynia kralı I. Prusias'ın MÖ 216 yılında Abydos (Nara Burnu) yakınlarında aktif olması¹¹⁵ ve MÖ 208 yılında Pergamon Krallığı'na saldırması¹¹⁶, Seleukoslar tarafından ele geçirilen Mysia toprakları ve civarının daha önce Bithynialılar tarafından kontrol edilmiş olabileceğini göstermektedir. III. Antiokhos yönetimin zayıf olduğu Hellespontos Phrygiası'nı düzenledi ve ayrıca Akhaios'un Pamphylia ve Pisidia bölgelerindeki hakimiyetine de son verdi. Diğer taraftan Sagalassos kenti Seleukosların eline geçerken Büyük Phrygia ve Lykaonia önemli düzenlemelerin yapıldığı bölgeler arasında yer aldı.

¹¹⁴ Polybios, 5.107.4.

¹¹⁵ Polybios, 5.11.6.

¹¹⁶ Livius, 28.7.10.

Küçük Asia'nın yeniden fethini düşündüğünden daha kolay ve daha çabuk tamamlayan III. Antiokhos şimdi doğrudan bu karışıklığa neden olan esas unsurla, yani Akhaios ile ilgilenmek niyetindeydi. MÖ 214 yılına gelindiğinde Küçük Asia'yı Akhaios baskısından tamamen kurtaran III. Antiokhos, peşine düştüğü isyancı kuzenini Sardeis'te kısırdı¹¹⁷. III. Antiokhos bu noktaya gelinceye kadar üstün yönetimi ve güçlü ordusu vasıtasıyla bir takım önemli başarılar elde etmiş, ancak katkısı yadsınamayacak önemli bir etken daha söz konusu olmuştur ki bu da yerel toplulukların Seleukoslara sağladığı faydalardır. Seleukoslara güçlü bir sadakatle bağlı olan birçok Küçük Asia kentinin Akhaios ve I. Attalos'a karşı III. Antiokhos'a yardım etmek için büyük çaba harcadıkları görülür. III. Antiokhos bütün bu etkenlerin yardımıyla geldiği son nokta da Akhaios'a merhamet göstermekten çok uzak bir tavır sergilemiştir. Akhaios MÖ 214 yılında Sardeis kalesinden gizlice kaçmaya çalışırken Seleukos askerleri tarafından yakalanmış ve korkunç bir şekilde öldürülmüştür. Polybios'un ifadesiyle "*talihsiz adamın ilk önce elleri ve ayakları kesildi sonra vücudu kazığa oturtuldu ve kafası kesildi*"¹¹⁸. Bu olaydan hemen sonra Sardeis kalesi Seleukoslara teslim edildi ve ele geçirilen Sardeis kenti Seleukos ordusu tarafından yağmalandı.

Akhaios öldürülüp kent MÖ 214 yılında ele geçirildikten sonra III. Antiokhos kent halkının beklentisi üzerine kente bir takım imtiyazlar verdi. *Gymnasion** sıradan halkın da kullanımına açıldı. III. Antiokhos *gymnasion*'a yılda 200 metreta* (yaklaşık 8000 litre) yağ bağıışı yaptı ve Sardeisliler tarafından III. Antiokhos'un eşi III. Laodikeia'nın onuruna verilen festival sırasında ise halka vergi muafiyeti gibi samimi imtiyazlar verdi. III. Antiokhos'un Sardeis kentine bilinçli olarak yaptığı bu yatırımların amacı kendisinden kent için bağışlaması beklenen zenginlikler konusunda halkın taleplerini geçirştirmekti. Sardeis halkı tarafından Laodikeia için düzenlenen festivalin de yine bu beklentiler çerçevesinde sunulan bir çeşit

¹¹⁷ Ma 1998, 60-1.

¹¹⁸ Polybios, 8.21.2-3; Akhaios'a verilen ceza Seleukos İmparatorluğu'nun itibarını zedeleyecek kadar önemli olmamakla birlikte sakatlama ve kazığa oturtma Yakın Doğu imparatorlukların bilinen bir uygulamasıydı (Sherwin - Khurt 1993, 189).

* Eski Yunanda ulusal oyunlara katılacak olan gençlerin hazırlık yaptıkları bir eğitim tesisiydi.

* Yunan sıvı ölçü birimi.

minnettarlık göstergesi olduğu düşünülebilir. III. Antiokhos ayrıca Sardeis halkını hem tüketim hem de ekim için tarım vergisinden muaf tuttu, böylece savaşın getirdiği yıkımdan sonra kentin yeniden tarım dönemine girmesine yardımcı oldu. III. Antiokhos ve eşi III. Laodikeia birkaç ayı aşkın süre kaldıkları Sardeis kentinde, Sardeis halkından ve büyük ihtimalle yeniden fethedilen diğer bölgelerin topluluklarından elçiler kabul ettiler. Sardeis kentindeki bu konaklama III. Antiokhos'un Küçük Asia'da ilk kalışı niteliği taşıması yönüyle de önemlidir¹¹⁹.

III. Antiokhos MÖ 213-212 kışında Sardeis'ten ayrılarak İmparatorluk merkezine (Syria) dönerken komutanlarından Zeuksis'i Küçük Asia'nın Torosların batısında kalan topraklarının valisi olarak atadı ve onu buradaki toprakların tamamından sorumlu tuttu. Zeuksis'in sorumlulukları III. Antiokhos'un Sardeislilere gönderdiği ilk mektupta açıkça ortaya konmuştur¹²⁰. Sardeis'in yeniden inşası Küçük Asia'nın yeniden organize edilmesiyle ilgili uzun dönem aktiviteler için verilmiş ilk belgelenmiş örnektir. III. Antiokhos bunun dışında MÖ 213 yılında yine Sardeis'e, kentin *gymnasion*'unun kullanıma açık kalması ve garnizonluğun kentin dışına taşınması gerektiğiyle ilgili bir mektup daha göndermiştir¹²¹. Tüm bu örnekler III. Antiokhos'un güvenilir lider vasfını ortaya koyarken, Küçük Asia kentlerinin Akhaios'un oluşturduğu kötü imajın aksine Seleukoslara olan sempatisini arttırmıştır.

III. Antiokhos MÖ 213 yılı itibarıyla Kilikia kapılarından Mysia'ya kadar Küçük Asia'yı yeniden ele geçirmiş ve hatta Pamphylia'yı yeniden almıştı. Ancak yeniden canlanan Seleukos hakimiyeti Troas'dan Batı Karia'ya, Lykia ve güneyde Kilikia Trakheia (Kayalık Kilikia)'ya kadarki batı ve kıyı bölgelerinde etkili olamadı. Yine de Küçük Asia topraklarının büyük bölümü I. Seleukos'a ait 'atadan kalma' mülkler olarak görünmekle beraber Seleukoslar bu toprakların neredeyse tamamını kontrol altına almıştı¹²².

¹¹⁹ Akhaios'un ölümünün ardından Sardeis kentinin durumu hakkındaki ayrıntılı bilgiler için bkz., Piejko 1985, 707-28.

¹²⁰ Ek 1: Belge 1.

¹²¹ West 1991, 389.

¹²² Ma 1998, 63.

Sonuç olarak III. Antiokhos, Seleukos İmparatorluk tahtına çıktığı tecrübesiz ilk yıllarının ardından, ki buna rağmen olumlu anlamda önemli faaliyetleri (Media-Persis isyanlarının bastırılması) olmuştur, belki de ilk önemli sınavını kuzeni Akhaios'un Küçük Asia'da çıkardığı isyanı bastırırken vermiştir. Küçük Asia topraklarını başarılı bir şekilde Seleukos İmparatorluğu'nun kontrolü altına alan III. Antiokhos, dolayısıyla bu topraklar üzerindeki tek söz sahibi konumuna yükselmiştir. Seleukos İmparatorluğu'nun korunmasına birinci dereceden önem verdiği Küçük Asia coğrafyası, III. Antiokhos doğu seferine çıkarken başta Zeuksis olmak üzere onun önemli komutanları ve yöneticileri tarafından idare edilecekti. III. Antiokhos, Akhaios isyanını bastırdıktan sonra sadece isyana yardım eden yerel toplulukları bertaraf etmekle yetinmemiş, bu mücadelede kendisine yardım eden Pergamon kralı I. Attalos'u da sindirmeye çalışmıştır. Bunun nedeni Akhaios'un çıkardığı isyandan hemen önce topraklarının sınırlarını Küçük Asia coğrafyası boyunca büyük ölçüde genişleten I. Attalos'un kaybettiği bu toprakları yeniden ele geçirmeyi istemesi ihtimaliydi. Seleukosların atadan kalma topraklar olarak nitelendirdikleri Torosların kuzeyindeki ve batısındaki geniş toprakların güvenliğinin sağlandığını düşünen III. Antiokhos, merkezi otoriteyi güçlendirmek adına yeniden bir doğu seferi düzenlemeye karar vermiştir.

III. BÖLÜM

KÜÇÜK ASİA ÜZERİNE III. ANTIOKHOS VE ROMA MÜCADELESİ

A) III. Antiokhos'un Doğu Emniyetini Sağlaması

III. Antiokhos MÖ 213-203 yılları arasında doğu bölgelerine Seleukos otoritesini yeniden empoze etmek amacıyla önemli mücadeleler vermeyi göze aldığı büyük bir sefer düzenledi. MÖ 212 yılında ordusuyla Armenia (Ermenistan) topraklarına doğru ilerlemeye başlayan III. Antiokhos ilk olarak Güney Armenia kralı Ksarkses'i boyunduruğu altına aldı¹²³. Seleukos ordusu "Doğu Seferi" olarak bilenen bu yürüyüşte elde ettikleri bu ilk zaferin ardından Kuzey Armenia'yı da işgal etmeyi başarmıştır. Armenia topraklarının batısında kalan Kommagene Krallığı da Seleukos güçlerine çok fazla karşı koyamadan Seleukos hakimiyeti altına girmeyi kabul etmiştir¹²⁴. III. Antiokhos MÖ 211-210 yıllarında askeri gücünün önemli bir kısmını doğu eyaletlerinden biri olan Media'da topladı. Çünkü burada daha önce (MÖ 220) Seleukos İmparatorluğu'na karşı ciddi bir ayaklanma çıkarılmıştı ve bu nedenle sıkı kontrol altında tutulması çok önemliydi¹²⁵.

III. Antiokhos bir yandan bütün hızıyla doğu seferine devam ederken diğer yandan geride bıraktığı Küçük Asia toprakları için gerekli gördüğü düzenlemeleri yöneticilerine iletmekten de geri kalmıyordu. Örneğin MÖ 209 yılında Seleukosların Küçük Asia valisi olan Zeuksis'e, Seleukoslu yöneticilerden biri olan Nikanor ile ilgili bazı emirler göndermiştir. III. Antiokhos Küçük Asia'dan ayrılmadan önce Torosların ötesindeki topraklarda bulunan bütün tapınakların yüksek din adamlığı memurluklarını yeniden oluşturarak Batı Küçük Asia'da tek bir Seleukos otoritesi

¹²³ Polybios, (8.23): "Ksarkses Armosata (Güney Armenia'da bir kent) kentinin kralı olduğu zaman kent III. Antiokhos tarafından kuşatılmıştı. İlk etapta zarar görmemek için savaştan uzak duran Ksarkses, Seleukos ordusu saldırmaya başlayınca III. Antiokhos'a bir görüşme yapmayı önermiş, ancak hiçbir sonuç alamamış ve kenti kaybetmiştir."

¹²⁴ Sherwin - Khurt 1993, 190-7.

¹²⁵ Iustinus, 41.5.7.

oluşturulduğunu ilan etmişti. Şimdi oluşturulan bu memuriyet sisteminin yönetimi ve işleyişinin devamlılığı konusunda herhangi bir sıkıntı yaşanmasının önlenmesiyle ilgili sorumluluğu Zeuksis aracılığıyla Nikanor'a veriyordu. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere III. Antiokhos kontrolünü sağlamak için uzun bir zaman ve yoğun bir askeri çaba harcadığı Küçük Asia için, kendisi olmasa bile idarecileri vasıtasıyla tedbiri elden bırakmamak niyetindeydi¹²⁶.

III. Antiokhos, kendisi doğu seferinde olduğu sırada Seleukos İmparatorluğu'nun merkezi idaresinin güçlü kalmasını sağlamak en yaşlı oğlu olan Antiokhos'u iktidarına ortak etti. III. Antiokhos hem Küçük Asia hem de Syria ile ilgili siyasi birkaç müdahaleden sonra kuzey bölgelere doğru bir sefer başlattı. MÖ 209 yılında Parthia kralı II. Arsakes, Baktria kralı Euthydemos ve son olarak İndia (Hindistan) kralı Sophagasenos'a karşı sefer düzenledi. III. Antiokhos bu üç sefer sonucunda Armenia'da uyguladığı yönetim tarzını (Vasal kralar yoluyla kendi kendini yönetme uygulaması) buralara da empoze etti. III. Antiokhos MÖ 207-205 yıllarına geldiğinde seferlerine ara vererek Güney İran'a çekildi ve kışı burada geçirdikten sonra Persis'e geçti¹²⁷.

Seleukosların doğu seferi sırasında uyguladığı politikalar göz önüne alındığında, III. Antiokhos'un Batı Küçük Asia kentleri ile olan ilişkilerinin doğu seferi sırasında kontrolünü sağladığı bölgelere ve bunlar arasında özellikle daha önce ayaklanma çıkaranlara nazaran daha yumuşak olduğu görülmektedir. Örneğin MÖ 207 yılında III. Antiokhos Persis'te konakladığı zaman Maiandros Nehri üzerindeki Magnesia kentinden gelen elçiler Artemis Leukophryene için düzenledikleri oyunların Pyhtia oyunlarına¹²⁸ eşit statüde kabul edilmesini isteyerek onunla Persis'te buluştular¹²⁹. Olumlu geçen bu görüşme, Zeuksis'e Nikanor ile ilgili emirlerin verilmesinden sonra III. Antiokhos'un batı ile ilgilendiği ilk meseleydi¹³⁰.

¹²⁶ Ma 1998, 63.

¹²⁷ Iustinus, 41.5.7; Polybios, 10.49.1-15.

¹²⁸ Phytia Oyunları Delphoi kentinde bulunan Apollon Tapınağı'nda tanrı Apollon onuruna her dört yılda bir düzenlenen çeşitli atletizm ve müzik yarışmalarından oluşan olimpiyat oyunlarıydı. Ayrıntılı bilgi için bkz., Weir 2004.

¹²⁹ Ek 1: Belge 2.

Appianos, III. Antiokhos'u Media ve Persis ayaklanmaları başta olmak üzere, kendisi Seleukos tahtına çıkmadan önce dahi ayaklanmış olan bütün diğer halkları Seleukos İmparatorluğu'nun kontrolü altına almayı başaran, büyük icraatlarda bulunan ve bütün bunların sonucunda "Büyük" unvanını alan bir kral olarak tanımlamaktadır¹³¹. III. Antiokhos'un bu unvanı alması doğrudan, başarılı geçen doğu seferiyle ilgilidir ki bu sefer sonucunda Seleukos İmparatorluğu hakimiyeti altındaki bütün topraklar yeniden düzenlenmiştir. Yine Polybios (11.34.16), III. Antiokhos'un kuzey ülkelerine düzenlediği bir seferini överken, ona layık görülen "Büyük" unvanına diğer milletlerin verdiği tepkiden şöyle bahsetmektedir: "*III. Antiokhos sadece kuzey satraplıklarını değil aynı zamanda Torosların batı tarafında denize kıyısı olan kentlerle hanedanlıkları da boyunduruk altına aldı. Cesareti ve çalışkanlığı sayesinde hakimiyeti altına aldığı bütün halkları kendisine tabi kılan III. Antiokhos krallığını emniyete aldı. Bu sefer [Doğu Sefer] sayesinde sadece Asia'da yaşayan halklar tarafından değil aynı zamanda Avrupalılar tarafından da krallığa [Büyük unvanına] layık görüldü*".

Polybios (11.34.14-16), Seleukoslar tarafından kuzey ülkelerine yapılan seferlerin Küçük Asia'daki toplulukları da boyunduruk altına aldığını ve bunun da III. Antiokhos'un cesareti ve çalışkanlığıyla başarıldığını ifade etmektedir. Polybios'un bu çıkarımı Seleukosların Küçük Asia'da uyguladığı politikaların abartılı bir sonucu olarak görülmemelidir. Çünkü Küçük Asia toprakları MÖ 281 yılında I. Seleukos tarafından Kouroupedion Savaşı'nda başarılı bir şekilde Seleukos

¹³⁰ Ma 1998, 64.

¹³¹ Seleukos Hanedanlığı içerisinde önemli başarıların ardından alınan bu unvanların örneklerine III. Antiokhos'tan önce de rastlanılmaktadır. Küçük Asia'daki başarılarından sonra I. Antiokhos'a layık görülen "Soter" unvanının verilmesi bu örneklerden bir tanesidir (Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 1); III. Antiokhos'un unvanı sadece "Kral" değil "Büyük Kral"dı. Babylonia belgelerinde ondan kralların kralı diye bahsedilmektedir. Babylonialı bir din adamının III. Antiokhos'a yaranmak için onun ağzından çıkıyormuşçasına aktardığı abartılı bir metinde şu ifadeler yer almaktadır: "*Ben Antiokhos, büyük kral, kuvvetli kral, orduların kralı, Babylonia'nın kralı, Seleukos'un soylu oğlu*". III. Antiokhos "Büyük Kral" unvanını Seleukos İmparatorluğu'nun doğusunu yeniden yapılandırmasının ardından almıştır. III. Antiokhos'a yakıştırılan bu unvanlar batılı krallar ya da devletlerce çok fazla dile getirilmese de doğuda canlılığını sürekli korumuştur. Örneğin Parthia'da basılan madeni paralarda III. Antiokhos için "Büyük Kral" unvanı kullanılmıştır (Bevan 1902a, 241-3).

hakimiyeti altına alınmış, III. Antiokhos dönemine gelinceye kadar geçen süre içerisinde kimi zaman zorluklar yaşansa da, güçlü bir şekilde korunmuştur. III. Antiokhos'un başa geçmesiyle birlikte daha önce meydana gelen aksaklıkların tekrar yaşanmaması için gereken askeri, siyasi ve ekonomik tüm önlemler alınarak Seleukoslara bağlı bütün toplulukların sadakati garanti altına alınmaya çalışılmıştır.

Diğer taraftan MÖ 213 yılından III. Antiokhos'un Seleukos ordusunun başında büyük bir batı seferine çıkacağı 203 yılına kadar geçen süre içerisinde Batı Anadolu'da Seleukoslar adına önemli bir fetih politikası izleyen, Seleukosların Küçük Asia valisi Zeuksis ortaya çıkan siyasi ve ekonomik kargaşalara engel olmakta zaman zaman zorlanıyordu. Özellikle Phrygia ve Lydia'da devam eden huzursuzluklar III. Antiokhos'u duruma bir an önce el konulması açısından harekete geçirmiştir. III. Antiokhos bu bölgelerde çıkarılabilecek olası bir ayaklanmaya karşı bir nevi güvenlik önlemi almak amacıyla, Seleukos İmparatorluğu'na duydukları sadakate güvendiği iki bin kadar Yahudiyi bu bölgelere yerleştirmeye karar verdi¹³². Bu kararını hayata geçirmek için MÖ 205 yılında Zeuksis'e bir mektup¹³³ yazdı ve onu bu görevi yerine getirmekle yükümlü kıldı. Bu önemli belge İosephos'un *Jewish Antiquities* adlı eseri vasıtasıyla günümüze ulaşmıştır, ancak birçok bilim adamı,

¹³² Schalit 1960, 289.

¹³³ “Kral Antiokhos'tan Zeuksis'e selamlar. Eğer sağlığın yerindeyse bu güzel. Ben de iyiyim. Lydia ve Phrygia'da çıkan isyanlar için ciddi önlemler almam gerektiğinden ve arkadaşlarımla tavsiyeleriyle Mezopotamia ve Babylonia'dan iki bin Yahudi ailesini eşyalarıyla birlikte önemli bölgelere yerleştirmeye karar verdiğimden haberdar ol. Öyle inanıyorum ki, onlar tanrıya olan inançlarından dolayı, bizim sahip olduklarımızın iyi birer koruyucusu olacaklar ve ben, atalarımın onların bütün iyi niyetleriyle ve istekleriyle kendilerinden istenileni yaptıklarına şahit olduğunu biliyorum. Bundan dolayı nakledilmeliler -gerçi bu biraz zahmetli olabilir- ve onlara söz verdiğim gibi kendi kurallarını uygulayabilmeliler. Onları söylediğim yerlere götürdüğün zaman her bir aileye kendi evlerini inşa etmeleri için bir yer, işlemeleri için toprak ve dikmeleri için asma vereceksin. Ayrıca onları 10 yıl boyunca topraktan aldıkları ürünün vergisinden muaf tutacaksın ve topraktan ürün elde edecekleri zamana kadar kendi kölelerini beslemeleri için bir miktar buğday ayırmalarına izin vereceksin. Son olarak onlara ihtiyaç duydukları her şeyi karşılamaları için bir temsilci seçmelerine izin vereceksin. Böylece onlardan istediğimiz şeylere hazır ve istekli olacaklar. Onları olası tehlikelere karşı mümkün olduğunca korumaya çalış (Iosephos, *Antiquitates Iudaicae*, 12.148-53)”.

çalışmalarının büyük bölümünün gerçekliğinden şüphe duydukları İosephos'un bize ulaştırdığı, III. Antiokhos'un Zeuksis'e gönderdiğini bildirdiği bu mektubun da gerçekliğinden emin değildir¹³⁴.

III. Antiokhos'un Pers körfezindeki etkinliğinden sonra Küçük Asia'ya yönelmesi büyük ihtimalle doğu seferinin son bulduğu anlamına geliyordu. Çünkü III. Antiokhos'un MÖ 205 yılını Persis'te geçirmesinden sonra doğu ile ilgili bir girişimde bulunmadığı görülmektedir. Muhtemelen MÖ 204 yılının bir kısmını Kuzey Syria'da geçiren III. Antiokhos buradan Küçük Asia'nın kıyı kentleri ile bu kentlere verilen bazı ayrıcalıkları içeren ilişkiler kurmuştur. Örneğin MÖ 204-3 yılında Teos kentine özellikle bazı vergilerden muaf olma gibi konuları içeren bir takım ayrıcalıklar tanınmıştır¹³⁵.

B) III. Antiokhos'un Küçük Asia Seferi

III. Antiokhos MÖ 204 yılının geç döneminde veya MÖ 203 yılının başlarında Torosları aştı ve Küçük Asia toprakları boyunca ilerlemeye başladı. Ptolemaioslu bir yönetici olan Agathokles, III. Antiokhos'un yeniden Küçük Asia'ya döndüğünü öğrenince kendisine bir elçi gönderdi ve bu elçiler vasıtasıyla III. Antiokhos'tan 217 yılında (Raphia Savaşı'nın ardından) IV. Ptolemaios ile yaptığı antlaşmaya sadık kalmasını istedi. Bu arada Agathokles, III. Antiokhos'un bu anlaşmayı yok sayması ihtimaline karşı tedbir almak amacıyla Makedonya kralı V. Philippos'un yardımını almak için kendisine bir elçi gönderdi¹³⁶. Bu bağlamda bakıldığı zaman III. Antiokhos'un Küçük Asia yürüyüşünün IV. Ptolemaios'un MÖ 204 yılında ölmesinin hemen sonrasında başlamış olması, Seleukosların Ptolemaioslara ait topraklara karşı bazı saldırılarda bulunmuş olabileceği ihtimalini ortaya çıkarmaktadır.

¹³⁴ Schalit 1960, 290.

¹³⁵ III. Antiokhos'un MÖ 203 yılında Teos halkıyla olan ilişkilerinin ayrıntıları için bkz., Austin 1986, 344-6.

¹³⁶ Porphyrios, *Adversus Khristianos*, 45; Polybios, 15.25.13.

Başta batı bölgeleri olmak üzere Küçük Asia'daki varlığından bahsettiğimiz Seleukos hakimiyeti ile ilgili en kapsamlı delil Latmos (Beşparmak) Dağları'nın kuzey yamacındaki Amyzon (Koçarlı) kentinden gelmektedir. Burada bulunan en erken yazıt Seleukosların burayı ele geçirdiği MÖ 203 yılı Mayıs'ına tarihlendirilen bir mektuptur. Uzun süre III. Antiokhos'a atfedilmiş olan bu mektup aslında Toros Küçük Asia'sının valisi Zeuksis'e aittir. Zeuksis'in bu mektupta teslim olan herkese karşı iyi niyetli olunacağı şeklindeki ifadesiyle kendilerine itaat etmeleri konusunda Amyzonluların güvenini kazanmaya çalıştığı görülmektedir¹³⁷. Ayrıca Artemis Tapınağı'nda bulunan bir başka yazıt Zeuksis'in Amyzon kentindeyken bu tapınağa toprak bağışladığını bildirmektedir. Seleukoslar tarafından *asylia* hakkı verilen tapınak ayrıca gelebilecek herhangi bir saldırıya karşı koruma altına alınmıştır¹³⁸. Seleukosların bu türden icraatlarını yerel yönetimler üzerinde oluşturulan kraliyet otoritesinin bir yansıması olarak değerlendirmek mümkündür.

Zeuksis Batı Karia'da bir takım faaliyetler içerisindeyken III. Antiokhos bu bölgedeki icraatlarını onun vasıtasıyla gerçekleştirmeye çalışmıştır. III. Antiokhos, Seleukosların Amyzon ve Labranda'daki ordularına bazı mektuplar göndermiş, özellikle Labranda'ya gönderdiği mektubun içerdiği talimatları Zeuksis tarafından iletmıştır¹³⁹. Meydana gelen olayların Amyzon ve Seleukos İmparatorluğu arasında gönüllü bir ittifak sonucunda değil, Seleukosların bölgede oluşturduğu siyasi ve askeri bir üstünlüğün sonucunda gerçekleştiği anlaşılmaktadır. III. Antiokhos'un Amyzon'daki Seleukos ordusuna yazdığı mektubun içeriğinde, yapılan askeri müdahalelerin ve olayların geldiği boyutların genel çerçevesini anlamak mümkündür.

Zeuksis, III. Antiokhos ordusuyla birlikte Batı Anadolu'da bulunmasına rağmen, bölgede Seleukoslar adına etkin bir şekilde hareket etmeye devam ediyordu. MÖ 202 yılında Maiandros Ovası'ndan harekete geçen Zeuksis, Marsyas Vadisi'ne doğru yürüyüşe başlamıştır. O dönemde Antiokheia ismini almış olan Alabanda

¹³⁷ Ek 1: Belge 3.

¹³⁸ Ma 1998, 295.

¹³⁹ Ek 1: Belge 4, Belge 5.

kentini Seleukos İmparatorluğu'nun Batı Anadolu'daki toprakları arasına yeniden dahil etmiştir. Antiokheia kentinden III. Antiokhos'un huzuruna gelen bir elçi, kente asyilia hakkının verilmesini istemiş, bu talebi iletirken III. Antiokhos'u Antiokheia'nın güvenliğini gözeten bir kral olarak övmüş ve ona, atalarının yaptığı gibi, demokrasi ve barışın koruyucusu olduğu için teşekkür etmiştir. Bu bilgidен yola çıkarak Antiokheia kentinin tamamen Seleukos hakimiyeti altına girdiğini kesin olarak anlayabiliriz¹⁴⁰. Zeuksis Antiokheia'nın batısına doğru ilerleyişini sürdürmüş ve Alinda kentini de ele geçirmiştir. Buradan güneye doğru hareket Zeuksis, Mylasa'yı kontrol altına almayı başarmış ve askerlerine Labranda'daki Mylasa Tapınağı'na saygı göstermelerini emretmiştir. Zeuksis büyük olasılıkla Mylasa'nın kendi yönetim hakkını elinde bulundurmasına saygı duymuştur ki bu daha önce II. Seleukos'un Mylasa kentine vermiş olduğu bir imtiyazın sonucudur. III. Antiokhos'un da bu kente asyilia verdiği ya da böyle bir statüyü kabul ettiği de muhtemeldir¹⁴¹.

Seleukos ordusu MÖ 203 yılında Karia topraklarına doğru geniş çaplı bir yürüyüş başlatmıştır. Seleukosların Karia topraklarındaki bu ilerleyişleri kıyı kesimlerinden ziyade iç bölgelerde çok daha etkili olmuştur. Ancak Makedonya kralı V. Philippos'un da III. Antiokhos ile aynı anda bu bölgede bir takım fetih faaliyetleri içinde olması iki kralın çıkarlarının çatışacağı anlamına geliyordu. Aralarında herhangi bir husumet bulunmayan bu iki kral ortamı germek yerine anlaşma yolunu seçmişlerdir¹⁴². Zaten bölgedeki Seleukos fetihlerinin tamamlanamamasının nedeni de muhtemelen V. Philippos ile yapılan anlaşmayla ilgili olmalıdır. Bu nedenle bölgedeki Seleukos çıkarlarının yerine getirilmesi III. Antiokhos'un MÖ 197 yılındaki büyük seferine kadar beklemek zorunda kalacaktır.

III. Antiokhos'un Karia'daki yürüyüşü V. Philippos engeline takılmasına rağmen Seleukos kazanımları Mylasa, Alabanda ve Alinda gibi stratejik özelliği olan kentlerle birlikte önemli miktarda arttı. Karia içlerine doğru yapılan bu yürüyüş II.

¹⁴⁰ Pounder 1978, 56.

¹⁴¹ Ma 1998, 68.

¹⁴² Polybios, 3.2.8.

Antiokhos ve II. Selokhos'un bir zamanlar kontrol etmiş olduğu aynı toprakların büyük oranda tekrar ele geçirilmesini sağladı. Ayrıca Alabanda, Mylasa, Alinda ve Amyzon kentlerinde yeniden gruplanmış dini birlik topluluklarının ismi olan ve bu dönemde aktifliğiyle dikkat çeken Khrysaoria Karia'sı Seleukos işgaline maruz kalan bölgelerden biri olmuştur. Amyzon kentinin ele geçirilmesini de içeren Zeuksis'in MÖ 203 yılındaki askeri operasyonları doğrudan bölgedeki Ptolemaios varlığına karşı bir saldırı olarak dikkat çekmektedir. Çünkü Amyzon kenti II. Ptolemaios döneminde Ptolemaiosların hakimiyeti altında bulunan Batı Anadolu topraklarında yer alan bir kentti. Zeuksis'in önderliğinde yapılan saldırıların sonucunda Batı Karia'nın iç kesimlerinin Seleukoslar tarafından Ptolemaiosların elinden alındığını görmekteyiz. II. Seleukos döneminde bu bölge Seleukos komutanlarından Olympikhos tarafından yönetilmişti. Alinda kentini kendisine askeri üs olarak belirleyen Olympikhos ayrıca Mylasa ve Amyzon kentlerini de kontrol etmekteydi. MÖ 227 yılı civarında Antigonos Doson Batı Karia'nın bir kısmını ele geçirdiği zaman Olympikhos onun hizmetine girmiştir¹⁴³.

MÖ 221-214 yılları arasında Iasos topraklarına saldırılarda bulunan Olympikhos, Iasos'a saldırmak için geçtiği toprakların yer aldığı, MÖ 201 yılında V. Philippos'un egemenliğine girecek olan Euromos (Ayaklı) kentini de ele geçirmiştir¹⁴⁴. MÖ 201 yılı itibarıyla Olympikhos'un yönetimi altındaki Antogonosların kontrolündeki yönetim bölgesi dağıldı ve Euromos kenti muhtemelen V. Philippos tarafından fethedilinceye kadar bağımsız kaldı. Bölgedeki Ptolemaios varlığından ise Zeuksis'in Amyzonlulara göndermiş olduğu mektupta (Ek 1: Belge 3) Ptolemaios yönetimi altındaki mevcut durumun devam edeceği sözünü vermesinden bahsederken haberdar oluyoruz ki bu deniz aşırı bir imparatorluğun idaresini sağlamak için daha önce çok önemli bir girişimde bulunmayan Ptolemaiosların bölgede güçlü oldukları anlamına gelmemektedir.

Zeuksis'in Batı Anadolu'da giriştiği seferi incelediğimiz zaman bunun doğrudan Ptolemaiosların hakimiyet alanlarına yönelik bir saldırı olmasından ziyade,

¹⁴³ Ma 1998, 69.

¹⁴⁴ Ma 1998, 70.

bölgeye hakim olma çabası içerisindeki önemli güçlerin (Ptolemaioslar ve Antigonoslar gibi) politikalarına ve yerel dinamiklerle olan etkileşimleri sonucunda ortaya çıkan karmaşık duruma karşı bir müdahale niteliği taşıdığı görülmektedir. Zeuksis her ne kadar faaliyetlerini tamamlayamamış gibi görünse de aslında gerçekleştirdiği fetihler Seleukosların bu topraklar üzerindeki hakimiyetinin en önemli altyapılarından birini teşkil etmektedir.

Diğer taraftan III. Antiokhos önderliğinde ilerleyişine devam eden Seleukos ordusu Teos kentini ele geçirmiş, ancak kente hiçbir şekilde zarar vermek niyetinde olmayan III. Antiokhos kentin kutsallığının devamı açısından gereken tüm özgürlükleri sağlamıştır. Kral Aynı zamanda özellikle Teosluların daha önce I. Attalos'a ödemekte oldukları ağır vergilerden onları muaf tuttu. Teoslular III. Antiokhos'a kentte askerleriyle beraber kaldığı zaman gösterdiği iyi niyetten dolayı minnettar kaldılar¹⁴⁵. MÖ 218 yılında Teos ve Kolophon kentleri arasında I. Attalos'un fetih yoluyla ele geçirdiği, Attalos Hanedanlığı'na bağlı yerleşimler bulunuyordu. Ancak I. Attalos, Bithynia kralı I. Prusias ile girdiği bir çatışma nedeniyle eski gücünü yitirdi ve yeniden toparlanma şansını bir türlü bulamadı. Bu nedenle III. Antiokhos bu bölgede giriştiği fetih hareketlerini hiç zorlanmadan gerçekleştirirken I. Attalos Seleukos ordusuna hiçbir şekilde karşılık veremedi¹⁴⁶. III. Antiokhos ordusuyla birlikte kısa bir süre kaldığı Teos kentini bir Seleukos uç karakolu haline getirdi. Buradan ayrılırken Ephesos güzergahını kullanarak Smyrna'ya doğru yola çıktı¹⁴⁷. Bu coğrafi veriler dikkate alındığı zaman Lebedos (Ürkmez) kentinin de III. Antiokhos'a boyun eğmiş olması ihtimal dahilindedir. Ephesos'un da içerisinde bulunduğu Smyrna toprakları yavaş yavaş bölgedeki asıl Seleukos faaliyet alanı haline almaya başlayınca, bir süre sonra Teos kentini bir Seleukos uç karakolu ya da yerleşim bölgesi olarak görme ihtiyacı önemini yitirdi¹⁴⁸.

¹⁴⁵ Ma 1998, belgeler 17-18-19.

¹⁴⁶ Polybios, 21.17.5; Livius, 37.45.15.

¹⁴⁷ Pritchett 1982, 272.

¹⁴⁸ Herrmann 1965, 114-116.

III. Antiokhos dokuz yıllık yokluğunun ardından (kuzeni Akhaios'un Küçük Asia'daki isyanını bastırdıktan sonra Doğu Seferi'ne çıktığı MÖ 212 yılı ile Küçük Asia seferine başladığı MÖ 203 yılı arasında geçen süre) ordusuyla birlikte Torosların ötesindeki Seleukos Küçük Asia'sında varlığını yeniden hissettirmek, mevcut idareyi eline almak, Ptolemaiosların uzun yıllar hakim olduğu Ephesos ve çevresinde derinlemesine araştırmalar yapmak ve Attaloslara karşı oluşan yerel bazdaki hoşnutsuzluklardan faydalanmak amacıyla düzenlediği Batı Anadolu'daki yürüyüşünü başarılı bir şekilde devam ettirirken¹⁴⁹, Zeuksis'in Karia'da meydana getirdiği birlikler de Selukidlerin fetih seferlerinin gidişatı açısından önemli bir destek güç niteliğindedir.

MÖ 202 yılına gelindiğinde III. Antiokhos Seleukos İmparatorluk merkezini ve civarında bağlı toprakları ilgilendiren ani bir gelişme nedeniyle Batı Anadolu'daki yürüyüşünü yarıda bırakmak zorunda kaldı. III. Antiokhos'un Küçük Asia'dan Syria'ya dönmesine neden olan olay Ptolemaiosların Seleukoslara ait topraklara saldırması yani bir nevi V. Syria Savaşı girişimidir. MÖ 201 yılında III. Antiokhos ilk etapta ordusuyla birlikte Gaza kentini Ptolemaios güçlerinin elinden geri aldı¹⁵⁰. Ardından MÖ 200 yılında Seleukos ve Ptolemaios orduları Panion Savaşı'nda karşı karşıya geldiler¹⁵¹. Bu arada bölgenin bu iki önemli gücü arasında yaşanan çatışmadan kendisine çıkar sağlama amacıyla olan Roma MÖ 200 yılında çatışmalara sahne olan yerleşimleri ele geçirmek için bölgeye bir elçi gönderdi¹⁵² fakat Seleukoslar Syria'daki çatışmaya çoktan son vermişti. Bölgedeki kentler daha önce olduğu gibi Seleukos İmparatorluğu'na bağlı olarak eski konumlarına kavuştukları için Roma istediği sonuca ulaşmakta geç kalmıştı.

¹⁴⁹ Herrmann 1965, 118.

¹⁵⁰ “Bana göre bu (Ptolemaiosların gasp girişimi neticesinde sergilenen duruş), Gaza halkının karakterinin sağlamlığıyla ilgili bir test niteliğindedir. Syria halkı kadar cesur davranmamış olsalar dahi, birlikte hareket etmekteki üstün kabiliyetleri ve küçük de olsa gösterdikleri kahramanlıklar onların sadakatini ispatlamaya yetiyordu (Polybios, 16.22a.1-3)”.

¹⁵¹ Porphyrios, *Adversus Khristianos*, 46; Gera 1987, 63-73.

¹⁵² Iustinus, 31.1.1-4; Polybios, 16.27.5.

III. Antiokhos'un Seleukos İmparatorluğu'nun başına geçtikten sonra elde ettiği birbirinden önemli başarıların neticesinde kendisine yakıştırılan "Büyük" unvanını ne derece hakettiği artık tartışma götürmez bir gerçek haline gelmişti. III. Antiokhos elde ettiği bu önemli güçle Küçük Asia'nın batı kıyılarında icra ettiği fetih faaliyetlerine Ptolemaiosların Seleukos imparatorluk topraklarına saldırması nedeniyle bir müddet (MÖ 202-197) ara vermek zorunda kalmıştır. Ancak bu durum onu Seleukos İmparatorluğu'nun sınırlarını sadece Syria ve civarı ile sınırlı bırakmamak amacıyla, atadan kalma topraklar olarak nitelendirdiği Küçük Asia'yı tamamen ele geçirme arzusundan alı koymayacaktır. Bu amaç doğrultusunda Küçük Asia topraklarındaki durumu yeniden lehine çevirmek isteyen III. Antiokhos MÖ 197 yılında başlatacağı Büyük Batı Seferi öncesinde bölgede faaliyet gösteren ya da bölgeyle ilgilenen diğer önemli siyasi unsurlara (V. Philippos, Rhodos Cumhuriyeti ve I. Attalos) karşı bir takım önlemler almak zorundaydı.

C) Küçük Asia'daki Diğer Unsurlar "V. Philippos, Rhodos Cumhuriyeti ve I. Attalos"

Küçük Asia'nın Torosların batısında kalan topraklarında gelişen Seleukos faaliyetleri sadece yerel statüde değil aynı zamanda uluslararası politikalar bağlamında büyük bir önem arz ediyordu. Çünkü çok geniş bir coğrafyaya yayılan Seleukos faaliyet alanı içerisinde başka güçlerin de kendi çıkarları peşinde koşma hevesi içerisinde olmaları son derece doğaldı. Dolayısıyla bu durumun, çeşitli çatışmalar veya anlaşmalar yoluyla tarafları karşı karşıya getirmesi kaçınılmaz olacaktı. Bu açıdan bakıldığı zaman Seleukosların Attaloslar, Rhodoslular, Makedonyalılar ve Romalılar ile bir şekilde münasebet halinde olduğu açık bir şekilde görülmektedir.

Seleukoslar ile birlikte özellikle V. Philippos'un Ege ve Batı Küçük Asia ile ilgileniyor olması Rhodoslular ile Attalosların hakim oldukları bölgelerde önemli bir tehdit unsuru meydana getirmiştir¹⁵³. V. Philippos MÖ 205 yılında Romalılara ve

¹⁵³ Walbank 1940, 108-37.

Aitolia Birliği'ne¹⁵⁴ karşı yaptığı I. Makedonya Savaşı'nın sonunda imzaladığı Phoinike Barışı'ndan¹⁵⁵ sonra Kyklados Adaları ve Kùçük Asia kıyıları boyunca gerçekteşirilecek bir deniz saldırısı için büyük bir donanma hazırladı. Bu esnada Giritlilerin Rhodoslularla yaptıkları savaşta Giritlileri destekledi ve Rodoslulara ait bir donanmaya zarar vermek için bir takım faaliyetler yürüttü. V. Philippos'un amacı büyük ihtimalle Ege'deki en büyük deniz gücünün sahibi olan Rhodos Cumhuriyeti'ni güçsüzleştirip daha büyük saldırılar için bir başlangıç yapmaktı. V. Philippos Ege'de kendisine çıkar alanları oluşturmak için uğraşırken III. Antiokhos Girit ile Rhodos arasında bir barış sağlanması için aracı olmaya çalışıyordu. III. Antiokhos'un amacı büyük ihtimalle kıyı Kùçük Asia'daki parçalanmaları azaltmaktı. Çünkü bu sırada kendisi Batı Anadolu'da bir Seleukos hakimiyeti kurmak istiyor ve bu çerçevede Teos civarında İonia'nın bir bölümünü kendi kontrolü altına almaya çalıřıyordu¹⁵⁶.

V. Philippos MÖ 203/2 yılının kışında III. Antiokhos ile Batı Ege'de anlaşmak istiyordu. Bunun üzerine Zeuksis'e bir mesaj göndererek Seleukosların kendisine destek vermelerini istedi. Ancak Zeuksis her ne kadar böyle bir desteği verecek gibi görünse de gerçekte hiçbir zaman bu niyette olmadığı için V. Philippos'a herhangi bir yardımda bulunmaktan yana olmadı¹⁵⁷. Zeuksis'in bu tavrından onun V. Philippos'a güvenmediği ve dolayısıyla onu Batı Anadolu'da Seleukosların oluşturmaya çalıştığı otoritenin karşısında bir düşman olarak gördüğü izlenimini çıkarabiliriz. V. Philippos bu esnada Pergamon Krallığı'na bir saldırı düzenlemek için harekete geçmiş ve Zeuksis'ten bu saldırı için kendisine destek vermesini istemiřti¹⁵⁸. V. Philippos Zeuksis'in kendisiyle ilgili olumsuz

¹⁵⁴ Aitolialılar Birliği Hellas'ın merkezindeki Aitolia bölgesinde (Lokris, Malis, Dolopes, Thessalia, Phokis ve Akarnania) kabile birleşmelerinden ve kentlerden oluşan bir konfederasyondur (Grainger 1999, 29); Birliğin tam olarak hangi tarihte kurulduğu bilinmemekle birlikte kurucusunun Thebai'li komutan Epaminondos olduğu bilinir (Tod 1948, 137).

¹⁵⁵ Appianos, *Rhomaika -Makedonika-*, 1.1-4; V. Philippos'un Aitolialılarla yaptığı barış görüşmelerinin ayrıntıları için bkz., Livius, 31.1-9, 29-16, 31-19; Dion Kassios, 57.47.

¹⁵⁶ Ma 1998, 74.

¹⁵⁷ Polybios, 16.1.8-9.

¹⁵⁸ Polybios, 16.24.6.

düşüncelerinden habersiz olduğu için ona gönderdiği ilk yardım mesajının ardından istediği bu desteğin karşılık bulacağını düşünüyordu. Zeuksis belkide III. Antiokhos'tan habersiz bir şekilde takındığı bu tavrın yanlış olabileceğini düşünerek V. Philippos'un yürüyüşü esnasında kendisinden talep ettiği bir kaç küçük yardımı sağlamaya çalışmıştır.

V. Philippos'un Ege kıyılarındaki faaliyetleri bölgenin hakimiyetini elinde tutmaya çalışan Seleukos İmparatorluğu'nun çıkarlarıyla örtüşmüyordu. Ancak ne V. Philippos ne de III. Antiokhos herhangi bir gerginliğin meydana gelmesinden yana olmadıkları gibi MÖ 202 yılında iki tarafın da sonucunda karlı olacağı bir anlaşma konusuyla biraraya geldiler. Bu anlaşmanın içeriğini Ege bölgesinde önceden beri, güçlü ya da zayıf, varlığını sürdüren Ptolemaios İmparatorluğu'nun elinde bulundurduğu toprakların paylaşımı oluşturuyordu. İki kral arasında yapılan ve gizli olduğu düşünülen bu anlaşmadan bazı antik yazarlar kendilerinden son derece emin bir şekilde bahsederek anlaşmanın ne kadar aşikâr olduğunu ortaya koymaya çalışmışlardır. Örneğin Polybios, III. Antiokhos ile V. Philippos'un IV. Ptolemaios öldükten sonra onun yerine Ptolemaios İmparatorluğu'nun başına geçen oğlu V. Ptolemaios'un yönettiği Batı Anadolu topraklarını parçalamak için anlaşmalarını bildirir. Polybios (3.2.8) bu anlaşmaya göre V. Philippos'un Mısır, Karia ve Samos Adası'na, III. Antiokhos'un ise Syria Ovası'ndan Phoinike'ye doğru yayılmaya başladığını yazar. Polybios daha sonraki yazılarında ise bu durum hakkındaki genel bilgilerin dışında kendi görüşlerine yer verir ve iki kralı da acımasızca eleştirir¹⁵⁹. Livius'un da bu konuda düşünceleri Polybios'un yazdıklarıyla örtüşmektedir. Livius, V. Philippos için *“Ege’de girdiği çatışmalardan her ne kadar istediği sonuçları alamasa da Syria kralı III. Antiokhos ile anlaşıp Ptolemaios İmparatorluğu’nu parçalamak için saldırıya geçmiştir”* diye yazar¹⁶⁰. Appianos ise Polybios ve Livius'un bu konuyla ilgili bildirdiklerinin aksine IV. Ptolemaios'un ölmediğini,

¹⁵⁹ *“İki kral saçma bahanelerle birbirlerini destekleyerek (Ptolemaiosların topraklarını paylaşmak konusunda) utanç verici işler yapmaktan geri kalmamışlardır (Polybios, 15.20.3)”*. Polybios'un V. Philippos ile III. Antiokhos'un aralarında yaptıkları anlaşmayla Ptolemaios İmparatorluğu'na karşı sergiledikleri tavırları hakkındaki kişisel görüşleri için ayrıca bkz., 15.20.1-8.

¹⁶⁰ Livius, 31.14.5.

bunun bir söylentiden ibaret olduğunu ifade ederken V. Philippos ile III. Antiokhos'un arasındaki anlaşmanın da daha sonraki bir dönemde meydana geldiğini anlatmaktadır¹⁶¹.

Polybios ve Livius gibi antik yazarların aktardığına dayanarak Seleukos-Makedonya işbirliğinin söz konusu olduğu bir anlaşmanın varlığının gerçekliği birçok modern eskiçağ tarihi yazarı tarafından da kabul görmektedir. Ancak David Magie gibi bazı yazarlar da aktarılan bu bilgilere farklı yorumlar getirmektedirler. Örneğin Magie Seleukos-Makedonya birlikteliğinin Rhodoslular tarafından Roma senatosunu harekete geçirmek için ortaya atıldığını söylemektedir. Çünkü Rhodos sadece Seleukoslar ile baş edemezken şimdi bu iki gücün bir arada olması hiç işine gelmezdi. Magie'ye göre ayrıca MÖ 202-200 yılları arasında meydana gelen V. Philippos'un Batı Ege'deki faaliyetleri ile III. Antiokhos'un Syria Ovası'na yaptığı seferler birbirinden bağımsız olaylardır. Bu nedenle V. Philippos ve III. Antiokhos arasındaki bir anlaşmayı bu olaylarla izah etmek son derece yetersizdir¹⁶².

Gerek antik yazarların gerekse modern eskiçağ tarihi yazarlarının üzerinde dikkatle durduğu V. Philippos ile III. Antiokhos arasında yapılan anlaşma her ne kadar tarafların kendi çıkarlarını amaçlayarak yaptığı bir ittifak gibi görünse de olumsuz bir takım sonuçlar da doğurmuştur. Örneğin Seleukosların Batı Karia içlerine doğru gerçekleştirmeye çalıştıkları ilerleyişleri de doğal olarak sekteye uğradı. Çünkü Polybios'un da daha önce verdiğimiz bilgilerle aktardığı gibi (3.2.8) V. Philippos Ptolemaiosların Batı Anadolu'daki topraklarının paylaşımı konusunda III. Antiokhos ile yaptığı anlaşmaya göre Karia bölgesine kendisi yayılmıştı. Bununla beraber bu anlaşma yalnızca Seleukosların değil Küçük Asia'daki Seleukos işbirlikçileri olan I. Attalos ve Rhodosluların da V. Philippos'a herhangi bir saldırıda bulunmalarını engellemiştir. Zira Rhodoslular ve Pergamonlular Seleukosların bölgedeki otoritesini görmezden gelerek, onların anlaşma yolunu seçtiği birine saldırma teşebbüsünde bulunmayı dahi göze alamazdı.

¹⁶¹ Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 3; V. Philippos ile III. Antiokhos arasındaki anlaşmayla ilgili olarak ayrıca bkz., Diodoros, 28.2.1, 4.1. Porphyrios, *Adversus Khristianos*, 45.

¹⁶² Magie 1939, 32-44.

Diğer yandan olaya V. Philippos açısından baktığımız zaman da benzer bir durumla karşılarız. Çünkü V. Phillippos ordusuyla Karia bölgesi civarında gerçekleştirdiği fetih faaliyetleri esnasında Seleukosların hakimiyeti altında bulunan sınır bölgelerindeki bazı topraklara müdahale etme şansına sahipti. Ancak bölgede bulunduğu süre içerisinde böyle bir teşebbüste bulunmadığı görülür. Bunun nedeni hem Pergamon'a saldırırken Zeuksis'ten aldığı yardımların neticesinde oluşan ittifak durumunun getirdiği yakınlık hem de böylece III. Anitokhos ile bölge hakkında her zaman ve şartta çeşitli anlaşmalar için gerekli olan zeminin mümkün olmasını istemesiydi.

Seleukosların Küçük Asia'daki ilerleyişi V. Philippos ile yapılan anlaşma nedeniyle III. Antiokhos'un planlarında olmayan bir şekilde durmuştur. Bu durum III. Antiokhos'un dikkatini neden Küçük Asia'dan Syria topraklarına çevirdiğini açık bir şekilde göstermektedir. MÖ 201 yılında V. Ptolemaios ile V. Syria Savaşı'nı yapan III. Antiokhos Ptolemaios ordusunu yenilgiye uğratmış ve Gaza kentini Syria toprakları arasına katmıştır¹⁶³. Seleukoslar ile Ptolemaioslar arasındaki mücadele MÖ 201 yılından MÖ 197 yılına kadar V. Syria Savaşı'ndaki kadar şiddetli olmasa da belirli bir gerginlik çerçevesinde devam etmiştir. Özellikle MÖ 200 yılındaki Panion Savaşı Seleukos ordusunun kazandığı önemli bir mücadele olmuştur¹⁶⁴. Bu süre zarfı içerisinde iki kral arasında savaşın gidişatı ve siyasi meseleler hakkında çeşitli yazışmalar olmuştur¹⁶⁵. III. Antiokhos, Ptolemaiosların tüm girişimlerine rağmen imparatorluk merkezi ile civarında güvenliği tam anlamıyla sağlamış ve MÖ 197 yılında yapacağı büyük batı seferine kadar kontrollü bir şekilde beklemeye başlamıştır.

V. Phillippos Seleukoslarla anlaşmış olmanın kendisine sağladığı avantaj ile Batı Anadolu'daki fetih faaliyetlerini hızlandırdı. MÖ 202 yılında Ege ve Propontis'i hakimiyet altına almaya çalışan V. Phillippos Lysimakheia ve Khalkedon (Kadıköy)

¹⁶³ Polybios, 16.18.2.

¹⁶⁴ İosephus, *Antiquitates Judaeorum*, 12.132; Porphyrios, *Adversus Khristianos*, 46.

¹⁶⁵ III. Antiokhos ile V. Ptolemaios arasındaki yazışmalarla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., Austin 2006, 347-49.

kentleriyle, Khios (Sakız) ve Thasos (Taşoz) Adalarını ele geçirdi¹⁶⁶. V. Philippos'un MÖ 201 yılına gelindiğinde ise Pergamon civarına ciddi saldırılar yaptığını görmekteyiz. Pergamon'un kuzeyinde Thebe (Edremit) Ovası'ndan Güney Karia'da Knidos (Datça)'a kadar olan topraklar V. Philippos tarafından kuşatıldı¹⁶⁷. V. Philippos tıpkı Seleukoslar gibi yönetim merkezinin oldukça uzağında giriştiği fetih faaliyetlerinin işleyişinde devamlılık sağlamak için ordusunu iyi idare etmek zorundaydı. Bu nedenle Küçük Asia topraklarını istila ederken ordusunun ihtiyaçlarını da üzerinde hakimiyet kurduğu kentlerden sağlamaya çalışıyordu¹⁶⁸.

V. Philippos yalnızca karada değil aynı zamanda denizde de söz sahibi olmak için Ege kıyıları boyunca önemli fetih faaliyetlerinde bulunmuştur. Öncelikle Kyklades Adaları'nı ele geçirip burada kendisine bağlı bir karakol kurmak isteyen V. Philippos adalara gitmek için Ege kıyıları ile Samos Adası'na kadar olan, yani Ptolemaioslara ait savaş gemileriyle kendi deniz gücünün birleştiği rotayı izlemesi gerekiyordu¹⁶⁹. V. Philippos bu sırada kısa süre önce ele geçirdiği Khios Adası civarında, ittifak kuran I. Attalos ve Rhodos'un idare ettiği donanmalarla giriştiği çatışmada yenildi¹⁷⁰. V. Philippos Khios Adası'nda uğradığı başarısızlıktan sonra I. Attalos'tan intikam almak hevesiyle Pergamon'a saldırdı. Bu saldırı umduğu kadar kolay sonuç vermeyince ordusuyla birlikte ihtiyaçlarını karşılamak için yürüyüşe geçti fakat ordusu büyük sıkıntı içerisinde olan V. Philippos daha önce Zeuksis ile yaptıkları anlaşma gereği kendisinden yardım istedi¹⁷¹.

V. Philippos'un Karia'da yoğun bir şekilde sürdürdüğü seferler Makedonyalıların bölgedeki varlığının sağlamlığına ve daha sonra gelecek olan başarılarla temel oluşturması yönüyle önemliydi. Pergamon seferinin ardından öncelikli hedefi Knidos ve Kos (İstanköy Adası) serbest bölgelerini ele geçirmek olan V. Philippos'un daha sonraki planı Rhodos hakimiyetindeki bölgelere

¹⁶⁶ Strabon, 12.4.3.

¹⁶⁷ Diodoros, 28.5.1. Livius, 31.46.4.

¹⁶⁸ Örneğin Magnesialılardan giyecek ve yiyecek temin etmiştir (Polybios, 16.24.9).

¹⁶⁹ Ma 1998, 76.

¹⁷⁰ Plutarkhos, *Moralia*, 245b-c; Polybios, 16.2.1-8.

¹⁷¹ Diodoros, 28.5.1; Polybios, 16.1.1-9.

saldırmaktı. Bu saldırılar sonucunda Prinassos Kalesi düşürülürken Nisyos Adası'nın da ele geçirilmiş olabileceği düşünülebilir¹⁷². Rhodos hakimiyeti altındaki Batı Anadou topraklarının büyük bir kısmını fetheden V. Philippos Marsyas Vadisi içinden Stratonikeia'ya doğru giden Tralleis yolunu izleyerek Iasos, Bargylia ve Kildara'ya seferler düzenledi ve buraları ele geçirdi. V. Philippos böylece bölgeye ayak bastığı ilk zamanlara nazaran daha sonraki dönemlerde arda arda kazandığı önemli başarılarla hakimiyet alanını büyük ölçüde genişletme imkanı bulmuştur¹⁷³.

V. Philippos'un III. Antiokhos ile MÖ 202 yılında yaptığı anlaşma'dan MÖ 200 yılına kadar geçen süre içerisinde Güneybatı Asia'da yoğun bir şekilde devam eden Makedon akınları neredeyse tüm Karia topraklarının hakimiyet altına alınmasını sağladı. Üst düzey yöneticiliklerini ve yerel memurluklarını Makedonyalıların üstlendiği Karia toprakları Seleukosların hakimiyetindeki Mylasa, Rhodos sömürgesi olan topraklar ve Stratonikeia'daki Marsyas Vadisi'ni de içine alan bölgenin civarında olup, Maiandros Vadisi'nden Keramos (Gökova) Körfezi'ne kadar uzanıyordu. Bu durumun mağdur ettiği I. Attalos ile Rhodoslular V. Philippos'un bu ilerleyişine çok sert bir müdahalede bulunmanın erken olacağını düşündükleri için onu Bargylia Körfezi'nde tuzağa düşürmeyi amaçlıyorlardı¹⁷⁴. Diğer taraftan kendisini bekleyen tehlikeyi tahmin etmekte zorluk çekmeyen V. Philippos ise bu iki düşmana karşı Mylasa, Alabanda ve Magnesia'yı kendisine yardım etmeleri için ikna etmeye çalışıyordu. Polybios (16.24.9) V. Philippos'un bu talebine karşı Magnesialıların Myous kentinden tedarik ettiği giyeceklerle Makedon ordusuna destek verdiğini bildirmektedir.

V. Philippos MÖ 200 yılına gelindiğinde Küçük Asia topraklarında elde ettiği kazanımların ardından Hellas'a doğru ilerlemeye karar verdi. V. Philippos'un bu ilerleyişi doğal olarak Atinalıları rahatsız etti ve ortaya yeni bir düşmanlık çıktı.¹⁷⁵. Ordusunu Trakya'da toparlayan V. Philippos Atina'ya doğru başlatacağı seferin

¹⁷² Frontinus, 3.8.1; Polyainos, 4.18.1; Thompson 1971, 618.

¹⁷³ Polyainos, 4.18.2; Ma 1998, 77.

¹⁷⁴ Polybios, 16.24.4.

¹⁷⁵ Appianos, *Rhomaika -Makedonika-*, 4.1; Florus, 1.23.

hazırlıklarına başladı. Önce Trakya'daki Maroneia kentini ardından Khersonesos (Gelibolu) Yarımadası'nda birçok yeri kuşattı. Sahil kentleri boyunca hızlı bir şekilde ilerleyen bu Kuzey Ege seferinde ele geçirilen kentlerin çoğu V. Philippos'un Güneybatı Asia'da fethettiği topraklar gibi daha önce Ptolemaios hakimiyeti altındaki yerlerdi¹⁷⁶.

V. Philippos'un Karia civarındaki fetihlerinin hedefinde aslında doğrudan Ptolemaios İmparatorluğu'nun olmadığı da bir gerçektir. Aralarında Samos, Halikarnassos ve Myndos (Gümüşlük) gibi kentlerin bulunduğu Ptolemaiosların hakimiyetindeki yerler her ne kadar V. Philippos'un saldırılarına maruz kaldıysa da aslında kralın farklı bir amacı vardı. V. Philippos'un seferlerindeki hareket şekli III. Antiokhos'un daha önceki Küçük Asia seferinde olduğu gibi atadan kalma mülklere yönelikmiş gibi görünüyordu. Çünkü bakıldığı zaman V. Philippos'un Karia topraklarındaki faaliyetlerini selefi Antigonos Dason'un daha önce ele geçirdiği yani atadan kalma mülkler olarak yorumlanabilecek olan toprakların yeniden fethine göre düzenlediği anlaşılmaktadır.¹⁷⁷ Ancak bu durum herhangi bir yazılı kaynakta net bir şekilde ifade edilmediği gibi V. Philippos'un diğer büyük güçlerle olan ilişkileri incelendiği zaman, atadan kalma mülklerle ilgili isteklerinin olduğu bir ifadeye yer vermediğini görürüz. Örneğin Polybios'a göre V. Philippos Nikaia'da Romalılar ve onların müttefikleriyle yaptığı anlaşmalar esnasında atadan kalma haklar hakkında herhangi bir talepte bulunmamıştır¹⁷⁸. Her durumda V. Philippos'un Küçük Asia'nın batı toprakları ile kıyılarındaki tek hakim güç olmak arzusu ortadadır. Nitekim bu isteğini biraz da Seleukosların dikkatini Syria topraklarına çevirmesi sayesinde büyük ölçüde gerçekleştirmiştir.

V. Philippos'un MÖ 202-200 yılları arasındaki Küçük Asia seferi hakkında antik yazarların verdiği bilgilerin dışında pek fazla kaynak mevcut değildir. Örneğin yerel toplulukların yaşadığı bölgelerde başta epigrafik olmak üzere daha fazla belge bulunsaydı V. Philippos'un bu seferi hakkında en az III. Antiokhos'un Küçük Asia

¹⁷⁶ Livius, 31.16.6.

¹⁷⁷ Schmitt 1964, 243-245.

¹⁷⁸ Polybios, 18.1.10.

seferinde hakkında olduğu kadar ayrıntılı bilgilere sahip olabilirdik. Eldeki sınırlı veriler ise örneğin Euromoslular gibi V. Philippos'a bağlı olan yerel toplulukların Makedonyalı generalleri onurlandırdıkları hitabet stratejisi gibi çeşitli yerel cevaplardan oluşmaktadır¹⁷⁹.

Genel olarak V. Philippos'un Batı Küçük Asia'daki faaliyetleri aralarında III. Antiokhos, I. Attalos ve Rhodosluların bulunduğu önemli güçlerin mücadele halinde olduğu bir ortamda meydana gelmiştir. MÖ 202-200 yılları arasında verilen bu mücadelenin aktörlerinin her biri kendi çıkarlarının gerektirdiği şekilde hareket etmişlerdir. Örneğin Seleukoslar Küçük Asia'daki en önemli söz sahibi güç iken V. Philippos ile yaptıkları anlaşmanın sonucunda bölgedeki fetih faaliyetlerine ara vererek Syria civarına yönelmişlerdir. Rhodoslular ise MÖ 201 yılından hemen sonra kaybettikleri toprakları geri almak için çeşitli saldırı girişimlerinde bulundular. Ancak ne mevcut güçleri ne de V. Philippos'un saldırıları karşısında çok zor zamanlar geçiren I. Attalos'tan gelmesini umdukları destek planladıkları başarıları getirecek düzeyde değildi.

V. Philippos'un Küçük Asia toprakları üzerindeki heveslerinden dolayı yeterince zarara uğradığını düşünen I. Attalos ve Rhodoslular son çare olarak Roma'ya başvurular¹⁸⁰. Akdeniz'deki egemenliği elinde tutmak isteyen Roma senatosu da ileride herhangi bir tehdit ile karşı karşıya gelmemek için bu başvuruyu dikkate aldı ve V. Philippos ile görüşmeye karar verdi¹⁸¹. MÖ 200 yılında V. Philippos'a bir ultimatom gönderen Roma senatosu, ondan herhangi bir Hellen kentine savaş açmaması, Ptolemaioslara ait Batı ve Güneybatı Anadolu'daki topraklara saldırmaması, ayrıca I. Attalos ve Rhodoslulara uğradıkları zararlar nedeniyle ödenecek tazminat için zorluk çıkarmaması konularını kabul etmesini istedi¹⁸². Ancak V. Philippos Roma senatosunun taleplerini yerine getirmediği gibi saldırılarına da ara vermeden devam etti. MÖ 200 yılı içerisinde Abydos, Bargylia ve

¹⁷⁹ Ma 1998, 79.

¹⁸⁰ Iustinus, 30.3.5; Polybios, 16.24.3.

¹⁸¹ Livius, 31.6-8.1.

¹⁸² Polybios, 16.34.3-4.

Atina'ya seferler düzenleyen V. Philippos bu davranışıyla Roma'ya karşı savaşmayı göze aldığını açık bir şekilde göstermiştir¹⁸³.

Roma, V. Philippos'a verdiği uyarıya rağmen onun başına buyruk hareket etmesinden duyduğu rahatsızlığa daha fazla dayanamamış, tüm Roma halkının ve Hellen kentlerinin desteğini arkasına alarak Makedonya'ya savaş ilan etmiştir (II. Makedonya Savaşı - MÖ 200)¹⁸⁴. Romalı komutan T. Quinctius Flaminius'un önderliğindeki Roma ordusu V. Philippos'un ordusuyla karşı karşıya gelmeden önce iki komutan arasında Aous Nehri (Hellas'ın kuzeybatısında bir nehir) civarında bir takım görüşmeler gerçekleşmiştir. Ancak V. Philippos Roma'nın kendisine ilettiği ilk ultimatum (MÖ 200) verdiği olumsuz cevabın hala geçerli olduğunu burada tekrar dile getirmiştir (MÖ 198)¹⁸⁵. Flaminius zor kullanmaktan başka çare kalmadığını fark edince emrindeki Roma ordusunu Makedon ordusuyla savaşmaya sevk etmiştir. Roma ordusu Aous Nehri civarında gerçekleşen ilk çatışmanın ardından V. Philippos'un kuvvetlerini etkisiz hale getirmeyi başarmıştır (MÖ 198)¹⁸⁶. V. Philippos Flaminius karşısında böyle bir hezimete uğrayacağını tahmin etmiyordu belki ama bu kez içerisinde bulunduğu tehlikenin son derece farkındaydı. Çünkü Roma Hellen kentlerini ve Batı Anadolu topraklarını V. Philippos'tan temizlemeye kararlı görünüyordu. Roma'nın bu kararlılığı MÖ 197 yılında iki orduyu Kynoskephalai (Thebai kenti yakınlarındaki bir yerleşim)'de karşı karşıya getirirken yaşanan savaş Roma ordusunun kesin zaferiyle sonuçlandı¹⁸⁷. II. Makedonya Savaşı'nı kaybeden V. Philippos Flaminius ile yaptığı anlaşma gereğince hem işgal ettiği tüm toprakları boşaltmak zorunda bırakıldı hem de Roma'ya yüklü miktarda savaş tazminatı ödemekle cezalandırıldı¹⁸⁸. Flaminius'un V. Philippos'tan tamamen

¹⁸³ Abydos için bkz., Diodoros, 28.6.1; Bargylia için bkz., Polyainos, 4.18.2; Athens için bkz., Zonaras, 9.15c.

¹⁸⁴ Cicero, *De imperio Cn. Pompei*, 14; Eutropios, 4.1.1.

¹⁸⁵ Diodoros, 28.11.1; Appianos, *Rhomaika -Makedonika-*, 5.

¹⁸⁶ Plutarkhos, *Bioi Paralleloi -Titus Flaminius-*, 44.5.2.

¹⁸⁷ Strabon, 9.5.20; Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 2; Livius, 33.39.

¹⁸⁸ Livius, 33.11.1; Iustinus, 30.4.17-18; Green 2008, 104; Larsen 1936, 345.

Makedonya'ya çekilmesini istemesi Roma'nın gelecekte bu topraklarda söz sahibi olmak isteyeceği izlenimi vermektedir¹⁸⁹.

V. Philippos'un Roma karşısındaki başarısızlığı önce Küçük Asia'da, ki burada hakimiyet sağlamak için önemli mücadeleler vermişti, daha sonra Makedonya ve civarında onun kraliyet otoritesine büyük zarar verdiği aşikardır. II. Makedonya Savaşı'nın ardından Roma tarafından kendisine ödetilen bedeller de bunu ortaya koymaktadır. Bu arada V. Philippos'un boşalttığı Küçük Asia topraklarında şimdi büyük bir otorite boşluğu meydana gelirken, bölgeyi Makedonyalılardan temizleyen Roma da herhangi ciddi bir hakimiyet alanı oluşturma çabası içerisine girmemiştir. Roma belki de V. Philippos'u devre dışı bırakarak Küçük Asia ve Hellen kentlerini önemli bir tehlikeden kurtardığını düşünüyordu fakat asıl tehlikenin farkında değildi. Çünkü V. Philippos ile MÖ 202 yılında Ptolemaios toprakları üzerinden bir antlaşma yaparak Seleukos imparatorluk merkezine çekilen III. Antiokhos'un dikkatini yeniden Küçük Asia'ya çevirmesi kaçınılmaz olacaktı. Böylece Roma, karşısında hiç ummadığı kadar tehlikeli bir düşman bulmuş olacak ve bu kez daha önce V. Philippos'a karşı sergilediği kadar rahat tavırlar içerisinde olamayacaktı.

D) III. Antiokhos'un Batı Seferi

V. Philippos'un batıda Roma ile mücadele ettiği sırada III. Antiokhos Syria topraklarının sınırlarının güvenliği için Ptolemaioslarla savaşıyordu. III. Antiokhos tahta çıktığı ilk andan itibaren (MÖ 223) Seleukos İmparatorluğu'nun Syria Ovası'ndaki otoritesini güçlü tutmuş ve bu sayede ülkesinin güvenliğinden emin bir şekilde uzun soluklu seferlere çıkmaktan çekinmemişti. V. Syria Savaşı'nın ardından imparatorluk merkezinde sükûneti sağlayan III. Antiokhos şimdi yine böyle bir sefer hazırlığı içerisindeydi. Çünkü V. Philippos II. Makedonya Savaşı'nın ardından Roma'ya boyun eğmiş ve Roma'nın baskısıyla Batı Anadolu topraklarını boşaltmak zorunda kalmıştı. Dolayısıyla büyük bir otorite boşluğu yaşayan bu bölgeyle ilgili III. Antiokhos'un kısa süre önceki hevesleri yeniden canlandı.

¹⁸⁹ Ma 1998, 82.

III. Antiokhos'un MÖ 197 yılına rastlayacak olan büyük batı seferi öncesinde kendisine karşı tehdit unsuru oluşturabilecek tek güç Roma'ydı. Roma daha önce olduğu gibi II. Makedonya Savaşı'nın ardından da komşu ülke olan Kartaca ile uğraşıyordu. Kartaca kralı Hannibal Roma'nın büyük bir problemi haline gelmişti. Ancak yine de batının en büyük gücü şüphesiz Roma'ydı. Doğuda ise III. Antiokhos ile birlikte sınırlarını (batıda Syria Ovası'ndan başlayarak doğuda İndus Vadisi'ne kadar) kuruluşundan bu yana gördüğü en geniş hale getiren bir Seleukos İmparatorluğu bulunmaktaydı¹⁹⁰. Seleukdlerin yanında bir de eski gücünden eser kalmayan Ptolemaioslardan söz etmek mümkündür. Bu iki büyük gücün (Roma-Seleukoslar) ortasında kalan Küçük Asia toprakları bir yandan Roma'nın genişleme politikası nedeniyle doğuya açılmak istemesi, diğer yandan Seleukosların Batı Anadolu'da yeniden hakimiyet kurma arzusu gibi nedenlerle uzun bir süre daha çeşitli savaşların ortasında kalmak zorundaydı.

Asıl mücadele alanı Orta ve Batı Avrupa olan Roma esasen doğuda herhangi büyük bir mücadeleye girerek askeri gücünü yıpratmak niyetinde değildi. Bu nedenle izleyeceği politikanın savaş meydanlarında faaliyet göstermekten çok sözlü ya da yazılı olarak yapılan antlaşmalar şeklinde olmasını istiyordu. Roma'nın bu düşüncesinin ilk örneğine MÖ 200 yılında III. Antiokhos Ptolemaioslarla savaşırken gönderdiği elçiler vasıtasıyla iki ülke arasında bir barış sağlamaya çalışırken rastlayabiliriz¹⁹¹. Sadece Roma değil aynı şekilde Rhodoslular gibi Batı Anadolu'yla ilgisi olan bölgesel güçler de Seleukoslarla karşı karşıya gelmek istemiyordu. Rhodoslular, MÖ 197 yılında, III. Antiokhos çıkmayı planladığı batı seferinin hazırlıklarını yaparken kendisine elçiler göndererek onu bu savaş yolculuğundan vazgeçirmeye çalışmış fakat başarılı olamamışlardır¹⁹².

Büyük bir kararlılıkla batı seferinin hazırlıklarını tamamlayan III. Antiokhos MÖ 197 yılı baharında donanmasını Akdeniz'den yola çıkardı. Bu sırada III. Antiokhos'un komutanlarından (aynı zamanda çocukları) Ardys ve Mithridates

¹⁹⁰ Badian 1959, 81.

¹⁹¹ Iustinus, 31.1.1-4; Polybios, 16.27.5.

¹⁹² Livius, 33.18.22, 20.13.

Toroslardan Sardeis kentine gidecek bir kara ordusu hazırlamışlardı. Orduyu Sardeis'e ulaştırmakla görevlendirilen bu iki komutan kente varınca, donanma ile birlikte kıyı şeridini takip eden III. Antiokhos'u bekleyeceklerdi. Livius'a göre III. Antiokhos'un deniz yolunu kullanmasındaki başlıca amacı Kilikia, Lykia ve Karia gibi Ptolemaios etkisi altında kalan bölgelere boyun eğdirmektir¹⁹³. Ptolemaios ve Themison gibi diğer Seleukoslu komutanlar da III. Antiokhos'un bu seferine dahil olmuş olabilirlerdi. Themison bu büyük seferden hemen önce Raphia'da III. Antiokhos'un ve kraliyet ailesinin güvenliğini sağlamaları için bir süvari birliği eğitiyordu. Aslında Ptolemaios ve Themison'un bu seferdeki etkinlikleri bir imadan öteye gitmiyordu. Çünkü MÖ 197 yılındaki sefere tarihlenen hiçbir dökümanda bu komutanların varlığına dair bir işaret yer almıyordu. Bununla beraber bu iki komutanın seferin başladığı topraklardaki varlığı III. Antiokhos'un ilerleyişinin arkasındaki faaliyetlerin mutlaka çeşitli güçlü komutanlar aracılığıyla gerçekleştiği düşüncesini güçlendirmektedir¹⁹⁴.

III. Antiokhos'un planları doğrultusunda emin bir şekilde ilerleyen Seleukos donanması Kilikia'nın sahil kesimindeki Mallos, Soloi, Korykos (Kız Kalesi), Anemourion (Anamur), Zephyrion (Mersin) ve Aphrodisias-Tisan- (Ovacık) gibi yerleşimler ile sahildeki kaleleri hiçbir zorlukla karşılaşmadan teslim aldılar. Korakesion (Alanya)'da Ptolemaioslara ait bir garnizonluk Seleukosların saldırılarına karşı direnç gösterince III. Antiokhos kentin kalesi başta olmak üzere bütün kenti kuşattı. Rhodoslular bu kuşatma esnasında III. Antiokhos'a denizden gelebilecek tehlikelere karşı dostça bir uyarı mesajı gönderdi. III. Antiokhos'un "Büyük Kral" [Megas] diye anıldığı bu mesaja karşılık olarak III. Antiokhos Rhodos'a bir elçi gönderdi ve bu eski müttefiki ile dostluğunu tazelemek istedi¹⁹⁵. Bu gelişmelerin yaşandığı sırada Seleukosların kara ordusu Syria'ya yaklaşık 40 gün mesafedeki

¹⁹³ Bevan 1902b, 39; Komutan Mithridates Lykia topraklarından geçerken yerel topluluklar kendisine olan desteklerini bildirmişlerdir (Athenaios, 12.528a-q). Livius'un birdirdiğine göre (33.19.8-11) III. Antiokhos'un donanması 100 savaş gemisi ve 200 hafif gemiden meydana gelmekteydi. Ayrıca bkz., McDonald - Walbank 1969, 30-31; Grainger 1996, 329; McDonald 1938, 155.

¹⁹⁴ Ma 1998, 82-83; III. Antiokhos'un komutanları olan Themison ve Ptolemaios'un bazı faaliyetleri için bkz., Polybios, 5.79.12, 82.11.

¹⁹⁵ Livius, 33.20.1-10.

Sardeis kentine ulaşmıştı. Ancak Mithridates komutasındaki birlikler hala Lykia içlerindeydiler. Bu arada Kilikia boyunca sahil yolu yürüyüşe müsait olmadığı için kara ordusu ile donanma da sahil boyunca aynı paralellikte ilerleyemiyordu. III. Antiokhos, Mithridates'in komutasındaki birliklerin orduya yetişmesi amacıyla Korakesion'da bekledi ve orduyu burada düzene soktu¹⁹⁶. III. Antiokhos komutasındaki Seleukos ordusu Korakesion'da toparlandıktan sonra Pamphylia¹⁹⁷ ve Lykia boyunca ilerledi. Donanmayla birlikte orduyu denizden takip etmeye devam eden III. Antiokhos bu ilerleyişi sırasında Andriake, Limyra, Patara ve Ksanthos kentlerinden geçti ve bu kentlerden Ksanthos'u tanrı Artemis, Apollo ve Leto onuruna kutsadı. Bu jest Ksanthosluların Seleukoslar karşısında gösterdiği direncin ya da benzeri bir durumun karşılığı değil muhtemelen III. Antiokhos'un otoritesinin bir sonucudur¹⁹⁸.

III. Antiokhos ile yeni bir dostluk kuran Rhodoslular bir taraftan da bölgede askeri müdahalelerde bulunuyordu. Seleukosların savaş tehdidi altında olan Batı Anadolu'daki müttefik kentlerin özgürlüğünü Ptolemaioslara karşı koruma konusunu kendilerine verilmiş bir misyon gibi yerine getirmeye çalışan Rhodoslular, bu kentlere askeri yardımlarda bulunuyor ve düşmanların saldırı girişimlerine karşı onları uyarıyordu. Bu kentler arasından Kaunos, Myndos, Halikarnassos ile Samos Adası'nın özgürlüğü Rhodosluların sorumluluğundaydı¹⁹⁹. Rhodosluların bölgedeki çıkarlarının devamı için Ptolemaios etkisi altındaki kentlerin özgürlüğünün koruyuculuğu uygun bir bahaneydi. Seleukos ordusunun yürüyüş güzergâhındaki Lykia'ya karşı ise herhangi bir operasyon düzenlenmesi söz konusu olmamıştır. Çünkü zaten Lykia'da bir kısım Seleukos askeri gücü (Mithridates komutasında) bulunuyordu²⁰⁰. Bu arada III. Antiokhos ile bir antlaşma yapan Rhodoslular daha

¹⁹⁶ Ma 1998, 84.

¹⁹⁷ III. Antiokhos'un MÖ 197 yılındaki seferinde Pamphylia bölgesi ile ilgili bir fetih bilgisine rastlanmayışı bölgenin bu tarihten önce zaten Seleukos kontrolü altında olduğunu işaret ediyor olabilir. Çünkü Akhaios'un Küçük Asia üzerindeki hakimiyeti sona erdikten sonra bile Pamphylia kentleri Seleukos krallarına sadakatlerini bildirmişlerdi (Meadows 2009, 75-80).

¹⁹⁸ Schmitt 1964, 287; Herrmann 1965, 119-20; Ek 1: Belge 6.

¹⁹⁹ Livius, 33.20.11-13; Bevan 1902b, 39-40.

²⁰⁰ Rawlings 1976, 9-13; Ma 1998, 85.

önce Seleukosların ele geçirdiği Stratonikeia kentini teslim aldılar²⁰¹. Stratonikeia daha önce de II. Seleukos tarafından Rhodoslulara bırakılmıştı. Rhodoslular bu örnekten hareketle III. Antiokhos'u kenti teslim etme konusunda ikna etmeyi başardılar. Ancak antlaşma kentin iki tarafın da kontrolünde geliştirilebilmesi (Polybios 30.31.6) ve III. Antiokhos'un Smyrna ve Lampsakos halklarının sorunlarını güvenilir bir şekilde Rhodosluların arabuluculuğuna sunabilmesinin önünün açılması gibi şartların yerine getirilmesi durumunda kabul edildi (Polybios 18.51.4).

Seleukos donanması uzun bir yolculuktan sonra Iasos limanına ulaştı. Iasos ve yine aynı bölgede bulunan Kildara kentleri daha önce Zeuksis tarafından ele geçirilen yerler olduğu için buralarda herhangi bir mücadele yaşanmamıştır. Mylasa'nın kuzeybatısında yaşayan Euromoslular ise MÖ 197 yılı yazı sonunda Zeuksis aracılığıyla Seleukoslara bağlı olacaklarına dair III. Antiokhos ile bir anlaşma imzaladılar. Euromos yakınlarında bulunan Pedasa (Gökçeler) kenti de bir direnç göstermeden Seleukos kontrolü altına girmişti. Euromos ovasının ötesinde, Latmos üzerinde bulunan Herakleia kenti de bu dönemde Zeuksis tarafından ele geçirilmişti. Zeuksis aynı zamanda Karia yakınlarındaki Priene, Magnesia ve Miletos gibi kentlerin de Seleukos idaresinde kalmalarından sorumluydu²⁰². Anlaşıldığı üzere III. Antiokhos Karia'ya vardığında Zeuksis Karia kentlerini çoktan ele geçirmişti. Bu durum büyük zorluklarla karşılaşılmasını anlamında Seleukosların bundan sonraki ilerleyişi için iyi bir başlangıç olmuştur.

III. Antiokhos ordusuyla birlikte Karia'da kısa bir süre dinlendikten sonra yönünü kıyı Ege'ye doğru çevirmiştir. Ege bölgesinin en önemli kentlerinden biri olan ve diğer birçok bölge kenti gibi uzun yıllar Ptolemaiosların etkisinde kalan Ephesos, MÖ 197 yılı yazının sonunda Seleukos ordusu tarafından kontrol altına alındı²⁰³. Kara ordusuyla paralel bir şekilde hareket etmeyi sürdüren Seleukos

²⁰¹ Livius, 33.18.21.

²⁰² Ma 1998, 85.

²⁰³ "III. Antiokhos Ephesos'un karadan veya denizden gelebilecek tehlikelere karşı kalelerin korunması ve Asialı kralların Avrupa'ya karşı savunma yapmasına uygun bir yer olması açısından

donanması ise bu sırada Rhodos, Samos, Kolophon ve Phokaia güçleri ile girdiği mücadeleleri kazanmayı başarmıştır²⁰⁴. Livius'un aktardığına göre III. Antiokhos MÖ 197 yılı kışını Ephesos'ta geçirdikten sonra buradaki birliklerini Smyrna'ya, Abydos'taki askerlerini ise Lampsakos'a gönderdi. MÖ 196 yılının ilk aylarında Lampsakos ve Smyrna'yı bir yandan savaşarak diğer yandan diplomasi yoluyla ele geçirmek için çalışan III. Antiokhos başarılı olamamıştır. Her ne kadar buralarda yaşayan halkın dostluğunu kazanmak için bazı elçiler göndermiş olsa da, Lampsakos ve Smyrna kentleri özgürlüklerini savunmaya kararlı görünüyordular. III. Antiokhos ile başa çıkamayacaklarının farkında olan Lampsakos ve Smyrna kentleri çareyi kendilerine yardım etmesi için Roma'ya başvurmakta bulmuşlardır²⁰⁵.

Lampsakos ve Smyrna kentleri Romalı komutan Flaminius'a elçiler göndererek Seleukoslara karşı özgürlüklerinin korunması konusunda yardım istemişlerdir. Flaminius bu sırada hala Makedonyalıların işgal ettiği toprakların düzene sokulması ve V. Philippos'un tahttan indirilmesi gibi geç kalınmış konularla meşguldü²⁰⁶. Bu yardım talebi Roma'nın V. Philippos'tan sonra Hellen topraklarının güvenliğine, başka bir deyişle Roma Cumhuriyeti'nin doğu siyasetine paralel olarak Trakya, Ege ve Akdeniz'de tek başına kurmak istediği otoriteye karşı tehdit oluşturabilecek potansiyele sahip olan III. Antiokhos ile görüşme imkanı sağlayacaktı. Ancak III. Antiokhos'un bu hızlı ilerleyişi Flaminius'a V. Philippos konusunda hızlı ve barışçıl kararlar aldırarak zorunda bırakmıştır. Zira düzene

kente sahip olmayı çok istiyordu (Polybios, 18.40a)": Polybios'un dikkat çekmek istediği nokta Ephesos'un stratejik açıdan ne kadar önemli bir kent olduğudur; Ayrıca bkz., Porphyrios, *Adversus Khristianos*, 46; Rawlings 1976, 13-14.

²⁰⁴ Porphyrios, *Adversus Khristianos*, 47.

²⁰⁵ Livius, 33.38; Diodoros, 29.7.1; Polybios, 18.52. Lampsakos ve Smyrna kentlerinin Roma'nın kendilerine olumlu bir yanıt vermesini umdukları bu şekildeki bir yardım talebinin daha önce Batı Anadolu'da'ki Hellen kentleri arasında da bir örneği daha yoktu (Magie 2001, 38).

²⁰⁶ Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 2.

sokmaya çalıştığı topraklar ikinci bir işgalle karşı karşıya kalmak üzereydi ve bu kez düşman oldukça güçlü bir şekilde ilerliyordu²⁰⁷.

Hellen kentleri ile Roma arasında Seleukoslarla ilgili görüşmeler yaşanırken MÖ 196 yılı baharında bir takım yeni fetihler gerçekleştirdikten sonra birliklerini düzenleyen III. Antiokhos bir yandan da daha önce V. Philippos tarafından boşaltıldıktan sonra harap edilen Lysimakheia kenti başta olmak üzere ele geçirdiği kentleri yeniden inşa etmeye başladı²⁰⁸. MÖ 197-6 yıllarında Lysimakheia kentini yeniden kuran III. Antiokhos burayı bir askeri üs ve büyük oğlu IV. Seleukos'un karargahı olarak kullanmıştır²⁰⁹. Böylece Trakya topraklarına girmiş olan Seleukos ordusunun bu ilerleyişi başta Seleukos karşıtı kentler (Lampsakos, Smyrna) olmak üzere bölgeyle ilgilenen önemli güçleri (Roma ve Aitolia Birliği) de rahatsız etmeye başlamıştır.

Seleukosların Batı Anadolu üzerine yaptığı bu büyük sefer sırasında I. Attalos'un ölmesi dolayısıyla Pergamon topraklarının otorite boşluğu yaşaması, V. Philippos'un Kynoskephalai'de Romalılara yenilmesi ve Zeuksis'in Karia'da yönetimi eline alması gibi önemli gelişmeler şüphesiz III. Antiokhos'u oldukça cesaretlendirmiştir. Amacı bütün Küçük Asia kentlerini fethetmek olan III. Antiokhos hem karada hem de denizde önemli mücadeleler vermiştir. Fetihler ağırlıklı olarak MÖ 197/6 yıllarında gerçekleşmiş ve Küçük Asia'daki birçok kent Seleukos kontrolü altına alınmıştır. Seleukoslar diğer yandan yaptıkları bu fetihlerle Ptolemaios İmparatorluğu'nun Küçük Asia'daki kalıntılarını tamamen ortadan

²⁰⁷ Badian 1959, 84. Polybios'a göre (18.39.3), Flaminius III. Antiokhos ile yapılacak olan politik savaş için gerekli olan düzenlemeleri yapmış ve kısa süre içerisinde Hellen topraklarındaki savaşın son bulmasını sağlamıştır.

²⁰⁸ Livius, 33.38; Schmitt (1964, 289-295), Livius'un MÖ 196 yılı baharında gerçekleştiğini bildirdiği yeni fetihlerin en azından bir kısmının MÖ 197 yılı sonunda meydana geldiğini iddia etmiştir. Kolophon, Teos ve Phokaia kentlerinin MÖ 197 yılının sonunda ele geçirildiği bilgisi Schmitt'in bu iddiasını doğrular niteliktedir (Ma 1998, 87, 260-5); Phokaia için bkz., Appianos, *Rhomaika -Syriaka-* 22; III. Antiokhos'un ele geçirdiği kentlerle ilgili inşa çalışmaları için bkz., Zonaras, 9.18f-g; Diodoros, 28.2.1.

²⁰⁹ Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 3.

kaldırılmıştır. MÖ 196 yılının sonları ile MÖ 195 yılının başlarında III. Antiokhos ile V. Ptolemaios arasında bazı görüşmeler olmuş ve bir barış antlaşması imzalanmıştır. İki devlet arasındaki ilişkilerin bundan sonra da bozulmaması adına V. Ptolemaios MÖ 194-193 yılının kışında Antiokhos'un kızı Kleopatra ile evlenmiştir²¹⁰. Böylece MÖ 196 yılında Trakya topraklarına kadar ulaşan Seleukos ordusu geride (Akdeniz ve Ege'yi kapsayan seferlerde) başarılı bir izlenim bırakmayı başarmıştır.

Seleukosların MÖ 197/6 yıllarındaki seferinin hızı bazı yerlerin kontrol altına alınmadan geçilmesini gerektirse de III. Antiokhos'un Asia'nın bütün kentlerinin kendi kontrolü altına girmesi gerektiği inancı, fetihlerin aşamalı olarak devam edeceğinin işaretini vermiştir. III. Antiokhos MÖ 196 yılında Trakya topraklarını tahrip ettiği ilk seferden itibaren bölgedeki fetihlerine devam etmiş ve Propontis'in kuzeyindeki Perinthos (Marmara Ereğlisi) kentinin de kontrolünü ele geçirmiştir²¹¹. Meydana gelen savaşlar kraliyet ideolojisinin gerektirdiği üzere III. Antiokhos ele geçirilen kentlerin koruyucusu olarak lanse edilmiştir. Bu savaşlarla aynı zamanda Seleukosların I. Seleukos'tan başlayarak daha önce idare ettikleri toprakların yeniden fethinin tamamlandığı görülmüştür²¹².

E) Hellen Savunuculuğu Mücadelesi: “III. Antiokhos ve Roma”

Roma MÖ 197 yılında V. Philippos'a karşı kazandığı zafer ile birlikte ister istemez Küçük Asia'da yaşanan hakimiyet mücadelesinin taraflarından biri konumuna gelmiştir. İlk etepta Küçük Asia'daki Hellen kentlerini doğrudan yönetmek yerine daha geri planda durmayı tercih eden Roma, III. Antiokhos'un bölgedeki fetihlerinin ardından özellikle Lampsakos ve Smyrna kentlerinin de yardım çağrısı üzerine daha aktif bir pozisyona geçmeye karar vermiştir. Çünkü gelinen durumda Küçük Asia toprakları Makedonya'nın bertaraf edilmesinin ardından Seleukos ya da Ptolemaios işgaliyle karşı karşıyaydı ve Roma hem ekonomik hem de askeri anlamda elinden geleni yapmaya çalışmalıydı. Flaminius, Seleukoslarla yaşanacak olası bir savaş için Roma adına V. Philippos ile ilgili

²¹⁰ Polybios, 18.51.10; Livius, 33.40.1; Porphyrios, *Adversus Khristianos*, 47.

²¹¹ Grainger 1996, 336-337.

²¹² Ma 1998, 91.

meseleleri sonlandırmaya çalışırken, III. Antiokhos ise Roma ile yeni bir diplomatik ilişki kurmaktan kaçınmıştır. III. Antiokhos Trakya üzerinden Avrupa içlerine doğru ilerleyerek fetih alanını batıya doğru genişletmek istiyordu ancak bundan önce Küçük Asia'daki bütün kentlerin Seleukoslara teslim olmasını beklemekten yanaydı. Böylece Roma Senatosu'nu Küçük Asia'nın Seleukoslar tarafından fethedildiği ve Seleukos ordularının Avrupa'ya doğru ilerleyecekleri gerçeğiyle yüzleştirmeyi umuyordu. Ancak Lampsakos ve Smyrna kentlerinin Seleukoslara karşı gösterdikleri direnç III. Antiokhos'un planlarının aksamasına neden olmuştu²¹³.

Senato MÖ 196 yılında Hellen kentlerine özgürlüklerinin verilmesine karar verdikten sonra hem Senato hem de komutan Flaminius kendilerini III. Antiokhos'a karşı Hellen haklarının koruyucusu ilan ettiler. Batı Anadolu'daki Hellen kentlerini de içerecek şekilde Küçük Asia'ya hakim olmak isteyen Romalılar, hazır bu kentlerin bazıları kendilerinden yardım istiyorken harekete geçmiş, bu kentleri III. Antiokhos'a karşı kıskırtmış ve dolayısıyla güvenlerini kazanmıştır²¹⁴. Ancak Hellen kentlerine özgürlük vermekten bahseden Romalılar, Seleukosların MÖ 197 yılında başlattığı seferle Batı Anadolu'da oluşturduğu hakimiyet sahasını görmezden gelerek bölgedeki tek güç kendisiymiş gibi davrandı. Oysa Euromos, Ephesos, Iasos, Abydos ve Perinthos gibi kentler çoktan III. Antiokhos tarafından ele geçirilmişti.

Roma'nın hazırladığı propaganda planının amacı sadece daha önce Makedonyalıların kontrolü altında bulunan Küçük Asialı Hellen kentlerine yardım etmek değil aynı zamanda muhtemelen III. Antiokhos'un bu tehlikeli ilerleyişini kontrol etmektir. III. Antiokhos'un ilerleyişini devam ettirdiğini gören Romalı komutan Flaminius bu amaç doğrultusundaki söylemlerinde Romalıların öncülüğünde Hellen halklarının canlanıp isyan etmesi gerektiğini, bunun sonucunda Seleukosların işgal ettikleri toprakları boşaltacağını ve bunu Roma'nın çıkarları için değil Hellen halklarının özgürlüğü için istediğini dile getirmiştir²¹⁵. Ancak Demetrias

²¹³ Restovzeff 1971, 6-7; Badian 1959, 84; Roma'nın doğu politikası ile ilgili genel bir değerlendirme için bkz., Derow 1979, 1-15

²¹⁴ Polybios, 18.44; Seager 1981, 110.

²¹⁵ Polybios, 18.45.9; Livius, 33.31.8; Plutarkhos, *Bioi Paralleloi -Titus Flaminius-*, 10.

ve Khalkis gibi kentlerin Roma ile V. Philippos arasındaki mücadele sırasında birer Roma garnizonluğu haline getirilmesi²¹⁶, Roma'nın işgallere maruz kalan kentlerin kurtarıcısı rolünü gerçekten onların özgürlüğü için mi, yoksa bu kentleri kendi çıkarlarına hizmet edecek şekilde himayesi altına almak için mi üstlendiği konusunda akıllarda soru işaretleri bırakmaktaydı.

Roma henüz V. Philippos ile yaptığı savaşın, zaferle ayrılmış olsa dahi, yol açtığı askeri zararlara rağmen yüklediği sorumlulukları yerine getirmeye çalışırken, olumsuz sonuçlar doğurabilecek risklere girmemek için her ihtimali göz önüne alarak Seleukoslarla savaşmamayı en iyi seçenek olarak görmüş ve bu nedenle barış söylentileri yaymaya çalışmıştır. Ancak söz konusu barış Seleukosların Ptolemaioslar ve V. Philippos'tan aldığı özgür Küçük Asia kentlerine dokunmadan geri çekilmesi ve bu kentlerin her zaman özgür kalması gibi, hem senato otoritesinin varlığını yansıtan hem de tamamen Roma'nın lehine olan şartların III. Antiokhos tarafından yerine getirilmesiyle gerçeğe dönüşebilirdi. III. Antiokhos askeri amaçlarına ters düştüğü için bu şartları kabul etmediği gibi Romalıların başlattığı propaganda savaşından da zaferle ayrılma niyeti içerisindeydi. Bu nedenle Roma ile görüşmeden önce Smyrna ve Lampsakos kentleri ile anlaşmaya çalışan III. Antiokhos, bu iki kente özgürlüklerini geri vereceğini ve bundan sonra hiçbir baskı uygulamayacağını bildirdi²¹⁷. Benzer düşünceleri Romalılarla da paylaşmayı düşünen III. Antiokhos, ki asıl niyeti savaşmaktı, Hellen kentlerine karşı gösterdiği bu cömertlik ve iyilik sayesinde onları kendisine minnettar bırakırken, Romalıları yaymaya çalıştıkları propagandanın işlerliği açısından zor durumda bıraktı. III. Antiokhos bu yaklaşımı ile Küçük Asia'nın tek hakiminin kendisi olduğu iddiasını güçlendirdi ve Romalıların Seleukos ordularına herhangi bir askeri müdahalede bulunma bahanesini de ortadan kaldırmış oldu²¹⁸

²¹⁶ Polybios, 18.45.12; Livius, 33.31.11.

²¹⁷ Livius, 33.38, Smyrna ve Lampsakos kentleri Romalıların kendilerine verdiği desteğe dayanarak savundukları topraklarında Roma'ya sadakatlerini bildirerek yaşamaya devam ettiler. Bu iki kent MÖ 197-192 yılları arasındaki III. Antiokhos'un Seleukos Küçük Asia'sını yeniden yaratması sürecinde Seleukoslara karşı askeri ve ideolojik açıdan büyük bir direnç gösterdiler (35.42); Ayrıca bkz., Gruen 1986, 621.

²¹⁸ Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 3; Badian 1964, 119; Seager 1981, 111.

MÖ 196 yılının yazında Romalılar ve Seleukoslar arasındaki gerginliği görüşmek üzere Flaminius'un öncülüğünde Korinthos kentinde bir komisyon oluşturuldu. Küçük Asia ve Avrupa topraklarında yaşayan Hellen halkları işgal edilen topraklarının boşaltılması ve özgürlüklerinin bir an önce geri verilmesi talebinde bulundular. Bu arada III Antiokhos'un elçileri Korinthos kentindeki görüşmelere katılarak, belirsizliğini koruyan duruma müdahale etmek için Seleukosların işgal ettikleri kentlerde uygulayacakları politikaları anlatmaya çalıştılar. III. Antiokhos'un bu elçileri Korinthos'a göndermesinin en önemli sebeplerinden bir tanesi muhtemelen Seleukosların aleyhine çıkacağını düşündüğü kararlardı. Seleukoslu elçiler en azından kendilerini nelerin beklediğini bilmeyen Hellen kentlerine olabileceklerden bahsetme ve kendilerini tanıtmaya imkanı bulmuşlardı. Çünkü çok yakın bir geçmişte Seleukosların Küçük Asia topraklarından sorumlu olan komutanı Akhaios, Hellen kentlerine pek de iyi davranmamıştı. Bu nedenle hafızalardaki kötü Seleukos imajının silinmesi çok önemliydi. Komisyon beklenildiği gibi III. Antiokhos'tan işgal ettiği topraklardan çıkmasını ve Avrupa'daki ilerleyişini durdurmasını istedi²¹⁹.

Korinthos'taki görüşmelerden çıkan kararlar Roma senatosunun Seleukoslara karşı yaptığı planlarla tamamen örtüşürken III. Antiokhos'a karşı başlatılan propaganda savaşı çok daha geniş bir alana yayılmış oldu. Daha önce Hellen topraklarının özgürlüğü için V. Philippos'a karşı yaptığı savaşlarda kazandığı başarılarla güvenen Roma, benzer başarıların III. Antiokhos'a karşı da kazanılmaması için hiçbir neden göremiyordu. Ancak bu kez izlenilecek yol Romalıların savaş çıkarma niyeti olmadığı için politik bir savaşı öngörmesi nedeniyle farklıydı. Çünkü ortada Romalıların savaş çıkarmak için baskı yaptığı anlamına gelebilecek herhangi bir tehdit etme durumu da söz konusu değildi. Korinthos kentinde yapılan görüşmelerden kısa bir süre sonra Flaminius ve komisyon üyeleri Seleukoslu elçilerin Korinthos'taki toplantıya katılmasından hareketle, ortaya çıkan sonuçları konuşmak amacıyla karşı bir elçi grubunu Lysimakheia kentinde bulunan III. Antiokhos'a gönderdiler.

²¹⁹ Polybios, 18.44.2, 18.47.2.

III. Antiokhos'un bu gergin ortamda sergilediği tavır Roma'nın tavrından farklı değildi. Roma Hellen halklarıyla biraraya geldiği her fırsatta savaşıma taraftarı olmadığını gösterirken, III. Antiokhos'un bozguncu gibi görünmesi Seleukoslar açısından aleyhte bir durum doğurabilirdi. III. Antiokhos bu nedenle Romalıların kendisinden beklediği gibi barışçıl niyetler besleyip işgal faaliyetlerine son vermesi durumunda kendisini Roma'nın güvencesi altına alacağını düşünüyordu. Bu düşüncelerini Romalı elçilerle paylaşan III. Antiokhos, senatosunun güvenini kazandıktan sonra Hellespontos'taki ilerleyişine devam ederse Romalıların bu ilerleyişe karşı çıkacağını bildiği için oluşturulmak istenen dostluk ortamını bozan taraf olmaktan çekiniyordu²²⁰. Senato ise III. Antiokhos'un bütün hızıyla devam eden ilerleyişini görmesine ve dolayısıyla sergilediği ikiyüzlülüğe rağmen, Seleukosların Hellen topraklarını boşaltması halinde barış isteğini yinelemekten yana olmuştur. Ancak sonuçta hem Romalılar hem de Seleukoslar birbirlerine bu kadar güvensiz ve düşmanca tavırlar beslerken iki tarafında gerçekten sakınmak istediği soğuk savaş sürecinin başlaması kaçınılmaz olacaktı.

Lysimakheia kentinde III. Antiokhos ile buluşan Romalı elçiler hızlı bir şekilde bölgedeki kentlerin durumunun gözden geçirilmesi gerektiğini ve eğer bu kentler üzerindeki tehdit unsuru devam ederse Roma'nın onları savunma görevini üstlenmekten çekinmeyeceğini ifade ettiler. III. Antiokhos geldiği noktadan daha ileri gitmemesinin Seleukosların işgal politikasının geleceği açısından daha sağlıklı olacağını farkındaydı. Flaminius, III. Antiokhos ile görüşen Romalı elçiler ile Korinthos kentinde bir araya geldiği toplantının ardından açık bir şekilde Roma'nın Seleukoslara karşı soğuk savaş başlattığını ilan etti. Bu bilgiden hareketle Romalı elçilerin III. Antiokhos'un asıl niyetini çok iyi süzdükleri ve Seleukoslar harekete geçmeden önce Roma'nın gerekli hazırlıkları yapması gerektiğini kavradıkları görülmektedir. Roma cephesinde soğuk savaş söylemleri hızla artarken Lysimakheia'da ise hala sorunların diplomatik yollarla çözülebileceğinin dile getirildiği bir ortam vardı²²¹.

²²⁰ Badian 1959, 85.

²²¹ Polybios, 18.50.4.

Ancak Seleukoslar her ne kadar farklı arayışlar içerisinde olsalar da Roma'nın istekleri açıktı ve III. Antiokhos'a bu isteklerin yerine getirilmesinden başka çözüm yolu sunmuyordu. Roma, III. Antiokhos'tan işgal ettiği toprakları boşaltmasını ve buralarla ilgili hiçbir hak talep etmemesini ısrarla yinelerken, III. Antiokhos nihayet çaresiz olmadığını gösterdi ve Seleukoslara yapılan baskılara karşılık olarak Roma'nın Küçük Asia ile olan bütün bağıni koparmasını istedi. III. Antiokhos'un bu sivri çıkışının amacı Roma'ya Küçük Asia topraklarının Seleukosların kontrolü altında olduğunu ve bu şekilde kalması gerektiği mesajını vermeye çalışmak olmalıydı. III. Antikhos ayrıca bu iki egemenlik alanı arasında kalan bölgenin de tarafsız kalması gerektiği düşüncesindeydi²²². Roma Seleukosların herhangi bir toprak hakkı talebinde bulunmasını reddederken, III. Antiokhos daha önce V. Philippos ve Ptolemaiosların kontrolünde olan topraklar konusunda tarihi haklarının olduğunu yeniden dile getirdi. III. Antiokhos söz konusu toprakların geçmişte Seleukos İmparatorluğu'nun kurucusu olan I. Seleukos'a ait olduğunu savunmuş ve bu topraklar üzerindeki hakkından herhangi bir şekilde vazgeçmeye niyetinin olmadığını göstermiştir²²³.

III. Antiokhos'un istekleri Roma tarafından makul bulunsa da Seleukosların bölgedeki konumlarının güçlenmesinin ileride ortaya çıkaracağı tehlikeler göz önüne alındığındakabul edilmesi riskli isteklerdi. Bu nedenle Roma bu kez III. Antiokhos'u Hellen kentlerinin özgürlüğünü ellerinden alacağı söylemiyle karalama girişiminde bulundu. III. Antiokhos ise bu iddialara karşı hazırlıklı olduğu için olayların büyümesine izin vermemek adına, ele geçirdiği Hellen kentlerinde gerilimi aşağıda tutacak telkinlerde bulunuyordu²²⁴. III. Antiokhos ortaya çıkan tablonun kendi aleyhine bir görüntü oluşturmaması için elinden geleni yapıyordu. Eğer Roma savaş isterse karşılık vermekten çekinmeyecek, istemezse kendisinin de saldırgan olmadığını gösterecekti. Roma, III. Antiokhos'un özgürlük vaatlerine rağmen onu Hellen kentlerinin özgürlüğünü çalmakla suçlayıp kendisini bu haksızlığın savunucu olarak gösteriyor, böylece savaşmak istediğini açıkça beyan etmiş oluyordu. III.

²²² Badian 1959, 86.

²²³ Polybios, 18.51.4-6; Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 6.

²²⁴ Badian 1959, 87.

Antiokhos bir dostluk anlaşması için Flaminius'a yeniden elçilerini gönderdi ancak Flaminius herhangi bir cevap vermekten çekindiği için Seleukdli elçileri Roma'ya yönlendirdi. Roma senatosu Seleukosların gücünden çekindiği halde şimdilik III. Antiokhos'un niyetinin iyi olduğu konusunda ikna olmuş gibi görünüyordu. Ancak Senato üyelerinin bir kısmı bir an önce savaşılmaması gerektiğinden yanayken bir kısmının ise doğuracağı sonuçlardan çekindikleri bu tehlikeli savaşın ertelenmesi konusunda fikir beyan etmeleri senatonun bu konuda önemli fikir ayrılıkları yaşadığını gösteriyordu²²⁵.

Roma tavrını ağırlıklı olarak Seleukosların geri çekilmesini sağlamaktan yana koyunca, Flaminius Hellen elçileriyle bir araya gelip onlara III. Antiokhos'a karşı cephe almaları gerektiği şeklinde telkinlerde bulunmaya başlamış ve Roma'nın bundan sonra Hellen vatandaşlarının özgürlüğü için savaşaacağını iletmiştir²²⁶. Roma'nın bu yardımseverliği Hellen vatandaşlarını oldukça mutlu etmiş ancak bu aynı zamanda III. Antiokhos'a ihanet etmeleri anlamına geliyordu. Çünkü III. Antiokhos işgal ettiği Hellen kentleriyle kısa süre önce yaptığı görüşmelerde özgürlüklerinin geri verileceğini söylemişti. Flaminius Roma'nın bölgedeki sözcüsü sıfatıyla yaptığı bu görüşme de Roma Senatosu'nun III. Antiokhos'un işgalci tutumuna karşı uygulayacağı yaptırımların kendisi tarafından da onaylandığını ve bu yaptırımların en yakın zamanda hayata geçireleceğinin sözünü vermiştir²²⁷. Diğer yandan Romalı komutan Lusius Scipio (Asiaticus) senatodan Seleukoslara saldırma yetkisi almış, Flaminius ve yandaşları da komutan Scipio Asiaticus'un bu kararını desteklemişlerdir²²⁸. Romalılar ile Hellen kentlerinin kendisine karşı birleştiğini öğrenen ve tehlikenin boyutlarının farkında olan III. Antiokhos atalarının mirası olduğunu düşündüğü toprakları geri almak için çıktığı bu büyük seferin otorite kaybı ve dış etkenlerin baskısı yüzünden son bulmaması için olan bitene seyirci

²²⁵ Livius, 33.41.5, 33.45, 34.25.2, Flaminius Hellen kentlerinin özgürlüğü söylemini hatırlatarak III. Antiokhos'un Avrupa topraklarından çıkması talebini şu sözleriyle yeniden dile getirdi: “*Roma halkı III. Antiokhos Avrupa'yı boşaltmadıkça Hellen kentlerinin özgürlüğünü tıpkı daha önce kahramanca ve kendinden emin bir şekilde V. Philippos'a karşı savunduğu gibi savunacak*” (Livius, 34.59.4-5).

²²⁶ Diodoros, 28.15.4; Livius, 34.59.5.

²²⁷ Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 6.

²²⁸ Livius, 34.43.3; Badian 1959, 88.

kalmaktansa Roma'ya karşı savaşmaya karar vermiştir (MÖ 193)²²⁹. III. Antiokhos Roma'ya karşı yaşanacak bir başarısızlığın Seleukos İmparatorluğu'nun sadece Küçük Asia'da değil aynı zamanda tüm hakimiyet sahasında karışıklıklar çıkarabileceğini ve dolayısıyla imparatorluğun dağılma sürecine girebileceğini düşünmüş olabilirdi. Çünkü Roma'nın Küçük Asia üzerine yaptığı planların doğru bir şekilde işlemesi bölgedeki mutlak hakimiyet sahibinin Roma olacağı ve Seleukoslar da dahil olmak üzere Küçük Asia topraklarıyla bir şekilde ilgisi bulunan bütün halkların Roma'ya karşı dirençsiz kalacakları anlamına geliyordu.

MÖ 193 yılında Romalı komutanlardan Puplius Scipio (Africanus)'un da aralarında bulunduğu bir elçi grubu senato tarafından Ephesos'ta III. Antiokhos ile görüşmek amacıyla görevlendirilmiştir. Roma'nın bu görüşmeyi yaptırmaktaki amacı III. Antiokhos ile bir türlü antlaşma sağlanamayan konularda artık son noktayı koymak ve isteklerinin yerine getirilmediği takdirde Roma'nın zaten hazır olduğu fiili savaşın başlayacağı tehdidini iletme idi. Roma özellikle Scipio Africanus gibi önemli bir komutanı devereye sokarak III. Antiokhos'a ciddi bir gözdağı vermeyi amaçlamıştır. Ancak gerek ortamın gergin oluşu gerekse III. Antiokhos'un anlaşma sağlamak istemeyişi gibi nedenlerden dolayı görüşmeler yarıda kesilmiş ve dolayısıyla sağlıklı bir sonuç alınamamıştır²³⁰.

Romalı elçilerin III. Antiokhos ile Ephesos'ta yaptığı görüşmelerin çeşitli olumsuzluklarla son bulmasında en önemli etkenlerden birisi de görüşmelerin hemen öncesinde III. Antiokhos'u ziyarete gelen Roma düşmanı olan Kartaca kralı Hannibal'ın, Seleukos imparatorunu Roma'ya karşı kışkırtmasıdır. Sadece III. Antiokhos değil birçok Seleukos yöneticisi de Hannibal'ın kendilerine Roma ile savaşa girmeleri gerektiği konusunda verdiği telkinlerden bir hayli etkilenmiş olacaklar ki III. Antiokhos'a Hannibal'ın haklı olduğunu anlatmaya çalışarak Roma ile her türlü mücadelenin verilmesinden yana olduklarını dile getirmişlerdir²³¹. III. Antiokhos elbette Kartaca ile Roma arasında yaşanan düşmanlıktan dolayı

²²⁹ Livius, 35.17.3-9; Briscoe 1981, 30-33; Seager 1981, 111.

²³⁰ Iustinus, 31.4.4-10; Plutarkhos, *Bioi Paralleloi -Titus Flaminius-*, 21.3.5.

²³¹ Aulus Gellius, *Noctes Atticae*, 6.2.6; Polybios, 3.11.4, 12.1; Nepos, *De Regibus*, 23.2.3-5.

Hannibal'ın kendisi gibi Roma ile karşı karşıya olan Seleukoslari kullanmaya çalıştığının farkındaydı. Bu nedenle III. Antiokhos'un girişeceği muhtemel bir savaşı tamamen Hannibal'ın teşviklerine dayandırmak yanlış olur. Çünkü Seleukoslar bu tarihten önce atalarından kalma toprakları geri alma amacıyla çıktıkları büyük seferin Trakya topraklarındaki işgal faaliyetleri safhasında ve sonrasında zaten Roma ile karşılıklı olarak restleşiyorlardı. Hannibal sadece kısa bir geçmişe dayanmasına rağmen doruğa ulaşan Roma-Seleukos düşmanlığının bir adım daha ileri taşınmasına neden olmuştur diyebiliriz. Roma tarafından bakıldığı zaman Hannibal'ın III. Antiokhos'u ziyaret etmiş olması ya da savaş çıkarma girişimleri savaşın doğuracağı her türlü sonucu göze almış olan Roma'nın planlarında hiçbir değişikliğe yol açmadığı görülmektedir.

III. Antiokhos Romalıların ısrarla yineledikleri savaş ilanlarının ardından bölgede müttefik edinmenin oldukça önemli bir hale geldiğini düşündüğü için öncelikle Hellen topraklarında varlığını sürdüren ve Roma düşmanı olan Aitolialılar ile anlaşma yapmaya karar vermiştir (MÖ 192). Roma'nın da bölgedeki küçük çaplı güçleri kendi yanına çekmeye çalıştığını düşünürsek, karşılıklı olarak birbirinden korkan ve şüphelenen bu iki büyük gücün siyasi çıkarlar sağlamak adına yaptıkları mücadelenin ardından şimdi de küçük güçleri kendi yanlarına çekip, girişecekleri savaşta kendilerine avantaj sağlamak istediklerini görürüz. III. Antiokhos'un Aitolialılarla yaptığı görüşmeler kısa zamanda olumlu sonuçlar verdi. Aitolialıların oluşturduğu bir kurul III. Antiokhos'un Hellen halklarının koruyucusu olarak ilan etmekten gurur duyacaklarını bildirerek açıkça Seleukoslarla ittifak kurduklarını ilan etmişlerdir²³². Aitolialıların III. Antiokhos ile birleşmesinden hemen sonra dağılmanın eşiğine gelen Boiotialılar²³³ da Seleukoslara destek vereceklerini açıklamışlardır²³⁴. Aitolialılar ile Boiotialıların desteğini arkasına alan III. Antiokhos bölgedeki dengeleri tamamen Seleukosların lehine çevirmek amacıyla iki önemli

²³² Zonaras, 9.19i; Livius, 35.2.2; Grainger 2002, 209.

²³³ Boiotialılar, ismini de aldıkları Boion Dağı (bugün Yunanistan'daki Voio Dağı) civarında yaşayan Hellen kökenli bir halktır (Auroux 2000, 439). Thukydides'e göre (7.57) ise bu halkın Aiolis (Anadolu) ile ilişkilendirilebilecek özellikleri vardır. Eğer Thukydides haklıysa Boiotialıların yaşadıkları coğrafya dolayısıyla Hellen asimilasyonuna maruz kaldıkları düşünülebilir.

²³⁴ Polybios, 20.3.1-6, 7.3-5.

gücün, V. Philippos ve Sparta kralı Nabis, yardımına daha ihtiyacı olduğunu biliyordu. Bu düşünceden hareketle V. Philippos ve Nabis'e elçiler göndererek Roma'ya karşı birleşme çağrısı yaptı. Bu birleşme planı her ne kadar başarıyla gerçekleşmese de en azından Nabis Hellen topraklarındaki Roma yerleşmelerine saldırmaya ikna oldu. Bu gelişmeler, başlaması an meselesi olan büyük bir savaşın ilk kıvılcımını teşkil ediyordu²³⁵.

III. Antiokhos'un yaptığı birleşme çalışmalarından Flaminius ve Küçük Asia'ya gönderdiği elçiler aracılığıyla haberdar olan Roma, Seleukosların yaptığı bu savaş hazırlıklarına karşı hamle yapmak amacıyla ilk olarak Pergamon kralı II. Eumenes ile irtibata geçmiştir. II. Eumenes ülkesinin topraklarının Seleukoslarca işgal edilmiş olmasının getirdiği bir mecburiyetle onlarla birlikte olası bir savaşa girmektense, III. Antiokhos'un bölgedeki etkinliğine son verme ihtimali olan Roma ile birlikte mücadele etmenin Pergamon'nun geleceği için daha faydalı olacağını düşünerek Roma'nın müttefiki olmuştur²³⁶. Roma karışıklığın üst düzeyde olduğu Hellen topraklarında ise Flaminius'un yönlendirdiği planlar dışında bir adım atmazken sadece III. Antiokhos'a yardım etmek amacıyla bölgede işgallere başlayan Nabis ile mücadele halinde olan Akhaialılar Birliği²³⁷ destek vermiştir. Akhaialılar kısa süre önce Seleukoslarla birleşen Aitolialıların aksine III. Antiokhos'a bağlılıklarını bildirmeyi reddetmişlerdir. Onların bu tavrı doğal olarak Roma'nın desteğini arkalarına almalarını sağlamıştır²³⁸.

²³⁵ Livius, 35.12. III. Antiokhos MÖ 203 yılındaki Küçük Asia seferi sırasında Ptolemaioslara karşı antlaşma yaptığı V. Philippos'un kendisine yardım etmekten çekinmeyeceğini düşünüyordu. Fakat Roma ile yaptığı savaşlar neticesinde Batı Anadolu'da ve Trakya'da ele geçirdiği toprakları kaybeden V. Philippos'un, hem tahtından olmamak hem de ülkesinin Roma tarafından işgal edilmesine meydan vermemek için Seleukosların birleşme önerisine sıcak bakmaktan yana olamadığı açıktır.

²³⁶ Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 5; Polybios, 21.20.8.

²³⁷ Hellenistik Çağ'da Peloponnesos Yarımadası'nın merkezinde ve kuzeyinde bulunan Hellen kent devletlerinin oluşturduğu bir nevi federasyon olan ve ismini Akhaia Bölgesi'nden alan Akhaialılar Birliği MÖ 280-146 yılları arasında varlığını sürdürmüştür. Akhaialılar Birliği ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz., Rhodes 2007, 291-97.

²³⁸ Pausanias, 7.8.3; Plutarkhos, *Moralia*, 197c.

Savaşın saflarının gitgide belirginleştiği bir ortamda çeşitli çatışmalar baş göstermiş ancak ne Roma'nın ne de III. Antiokhos'un güçleri herhangi bir çatışma girişiminde yer almazken ittifak kurdukları yerel güçler arasında çeşitli mücadeleler yaşanmıştır. Örneğin Nabis'in giriştiği işgal faaliyetlerine Akhaialılar karşılık vermiş, Spartalılar yaşadıkları büyük güç kayıplarından ötürü yaşanacak olan büyük bir savaşta üstleneceği etkin rolünü yitirmiştir. Diğer taraftan, bir başka Seleukos müttefiki olan Aitolialılar başına buyruk bir şekilde Roma yerleşmelerine saldırmaya başlayınca III. Antiokhos Roma tarafından uyarılmış ve Aitolialılara yaptığı yardımlara son verilmesi istenmiştir. Roma bu talebinin III. Antiokhos tarafından yerine getirilmeyeceğini bildiği için çözümü yine bölgedeki bir başka gücü yanına çekerek bulmaya çalışmıştır. Roma tehditi altında olduğu için Seleukosların yaptığı birleşme çağrısına olumlu bir yanıt vermeyen V. Philippos bu kez Roma'nın birleşme önerisiyle karşı karşıya kalmıştı. Roma, tıpkı Akhaialıların Nabis'i saf dışı bıraktığı gibi Aitolialıların da bölgedeki bir güç vasıtasıyla alt edilmesinden yanaydı. Bu nedenle V. Philippos'a daha aktif olması için gereken yardımlar Roma tarafından yapılmış, o da bu yardımları belki de eski gücüne yeniden kavuşabileceği düşüncesiyle en iyi şekilde kullanmak için Aitolialılar üzerinde hakimiyet kurmaya çalışmıştır²³⁹.

MÖ 192 yılında Demetrias kentine giden III. Antiokhos burada bir komisyon toplayarak yapılması gerekenleri kararlaştırmaya çalıştı. Atılacak adımlar konusunda kararsızlık yaşayan III. Antiokhos toplantının konuğu durumundaki Hannibal'in bu konudaki fikrini sorunca Appianos'un bildirdiğine göre (Rhomaika -Syriaka- 14) Hannibal şu şekilde bir cevap vermiştir: *“Eğer isterseniz şimdi ya da kış mevsimi sonunda Thessialıların kontrol altına alabiliriz. Diğer taraftan Aitolialılara olan güvenimizi devam ettirip V. Philippos'u bize katılmaya ikna etmeliyiz ancak anladığım kadarıyla o kendisine daha çok fayda getiren tarafı yani Roma'yı seçecektir. Bu nedenle Asia'daki orduyu daha da büyütürsek savaşı Roma topraklarına kadar taşıyabiliriz”*. Hannibal konuşmasının devamında, herhangi bir talihsizlik yaşanmaması halinde yaptığı planların III. Antiokhos'un lehine

²³⁹ Livius, 35.31; Badian 1959, 93.

seyredeceğinden emindi²⁴⁰. Hannibal'in söyledikleri teoride oldukça mantıklı görünürken pratikte Seleukoslari nelerle karşı karşıya bırakacağı tam bir muammaydı. Zaten kendisi de çeşitli talihsizliklerin olabileceğini ve her şeyin plan dahilinde ilerlemeyeceğini vurgulamıştı. Bu, III. Antiokhos'un ciddi bir risk alması anlamına geliyordu, çünkü işlerin tamamen yolundan çıkması Seleukosların Küçük Asia ve Trakya'daki hakimiyetinin sona ermesine, dolayısıyla büyük bir çöküş yaşanmasına neden olabilirdi. III. Antiokhos güvenilir biri olmadığını bildiği Hannibal ile yine de irtibat halinde olmayı istiyordu. Çünkü Roma'ya karşı askeri desteğe ihtiyacı olan III. Antiokhos mehtemelen Hannibal'e Seleukosların Roma ile yaptığı soğuk savaşın batıdaki kolunun idaresi görevini vermişti.

F) Thermopylai Savaşı

III. Antiokhos, Hannibal'in de teşvikleriyle aldığı saldırı kararını uygulamaya koymakta gecikmeyi düşünmüyordu. Çünkü Romalıların da kendisi gibi bölgedeki güçleri, V. Philippos ve Akhaialılar'ı, yanına çekerek güçlenmeye çalıştığını öğrenmişti. Olabildiğince hızlı bir şekilde ordusunu biraraya getirmeye çalışan III. Antiokhos denize açılarak Euboia (Eğriboz) Adası'na doğru ilerlemiş ve adanın tamamını çok zorlanmadan ele geçirmiştir²⁴¹. Bu arada Seleukos ordu komutanlarından Mikhithio ayrı bir askeri birlik ile beraber Romalıların kontrolünde olan Delion kentine saldırmış ve kenti ele geçirmiştir²⁴². Bu saldırı Roma'nın sabrını

²⁴⁰ Florus, 1.24.1-8; Malalas, 210. Ayrıca Hannibal'in konuşmasının tamamı için bkz., Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 14. Aulus Gellius'un aktardığına göre, III. Antiokhos, yaptığı planın Roma karşısında yeterli faydayı sağlayıp sağlayamayacağı konusunda yönelttiği bir soruya cevaben Hannibal Romalıları iyi tanıdığını ve oldukça yeterli önlemlerden bahsettiğini dile getirmiştir (*Noctes Atticae*, 5.5.1-7).

²⁴¹ Zonaras, 9.19c; Appianos (*Rhomaika -Syriaka-*, 12c), III. Antiokhos'un Euboia seferine çıkarken birleşmelerinden de yardım alarak topladığı ordunun 10.000 civarında olduğunu bildirmiştir; III. Antiokhos Euboia Adası'nı ele geçirdiği sırada Scipio Afrikaanus'un oğlunu da yakalayıp esir almıştır (Diodoros, 29.8.1).

²⁴² Livius, 35.50.8-9; Delion Boiotia'da Tanagra bölgesinde bulunan küçük bir kıyı kentidir. Kentin aynı zamanda Apollon Tapınağı tarafından kutsandığı bilinir (Smith 1854, 758); Livius (35.50.1), Delion kentinin Euboia Adası'na 4 deniz mili yani yaklaşık 6.5 km uzaklıkta olduğu bilgisini verir.

taşırmış ve konsüllüğe yeni atanan Romalı komutanlar Puplius Scipio ile Manlius Achilius Glabrio'nun yönettiği Roma ordusu başta Seleukoslar olmak üzere Aitolialılar, Spartalılar ve Kartaca gibi Seleukos müttefiklerine karşı savaş ilan etmiştir²⁴³.

Kararlı ve açık bir şekilde açtıkları savaşın bir an önce meydana gelmesi için bütün hızıyla Seleukos ordusu üzerine yürüyen Roma III. Antiokhos gibi Hellen topraklarında daha fazla propaganda yapmak peşinde değildi. Roma ordusu tüm dikkatini Seleukoslari ne pahasına olursa olsun Hellen topraklarından bir an önce çıkarmaya vermişti. Roma kendi askeri birlikleri dışında elbette başka destek güçleri de planladığı savaşa sokmak istiyordu. Bu güçlerin başında Roma'nın sözünden çıkamayan V. Philippos geliyordu ki bölgedeki yerel güçlere nazaran askeri alt yapısı oldukça sağlam olan Makedon ordusu her ne kadar geçmiş günlerini arasa da Seleukoslara karşı alternatif bir destek niteliğindediydi. MÖ 191 yılının baharında Adriyatik Denizi'nin kıyı kentlerinden biri olan Latin kökenli Brundusion'dan yola çıkan Manlius Acilius komutasındaki 2000 atlı 20.000 yayadan oluşan Roma ordusu Seleukosların işgal ettiği kentlere doğru ilerlemiştir²⁴⁴.

Hellen topraklarında gerçekleştirdiği icraatlarla Roma ordusunu üzerine çekmeyi başaran III. Antiokhos güçlü bir savunma hattı oluşturulması gerektiğinin bilincindediydi. Çünkü askerlerin kendilerine olan güvenlerinden kaynaklanan bir disiplinsizlik durumu söz konusuydu ve Euboiya'da daha fazla boşa zaman harcamanın manası yoktu. III. Antiokhos bu amaçla yönünü Thessalia yakınlarındaki Thermopylai kentine çevirmeye karar verdi. Bu ilerleyiş sırasında müttefikleriyle Boiotia'nın batısındaki Khaironia kentinde buluşan Seleukoslar Akharnania bölgesini işgal ederek burayı Aitolia topraklarına bağlamıştır²⁴⁵. III. Antiokhos Akharnania'dayken Romalı askeri birlikler V. Philippos'un da yardımıyla, Seleukoslar

²⁴³ Plutarkhos, *Bioi Paralleloi –Aemilius-*, 4.2.1; Iustinus, 31.6.4.

²⁴⁴ Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 17a; Bevan 1902b, 82.

²⁴⁵ Livius, 35.11.5, 12.11, ayrıca 35.14.5'te aktarıldığına göre, Thessalia kentlerindeki garnizonluklar ele geçirildikten sonra, sayıları 4.000 bini bulan Romalı ve Makedon askerler arasında paylaştırılmıştır.

tarafından kısa bir süre önce kuşatılan Thessalia kentlerini işgal etmişlerdir²⁴⁶. III. Antiokhos Roma ordusuyla karşı karşıya gelmeden önce olabildiğince fazla Hellen toprağını ele geçirmek niyetindeydi. Çünkü yakında meydana gelecek olan büyük savaştan önce kendisini Hellen kentlerinin lideri olarak lanse edeceği bir propaganda çalışması için ne başka bir zaman ne de başka bir mecra bulabilirdi.

III. Antiokhos bir yandan da bölgedeki yerel güçlerle bir takım görüşmeler yaparak onları Roma'ya karşı Seleukos ordusunun yanında yer almaya ikna etmeye çalışıyordu. Örneğin Adriyatik Denizi kıyısında zayıf bir krallık konumundaki Epiros Krallığı, III. Antiokhos'un davetine ancak kendilerini koruyabileceğinin garantisini verebilmesi halinde icabet edeceklerini aksi halde ise böyle bir savaşa müdahil olmak istemediklerini dile getirmiştir. Daha önce III. Antiokhos'u desteklediklerini açık bir şekilde dile getiren Boiotialılar da Epirus Krallığı gibi çekincelerini ifade etmişler ancak Seleukoslarla aralarındaki dostluk ilişkilerinin de devam etmesini istemişlerdir. Bu örneklerin tersine başından beri III. Antiokhos'un yanında yer alan Aitolialılar ordunun tamamını bu savaş için seferber edemeseler de sadakatlerini sürdürmeye devam etmişlerdir. Ayrıca Akhialılarla olan düşmanlıkları dolayısıyla Aitolialılarla dost geçinen Peloponnesos Yarımadası'nın kuzeybatısında küçük bir kent devleti olan Elis (Ilida) de Seleukoslari desteklemiştir²⁴⁷.

Seleukos ordusu Thermopylai'ye doğru devam eden ilerleyişini nihayet sonlandırmış, kent çok zorlanmadan işgal edilmiştir. III. Antiokhos'un ordusu burada hızlı bir şekilde savaş düzeni almaya başlamış, Seleukosların müttefikleri de bu hazırlıklara mütevazı destekler göndererek katkıda bulunmuşlardır. Seleukos ordusu güçlü ve tertipli Roma ordusu karşısında savaşa hazırlıksız yakalanmış gibi görünüyordu. Sayıca da üstün olan Romalılara karşı direnebilmek için orduya takviye yapmanın şart olduğunu farkında olan III. Antiokhos Asia'dan destek anlamında gelmesini beklediği, sayıları ciddi büyüklükteki piyadelerin ve özellikle

²⁴⁶ Thessalia kentlerinin ele geçirilmesi sırasında Manlius Achilius komutasındaki Roma ordusuna V. Philippos'un yanı sıra Roma'nın Hellen topraklarındaki konsüllerinden biri olan Marcus Baebius da destek vermiştir (Zonaras, 9.19e).

²⁴⁷ Errington 1989, 274-89.

süvari bölüğünün savaşa yetişememesinden dolayı hayal kırıklığına uğramıştı. Yine ordunun bir kısmı Hellen topraklarında ele geçirilen birçok bölgede oluşturulan garnizonluklara paylaştırıldığından ortaya ciddi bir kayıp daha çıkmıştır. Sonuç olarak ortaya çıkan tabloda Seleukos ordusunun 10.000 piyade ve 500 süvariden oluştuğunu görmekteyiz²⁴⁸. Elbette bu sayı böylesine büyük bir sefere çıkan, icraatlarıyla Syria'dan başlayıp Akdeniz, Ege ve Trakya'nın ötesine kadar nam salan ve Roma gibi bir güçle karşı karşıya kalan Seleukos İmparatorluğu'nun büyüklüğünü yansıtan bir gerçekliği sunmaktan çok uzaktı ve gelinen noktada yaşanan bu tezat Seleukoslara pahalıya mal olabilirdi.

Thermopylai'ye doğru ilerleyen Roma ordusunu geliş güzergahında yıpratmak için herhangi bir girişimde bulunmayan III. Antiokhos sadece bu yol üzerindeki yerleşimlerin Roma ordusuna karşı direnmesini, zarar vermesini ve böylece onları yavaşlatmasını umuyordu. Ancak güçlü Roma ordusu III. Antiokhos'un bütün umutlarını boşa çıkardı ve geçtiği yollar üzerinde hiçbir engele takılmadan ilerleyişini sürdürdü²⁴⁹. III. Antiokhos'un sürekli olarak özgürlük arayışı içerisinde olan Hellen kentlerinin Roma saldırılarına karşı direnç göstermesini beklemesi makul görünebilir ancak bu kentler özgürlük hayali bir yana, belki de yok olmamak için mücadele etme taraftarı olmamışlardır. Hellen kentleri bu tercihlerinin gelecekte kendilerini ne şekilde etkileyeceğini büyük ihtimalle Roma-Seleukos mücadelesinin vereceği neticenin hemen ardından öğrenebileceklerdi.

III. Antiokhos her ne kadar Roma ordusunun bu ani yürüyüşünden dolayı endişeye kapıldıysa da kapıya dayanan savaşın hiçbir bahanesinin olmayacağını da farkındaydı. Bu nedenle bu savaşın Seleukoslar açısından öncelikle bir savunma savaşı²⁵⁰ olmasını daha uygun gördüğü için elinden geldiğince önlemler almaya çalışmıştır. Seleukos ordusu kentin doğu geçişini tutarken bir yandan da yüksek duvarlar, güçlü siperler ve barikatlar oluşturularak savunmaya olan desteği

²⁴⁸ Kochva 1976, 158.

²⁴⁹ Diodoros, 29.3.1; Zonaras, 9.19.

²⁵⁰ Seleukosların Thermopylai Savaşı'nda yaptığı savunmayla ilgili ayrıntılı anlatım için bkz., Kochva 1976, 158-62.

arttırmaya çalıştılar. III. Antiokhos Thermopylai'ye varmak üzere olan Roma ordusunun özellikle Perinthos kentini işgal etmesini ya da zarar vermesini engellemek istiyordu. Bu amaçla kentin civarındaki toprakların mutlaka korunması gerektiğini emretti. III. Antiokhos'un bunu yapmaktaki amacı Herakleia kentinin Thermopylai yakınlarındaki Oita Dağı geçidine doğru sığınmaya olanak vermesi açısından stratejik bir özelliğe sahip olmasıydı. Bu doğrultuda dağın yüksek kesimlerine Aitolia birliklerini yerleştiren III. Antiokhos, bu askerlerin yerlerini büyük bir ciddiyetle korumaları ve terketmemeleri halinde buradan geçişin kesinlikle imkansız olacağı düşüncesindeydi. Nitekim III. Antiokhos'un bu düşüncesinde ne kadar haklı olduğu Roma ordusunun başlattığı saldırılardan sonra ortaya çıkmaya başlamıştır. Çünkü üst üste iki saldırı girişiminde bulunan Romalı birlikler güçlü Aitolia savunmasına takılmışlar ve geri püskürtülmüşlerdir.

Aslında oluşan genel beklenti Roma ordusunun hiç zorlanmadan kente gireceği yönünde olsa da doğal şartlar ile bu şartlara alışkın Aitolia birlikleri karşısında sürpriz başarısızlıklar yaşanmasına neden olmuştur. Ancak sahip olduğu gerçek gücü yadsınamaz olan Romalıların yeni hamleler yapması kaçınılmazdı. III. Antiokhos Roma ordusunun hızını kesen bu sevindirici gelişme karşısında başta kentin girişini tutan Seleukos ordusunun gayri ciddi bir havaya girmesini engellemek, sonra da Aitolia birliklerini savaşa odaklı bir şekilde tutmaya devam etmek için ciddiyetin elden bırakılmaması gerektiğini emrediyordu. Bu stratejinin hatasız olarak tatbik edilmesiyle kazanılacak olan zaman, Küçük Asia'dan gelmesi beklenen asker yardımının yetişmesi için de ayrıca önem arz ediyordu²⁵¹. Ancak Aitolia birliklerinin bir kısmının yerlerini terk etmesi sonucunda III. Antiokhos'un korktuğu başına geldi. Roma ordusunun başarısızlıkla sonuçlanan ilk iki saldırısının ardından gelen, Romalı komutan Marcus Cato önderliğindeki üçüncü saldırı, savunmasının bir kısmı gevşeyen Aitolia güçlerini dağıtmayı başardı. Bütün güçleriyle saldırmaya başlayan Romalılar, Thermopylai kentinde kendilerini

²⁵¹ Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 17.

bekleyen Seleukos ordusuna karşı kesin bir zafer kazanmayı başarmışlardır (MÖ 191)²⁵².

Savaş meydanından aldığı yaralara rağmen kaçmayı başaran III. Antiokhos bölgesel bir kentler birliği olan Phokis Birliği kentlerinden Elateia'ya ulaşmıştır. Roma birliklerinin takibinden kurtulamayan III. Antiokhos 10.000 kişilik ordusundan geriye kalan 500 askerin koruması altında buradan da ayrılmak zorunda kalmış ve yakalanmaktan son anda kurtulmuştur. Yeni durağı ise Euboia Adası'ndaki Khalkis kenti olmuştur. Khalkis'te de çok fazla kalamayan III. Antiokhos kendisini adım adım izleyen Romalılarından yeterince uzaklaşabilmek için Ege Denizi kıyısı boyunca ilerleyerek güvenli bir şekilde, daha önce Hellen topraklarına doğru yapacağı seferin başlangıç noktası olan Ephesos kentine geri dönmüştür²⁵³. III. Antiokhos'un Ephesos'ta emniyette olması tabii ki çatışma ortamının son bulunduğu anlamına gelmiyordu. III. Antiokhos'un, Roma ile yapılacağı aşikar olan bir savaş için ciddi fedakarlıklar göstererek hazırladığı Seleukos ordusu Thermopylai'de yaşanan hezimetin ardından yok olmuş ancak, Aitolia birlikleri toparlanmaya ve Roma ordusuna zarar verme çabasını devam ettirmiştir. Bu yenilgide kendi paylarının da olduğu bilen Aitolialı askerler Seleukoslara olan bağlılıklarının devam ettiğini gösterme çabası içine girmişlerdi.

III. Antiokhos Thermopylai Savaşı'ndan önce Roma'ya karşı kendi safında yer alması için birçok yerel güçle samimi ilişkiler kurmuş, bir kısmıyla da ittifak oluşturmayı başarmıştı. Ancak savaş daha başlamadan korkularını dile getirmeye başlayan bu müttefikler Seleukos ordusunun uğradığı ağır yenilginin ardından III. Antiokhos'u tamamen yalnız bırakmışlardır. Aralarında Boiotia, Elis ve Euboia'nın bulunduğu Seleukos yandaşları Romalıların elde ettiği zaferden sonra her biri kendi durumunun derdine düşmüş ve acil olarak Roma ile barış yapma yolunu tercih etmişlerdir. Diğer taraftan Khalkis ve Elis'teki Seleukos garnizonlukları işlevini yitirmiş, III. Antiokhos Roma ile savaşmaya karar vereceği zaman kendisine kucak

²⁵² Thermopylai Savaşı'yla ilgili ayrıntılı bilgiler için bkz., Cicero, *Cato Maior*, 32; Eutropius, 4.3.2; Frontinus, 2.4.4; Plutarkhos, *Bioi Paralleloi -Marcus Cato-*, 13.1, 14.2; Livius, 36.17.1, 19.2.

²⁵³ Plutarkhos, *Bioi Paralleloi -Titus Flaminius-*, 16.1-7; Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 20.

açan Demetrias şimdi kapılarını V. Philippos'a açarken (Appianos, *Rhomaika - Syriaka-*, 20) Roma karşıtı olan tüm yöneticeler de öldürülmüştür²⁵⁴.

Sonuç olarak III. Antiokhos'un Hellen topraklarındaki seferleri başarısızlıkla noktalanmıştır. Özellikle savaş meydanındaki taktiksel becerilerin bir bölümü haricinde çoğu işe yaramamış, Küçük Asia ile olan iletişimin zamanlamasında kopukluklar yaşanmış, dolayısıyla Seleukosların aleyhine gelişen bu durumlar Romalıların üstünlüğünü kaçınılmaz hale getirmiştir. Roma söz konusu üstünlüğünü yalnızca karada değil aynı zamanda denizde de göstermiştir. Seleukoslara ait büyük bir donanma Roma donanması tarafından etkisiz hale getirilerek ele geçirilmiştir (Livius, 35.20). Diğer taraftan Seleukosların yaşadığı bu başarısızlık onların atalarından kaldığını iddia ettikleri toprakları geri alma konusunda harcadıkları büyük çabanın da sona ermesine neden olmuştur. Ancak sonunun hezimetle sonuçlanmış olması III. Antiokhos'un Hellen topraklarında giriştiği mücadele boyunca başarısız olduğu anlamına gelmediği gibi bilakis kral dönemin süper gücü olan Roma İmparatorluğu'na kafa tutacak kadar önemli faaliyetlerde bulunmuştur. Fakat yine de hiçbir olumlu özellik imparatorluğunun zirvesinde olan III. Antiokhos'u Thermopylai yenilgisiyle aldığı bu büyük darbeye karşı koruyamamıştır.

G) Magnesia Savaşı'na Doğru

Thermopylai Savaşı'nda alınan ağır mağlubiyetin yarattığı şok etkisini üzerinden atmaya çalışan III. Antiokhos yine de Syria'ya dönmek niyetinde değildi. Çünkü hala yeniden toparlanmanın yollarını arıyor ve muhtemelen büyük amaçları olan batı seferinin böyle bir hayal kırıklığıyla son bulmasını istemiyordu. III. Antiokhos Hellen topraklarında daha önce yakaladığı avantajları tekrar kendi lehine çevirmenin planlarını yaparken, Roma savaş sonrasında Seleukoslardan boşalan Hellen kentlerinde restorasyon çalışmaları yapmaya bile başlamıştı. Yeni

²⁵⁴ Plutarkhos, *Bioi Paralleloi -Titus Flaminius-*, 16; Bevan 1902b, 87.

konsüllerden bir olan Scipio Asiaticus²⁵⁵ bir Roma eyaleti haline getirilen Hellen topraklarını Romalı yöneticiler arasında paylaştırmaya başlamıştı²⁵⁶. Yönetici kadrosu yeniden şekillenen kentler birer birer Roma'ya bağlılıklarını bildirmek zorunda kalmışlardı. Bu nedenle III. Antiokhos'un elinde tutması ve güçlendirmesi gereken bölge artık Trakya'dan başlayıp Küçük Asia'yı içine alan topraklardan oluşuyordu.

Yeniden oluşturacağı savunma hattı için hazırlıklara başlayan III. Antiokhos Sestos (Akbaş) ve Abydos kentlerinde düzenlemeler yaparak buraları güçlendirmeye çalıştı, Lysmakheia kentini ise askeri merkez olarak belirledi. III. Antiokhos karadaki çalışmaları bizzat yürütürken denizlerdeki üstünlüğün tamamen Romalıların eline geçmemesi için de kesin talimatlar vermiştir. Kraliyet amirallerinden bir olan Polyksenidas Seleukosların denizlerdeki aktifliğinin devam etmesi için yoğun çaba sarfediyordu. Ancak Thermopylai Savaşı sonrasında Romalıların Seleukos donanmasına verdiği büyük zararların telafi edilmesi oldukça zor olacaktı. Polyksenidas buna rağmen karşı karşıya kaldığı bazı çatışmalardan tecrübesi sayesinde başarıyla ayrılıyordu. Rhodoslulara ait 27 savaş gemisinin Roma donanmasına katıldığı Khios Adası'nda Romalıların deniz gücünü geliştirmek için uğraştığının haberlerini alan III. Antiokhos Hannibal'i donanmaya takviye yapılması için Phoenikia (Fenike) ve Kilikia'ya göndermiştir. Hannibal kendisine verilen görevi başarıyla yerine getirmiş ancak dönüş yolunda Roma müttefiği olan Rhodoslulara ait bir donanma tarafından abluka altına alınarak birkaç gemi kaybetmiştir²⁵⁷.

Hem Seleukoslar hem de Romalılar için denizlerdeki kontrolü elde tutmanın bir diğer şartı da kıyı kentlerini ele geçirmekten geçiyordu. III. Antiokhos Küçük Asia seferine çıktığı zaman (MÖ 197) Akdeniz'den başlayarak Ege Denizi'ne kadar

²⁵⁵ Livius'un bildirdiğine göre (37.1.7), Romalı General Scipio Africanus Roma senatosuna kardeşi Scipio Asiaticus'un Hellas'ın konsülü olmasını önermiş, bu önerisi her ne kadar senato içerisinde çeşitli tartışmalara yol açıyorsa da kabul edilmiştir.

²⁵⁶ Cicero, *Philippicae*, 11.17; Iustinus, 31.7.2.

²⁵⁷ Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 22g.

sahil şeridinde bulunan birçok kenti işgal etmişti. Şimdi ise bu kentleri kullanmanın zamanı gelmişti. Söz konusu kentlerin arasından en önemli olanları şüphesiz donanmaların rahat bir şekilde giriş çıkış yapabilecekleri, geniş ve güvenli limanlara sahip olanlarıydı. Ephesos ve Abydos kentleri bu özelliklere sahip, Seleukosların kontrolünde olan yerlerdi. Ancak kıyı özellikleri açısından öneme sahip bazı kentler ise özgür durumdaydı. Örneğin Smyrna ve Lampsakos kentleri III. Antiokhos'un işgalleri sırasında kendisine boyun eğmemiş, hatta yardım etmesi için Roma'ya başvurmuşlardı. Ayrıca MÖ 197 yılında Rhodos'un hakimiyetinden kurtulan Kaunos, Myndos ve Halikarnassos kentleri de özgür olan liman kentleri arasındaydı²⁵⁸. Oluşan gergin ortamda bu kentlerin iki karşıt güç arasında bir seçim yapmaları şart görünüyordu. Çünkü özgürlüklerinin bir şekilde ki bu en açık ifadeyle zorla olacaktı, ellerinden alınacağına bilincinde oldukları aşikârdı.

Önem derecesi kıyı kentleriyle aynı paralelde olan adalar da hakimiyet altına alınması gereken yerler arasındaydı. Adalar konusunda Romalılar Seleukoslara göre daha avantajlı bir durumdaydı. Çünkü hem stratejik konumu hem de iyi durumdaki donanması açısından Akdeniz ve Ege'nin en güçlü adası olan Rhodos, Roma'nın en sadık müttefiklerinden biriydi. MÖ 197 yılından itibaren Seleukoslara karşı Roma ile birlikte hareket etme kararı aldığından beri III. Antiokhos ile iyi ilişkiler içerisinde olmayan Rhodos, Seleukos donanmaları için ciddi bir tehdit unsuru haline gelmişti. MÖ 202 yılında V. Philippos'un Ege ve Batı Anadolu'da sürdürdüğü işgal faaliyetleri sırasında ele geçirdiği, ancak Roma ile giriştiği mücadelenin ardından kontrolünü kaybettiği Khios Adası da tıpkı Rhodos gibi açık bir şekilde Roma taraftarlığı yapıyordu. Burası aynı zamanda Thermopylai Savaşı'ndan sonra Roma'nın düzenleme yaptığı ilk yerlerden bir tanesiydi. Kıyı kentleri ve adaları arasından bir kısmının Roma bir kısmının da Seleukos taraftarı oluşunun aksine Delos Adası iki büyük güçle de ittifak kurmaktan yana bir tutum sergilememiştir. İki taraftan gelen hediyeleri ve davetleri her zaman dostça kabul etmiş ve aynı şekilde karşılık vermiştir. Hatta gelinen son noktada Seleukoslarla her hangi bir sorun

²⁵⁸ Bevan 1902b, 90.

yaşamayan Delosluların, Roma ile de yeni ve iyi ilişkiler kurdukları görülmektedir²⁵⁹.

Roma'nın ilişki içerisinde olduğu kentler ve devletler arasında en fazla önem verdiği güç Pergamon Krallığı'ydı. Pergamon kralı II. Eumenes Roma için güçlü ve güvenilir bir müttefikti, çünkü Roma sahip olduğu gücü II. Eumenes'in Küçük Asia topraklarındaki tecrübesiyle birleştirmeyi amaçlıyordu. Geçmişe baktığımız zaman Pergamon Krallığı'nın Seleukosların tehdidi altında varlığını sürdürmeye çalıştığını görürüz. Önce Seleukosların Küçük Asia valisi Akhaios'un işgal faaliyetleri, daha sonra III. Antiokhos'un hem bu işgali sonlandırma mücadelesi hem de bütün Küçük Asia'yı Seleukos İmparatorluğu'na bağlama girişimleri sürekli olarak Pergamon Krallığı'nı bir şekilde rahatsız etmiştir. Bu gibi nedenlerden dolayı II. Eumenes'in krallığı için tehlike oluşturacağını düşündüğü Seleukoslara yardım etmektense Roma taraftarlığına sıcak bakması son derece doğaldı. Pergamon'un bir liman kenti olan Elaia (Reşadiye)²⁶⁰ Roma donanmasının karayla bağlantı kurmasını sağlaması yönüyle stratejik açıdan Roma için önemli bir geçiş noktası olacaktı. II. Eumenes'in Roma'ya sunduğu bu imkanlar III. Antiokhos'un Pergamon bölgesini kullanmakla ilgili planlarını da suya düşürüyordu. Küçük Asia'daki kalıcılığı anlamında denizlerden gelecek olan askeri yardımın önemi düşünüldüğü zaman bu durumun Seleukos ordusu için ortaya çıkaracağı olumsuz sonuçların büyüklüğü yadsınamazdı.

Roma-Pergamon ittifakı çok geçmeden Seleukoslar aleyhine gelişmeye başlamıştır. Ege Denizi'nde kontrolü ele geçirmeye çalışan Livius önderliğindeki Roma donanması, II. Eumenes'in gönderdiği destek kuvvetlerle birlikte gücünü arttırmıştır. Durumdan haberdar olan Polyksenidas bu bilgiyi hızlı bir şekilde III. Antiokhos ile paylaşmış, bunun üzerine Ephesos kentinde acil olarak toplanan savaş meclisi Roma'ya yardım eden Rhodos ve Pergamon'un cezalandırılması gerektiğine karar vermiştir. Amacı Seleukosların donanma gücüne zarar vermek olan Roma açık bir şekilde Rhodos ve Pergamon donanmasını kendi çıkarları için kullanmaya çalışıyordu. Romalılar müttefikleriyle birlikte askeri manada sağlam bir görüntü

²⁵⁹ Bevan 1902b, 90-1.

²⁶⁰ Smith 1854, 809.

çizerken Polyksenidas hiç de karamsar değildi. Çünkü hem sahip olduğu savaş tehzizatının işe yararlığı, gemilerin hareket kabiliyeti ve dayanıklılığı gibi, hem de buldukları sularda edindiği geçmiş tecrübelerinin Romalı denizcilere göre birer artı olduğu konusunda son derece inançlıydı²⁶¹.

III. Antiokhos denizlerdeki savaş tecrübelerinden dolayı Romalılarla yapılacak deniz savaşının başarıya ulaşacağından emin değildi. III. Antiokhos'un aksine kendinden emin bir şekilde ilerleyen Polyksenidas Khios Adası civarında Roma donanmasını yakalamayı umuyordu, ancak onun bu kendinden emin hamlesi başarısızlıkla sonuçlandı. Çünkü Roma donanması Polyksenidas'ın düşündüğü kadar tecrübesiz değildi ve müttefiklerinden aldığı ciddi bir yardım söz konusuydu. Seleukosların denizlerde en çok güvendiği komutanı olan Polyksenidas'ın Roma donanmasına karşı bu kadar çaresiz kalışı bu aşamadan sonra donanmaya verilen önemin artırılmasının hiçbir anlamı olmadığını göstermiştir. Roma denizlerdeki kontrolü tamamen ele geçirdikten sonra donanmasını küçük birlikler halinde dağıtarak daha geniş bir yayılım alanı elde etmeye çalışmıştır²⁶².

Dikkatini yeniden Batı Anadolu topraklarına çeviren III. Antiokhos'un bundan sonraki en önemli amacı Roma'nın Küçük Asia içlerine doğru devam eden ilerleyişini kesin olarak durdurmaktı. Thermopylai Savaşı'nda ortaya çıkan aksaklıklar göz önüne alındığında Seleukosların savaş hazırlıkları konusunda gerekli dersleri almış olmaları gerekiyordu. III. Antiokhos kısa bir süre zarfında Roma ile yapılması muhtemel olan büyük bir savaş için gereken orduyu savaştan önce eksiksiz olarak toplamak istiyordu. Bu nedenle ilk iş olarak bütün imparatorluk ordusunu biraraya getirmeye uğraştı. Ardından imparatorluk ordusuna destek olmaları için Syria ile bir şekilde bağlantısı olan her yerden asker talep edildi. Syria'nın güneyinden Araplar, Kaspia (Hazar) Denizi civarından göçebeler, Seleukoslara bağlı Media'dan ve Küçük Asia'daki Galatların bir kısmından birlikler Seleukos ordusuna dahil edildi. Bir taraftan da savaşın yapılacağı yeri ve zamanı tayin etmek için planlar yapan III. Antiokhos, kış aylarını beklemek ve bu zaman geldiğinde orduyu

²⁶¹ Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 22.

²⁶² Iustinus, 31.6.6-9; Livius, 36.42.

Magnesia Ovası'nda toplayıp Roma ordusunun yolunu kesmek gerektiğine karar vermiştir²⁶³.

Karada yapılan hazırlıklara fazlaca önem veren III. Antiokhos Romalılara karşı aldığı mağlubiyete rağmen denizlerde de tedbiri elden bırakmamaya çalışıyordu. Çünkü Seleukoslara karşı kazandıkları zaferden sonra farklı gruplara ayrılan Roma, Rhodos ve Pergamon donanmaları, birlikte hareket ettikleri kadar tehditkâr görünmüyorlardı. Bu boşluğu değerlendirmek amacıyla hasar gören savaş gemilerinin hızlı bir şekilde onarımına ve birçok yeni geminin denize indirilmesi çalışmalarına başlanmıştır. Bütün bu çalışmalar Polyksenidas'ın gözetimi altında yapılırken, donanmanın yeni kuvvetlerle desteklenmesi konusunda ise Hannibal'e güven duymaya devam edilmiştir. Bütün bu olumlu girişimlere rağmen öncelik açısından karadaki hakimiyet denizlerdeki üstünlükten daha önemliydi. Bunun nedeni denizde zaten halihazırda bir Roma egmenliğinin söz konusu olmasıydı ancak, ister baskıyla ister dostluk kurarak bir şekilde Küçük Asia kentleri kontrol altında tutulmak zorundaydı. Bundan dolayı III. Antiokhos Roma'ya karşı alacağı yeni bir donanma savaşı yenilgisini büyük bir kayıp olarak görmeyebilirdi²⁶⁴.

Karadaki hazırlıklarını bütün hızıyla sürdüren III. Antiokhos henüz herhangi bir tarafta yer almayan Küçük Asia'daki güçlerden biri olan Bithynialılarla anlaşma sağlamak için I. Prusias'a içerisinde niyetini belirttiği bir mektup göndermiştir. I. Prusias III. Antiokhos'un kendisinden, Roma ile yapacağı savaşta Bithynia Krallığı'nın Seleukoslarla birlikte hareket etmesini istediğini öğrenince ilk etapta herhangi bir karşı tavır hissi içerisinde olmamıştır. Ancak III. Antiokhos'un mektubunun hemen ardından benzer niyetler içeren bir Roma mektubu işleri Seleukosların aleyhine değiştirmiştir. Romalı konsüller Scipio Africanus ve Scipio Asiaticus I. Prusias'a gönderdikleri mektuplarında açık bir şekilde tehdit içeren mesajlara yer vermişlerdir. Küçük Asia'daki Roma ilerleyişinin sadece Seleukosları hedef almadığını aynı zamanda bütün küçük krallıkların da düzenini değiştireceğini, bu nedenle Roma'nın yanında olmayanların büyük zarar göreceğini iletmışlerdir.

²⁶³ Bevan 1902b, 94.

²⁶⁴ Livius, 37.8.

Roma ordusunun Küçük Asia'daki ilerleyişinin ciddiyetinin zaten farkında olan I. Prusias III. Antiokhos'un mektubuna ilk etapta soğuk bakmadıysa bile artık en ufak bir tereddütü dahi kalmamıştı. Yaptığı birleşme teklifinin I. Prusias tarafından kabul edilmemesi, üstelik Bithynia'nın Roma tarafına geçmesi III. Antiokhos'a büyük bir hayal kırıklığı yaşatmıştır²⁶⁵.

Seleukosların Küçük Asia'daki savaş hazırlıkları dört dörtlük ilerlemediği gibi diğer taraftan da denizlerde, daha önce bahsettiğimiz gibi karşı karşıya kalınması III. Antiokhos'u şaşırta mayacak olan, bir takım yenilgiler yaşanmıştır²⁶⁶. Donanmadan umudunu tamamen kesen III. Antiokhos beklentilerinin tam tersine gelişen durumlar karşısında (Hannibal Pamphylia'da Rhodoslulara yenilirken, Roma daha önce kendisini zor durumlara sokan geçiş güzergâhlarından V. Philippos'un yardımıyla rahatlıkla geçmişti) oldukça sıkıntılı bir sürece girmiştir. Etrafındaki kara bulutları dağıtmak amacıyla farklı planlar yapmaya başlayan III. Antiokhos yeni bir kararla elindeki son Avrupa toprağı olan Lysimakheia'yı, Romalılar tarafından işgal edilip Seleukos birliklerine zarar verilmeden önce boşaltacak ve tamamen Küçük Asia topraklarına odaklanacaktı. Lysimakheia kentini hızlı bir şekilde boşalttıran III. Antiokhos, Roma ordusunun bu durumu bir geri çekiliş olarak algılamasını ve bunun bir başarı olduğunu düşünmesini istiyordu. Bu sayede Küçük Asia topraklarında belirlediği noktada, Magnesia Ovası'nda, oluşturacağı savunma hattının Roma'yı beklemediği bir dirençle karşı karşıya getirmesini umuyordu²⁶⁷.

1. Magnesia Savaşı

III. Antiokhos bir taraftan savaş planları yaparken diğer taraftan da Romalıların Küçük Asia topraklarına doğru kararlı bir şekilde devam eden

²⁶⁵ Polybios, 21.11.1-13.

²⁶⁶ Magnesia Savaşı'ndan hemen önce Roma donanması ile Seleukos donanması arasında geçen şiddetli çatışmaların ayrıntıları ve sayısal veriler için bkz., Bevan 1902b, 96-106.

²⁶⁷ Diodoros, 29.5.1; Zonaras'ın bildirdiğine göre (9.20b) Seleukosların hakim olduğu topraklar Eumenes ve Roma birlikleri tarafından işgal, baskı veya mecbur bırakma gibi yollarla ele geçirilmeye başlayınca III. Antiokhos zaten savunamadığı Avrupa topraklarını büsbütün boşaltmaya karar vermiş ve Lysimakheia'da bulunan oğlu Seleukos [IV.]'a geri çekilmesi için çağrıda bulunmuştur.

ilerleyişinden büyük endişe duyuyordu. Olası bir yenilgiyi önlemek amacıyla son hamle olarak bir barış teklifi sunmayı denemek isten III. Antiokhos elçiler vasıtasıyla bu isteğini Scipio kardeşlere iletmiştir. III. Antiokhos Romalıların yaptığı savaş harcamalarının yarısını ödemeye hazır olduğunu, Smyrna ve Lampsakos kentlerini, ki bu kentler iki güç arasındaki çatışmaların odak noktasını oluşturuyordu, rahat bırakacağını ve şimdiye kadar neden olduğu tüm çatışmalar için af dilediğini bildirmiştir. III. Antiokhos'un teklifini kendi aralarında değerlendiren Scipio kardeşler belirledikleri şu koşulların kabul edilmesi halinde kendilerine iletilen barış talebini kabul edebileceklerini bildirmişlerdir.

- a) Herşeyden önce Seleukoslar Avrupa ve Torosların batısında işgal ettikleri bütün toprakları boşaltacak ve Torosların doğusuna çekilecek: Bu şartın Avrupa topraklarının boşaltılması hususundaki kısmı zaten Trakya ve ötesiyle ilgili herhangi bir talebi kalmayan III. Antiokhos için hiçbir sorun teşkil etmezken, Küçük Asia'nın da boşaltılması isteği Romalıların çok da barışçıl niyetler içerisinde olmadığını düşündürmektedir. Zira III. Antiokhos MÖ 197 yılında Batı Seferine çıkarken tek amacı atalarına ait olduğunu düşündüğü Küçük Asia topraklarını geri almaktı. Onun bu amacı Romalılar tarafından da bilindiği için Hellen topraklarının savunuculuğunu üstlenmeye çalıştıkları zaman III. Antiokhos'a sundukları şart Küçük Asia topraklarına çekilmesi yönündeydi. Şimdi ise daha da ileri giderek kendisinden Torosların doğusuna çekilmesi isteniyordu.
- b) Romalıların ikinci şartına göre III. Antiokhos'un ödemeyi kabul ettiği savaş tazminatının yarısı değil tamamı ödenecek, savaş gemileri ve savaşlarda kullanılan filler Roma'ya bırakılacaktı: Birinci maddeyle en büyük idealinden vazgeçmesi için III. Antiokhos'a manevi olarak zarar verilirken bu kez maddi olarak yıpratılmak isteniyordu. Aslında bu kozu Scipio kardeşlerin eline, Romalılardan barış isterken neden olduğu zararların karşılanması konusunda oldukça cömert davranan III. Antiokhos bizzat vermişti. Bu nedenle, anlaşıldığı kadarıyla Roma'nın bu iki tecrübeli konsülü ve aynı zamanda savaş komutanı savaşarak bir zafer elde edemeyeceklerse, yapılacak barışın

en az kanlı bir savaş galibiyeti kadar acımasız olması niyetindeydiler. Ayrıca Seleukosların savaş gemilerine el koyma fikri, donanması aşırı derecede yıpranan III. Antiokhos'un elinde kalan son deniz gücünden de kendisini mahrum bırakarak olası bir savaş sürecinde denizden yardım almasını engellemek açısından Romalıların oldukça işine yarayacaktı.

- c) Son olarak Hannibal başta olmak üzere Roma düşmanı olup da Seleukosların yanında yer alan kişiler pazarlıksız teslim edilecekti: Roma III. Antiokhos ile aralarında bir barış tesis edilecekse bir yandan Hannibal gibi düşmanların bu olumlu sürece müdahale etmesini engellemek, diğer yandan ise Roma İmparatorluğu'na uzun yıllar zararı dokunan ve yakalanması için yoğun bir çaba sarfedilen kişileri bu yolla kolaylıkla ele geçirip cezalandırmak amacındaydı²⁶⁸.

III. Anitokhos Romalılara ilettiği barış teklifine cevaben kendisine sunulan yeni şartların kabul edilemez olduğunu ve aslında bunun açık bir savaş ilanı izlenimi verdiğini düşünmüştür. Bu nedenle Romalıların Seleukoslar için çok ağır olan bu isteklerini yerine getiremeyeceğini bildirmiş ve savaş hazırlıklarına kaldığı yerden devam etmiştir. Ordusuyla birlikte Sardeis kentinden yola çıkan III. Antiokhos Magnesia'daki Sipylos Dağı'na doğru ilerlemeye başlamıştır. Diğer yanda ise Romalılar Kaikos (Bakırçay) Nehri civarından II. Eumenes'in birliklerini de arkasına alarak Pergamon topraklarından Magnesia yakınlarındaki Thyateira kentine doğru giden güzergahı takip etmeye başlamışlardır²⁶⁹. Sipylos Dağı civarında büyük bir

²⁶⁸ Polybios, 21.13.1-9; Plutarkhos, *Moralia*, 196; Livius 37.34, 36; III. Antiokhos muhtemelen hem bir iyi niyet göstergesi olarak hem de talep ettiği barışın bedelinin kendisine ödetilirken insafli davranılması ümidiyle Scipio Africanus'un, Euboia Adası Seleukoslar tarafından ele geçirildiği zaman esir alınan oğlunu, karşılığında hiçbir fidye talebinde bulunmadan serbest bırakacağını iletmiştir. Scipio Africanus III. Antiokhos'un bu örnek davranışından dolayı büyük memnuniyet duymuş ancak Roma'nın gerçekleşmesini istediği savaşı engellemek konusunda herhangi bir söz verememiştir. III. Antiokhos aldığı bu cevabı kabalık olarak yorumlasa da verdiği sözden dönmeyerek Scipio Africanus'un oğlunu serbest bırakmıştır (Diodoros, 29.8. Polybios, 21.15.1-6).

²⁶⁹ Romalıların Seleukosları takibi sırasında ordunun başında Scipio kardeşlerden sadece Lusius Scipio vardı. Çünkü Publius Scipio Seleukoslarla ilgili barış görüşmeleri yapıldıktan hemen sonra

savunma hattı oluşturan Seleukoslar Romalıları beklemeye başlamış, Romalılarla Seleukos savunma hattına çok yakın bir mesafede²⁷⁰ kamp kurup durum değerlendirmesi yapmışlardır. İlk dört gün iki taraftan da bir saldırı girişimi gelmezken beşinci gün Gnaeus Domitius'un²⁷¹ öncülük ettiği Roma birlikleri Seleukos savunması üzerine yürümeye başlamıştır. Domitius'un amacı Seleukos birliklerini üzerlerine çekmek suretiyle yerlerini terketmelerini sağlamaktı ancak, Seleukos savunması sadece oluşturdukları savunma duvarından ayrılmamaya ve gelen düşmanı püskürtme taktiğine odaklanmışlardı (Livius, 37.39).

Hem Roma ordusu hem de Seleukos ordusu kendilerine destek veren güçlerin çeşitliliği dolayısıyla idareyi sıkı tutmak zorundaydılar. Çünkü iki ordunun da savaş meydanında özellikle ana gövdesi olan imparatorluk birlikleri izlenecek taktiklere alışıklardı ve hataya tahammül kesinlikle yoktu. Kısa süre önce Thermopylai Savaşı'nda Seleukos ordusunun içerisinde yer alan farklı unsurlardan biri olan Aitolia birliklerinin Roma ordusuna karşı oluşturduğu güçlü savunmanın, III. Antiokhos'un şiddetli uyarılarına rağmen devamlılık anlamında dirayetsiz oluşu savaşın kırılma anlarından bir tanesiydi. Magnesia'da henüz bir çatışma patlak vermemiş ve iki ordu da düzene girme fırsatı bulmuştu. Yapılan düzenlemeler neticesinde oluşan tabloda Roma ordusunun sağ tarafında Akhaialılar ve Pergamon birlikleri, sol tarafında ise Makedonyalı ve Trakyalı birlikler yer alıyordu. Ordunun merkezi ise Romalı birlikler ile Kritili (Girit) ve Tralleisli askerlerden oluşuyordu. Seleukos ordusunun da benzer şekilde aldığı savaş düzeninde ordunun merkezini imparatorluk birlikleri, sağ tarafını Galatlı askerler sol tarafını ise Kappadokialı piyadeler teşkil ediyordu²⁷².

hastalanmış ve bunun üzerine kardeşi Lusius onu dinlenmesi için Elaia'ya göndermiştir (Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 30).

²⁷⁰ Livius, Seleukos ordusunu takip ederek oluşturdukları savunma hattına yaklaşan Roma ordusunun kamp kurduğu mesafenin bölgeye 4 mil kadar uzak olduğunu bildirmiştir (37.38.1).

²⁷¹ Publius Scipio hastalanınca baş danışmanı Gnaeus Domitios'u kardeşi Lusius Scipio'ya yardımcı olması için vekâleten görevlendirmişti (Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 30).

²⁷² Bevan 1902b, 109; Roma ve Seleukos ordularını oluşturan irili ufaklı güçler ve bunların sayıları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 31, 32; Ayrıca içerisinde iki ordunun

Nihayet altıncı günün sabahında kötü hava koşullarına²⁷³ rağmen Roma ordusu kararlı bir şekilde Seleukos ordusu üzerine yürümeye başlamıştır. Romalıları karşılamaya hazırlanan Seleukos ordusunun sağ kanadını III. Antiokhos bizzat kumanda ederken sol kanatta bu görevi oğlu IV. Seleukos idare ediyordu. Ordunun merkezi ise Seleukosların üç önemli komutanına, Zeuksis, Minnio ve Philippos'a emanet edilmişti. Çatışma III. Antiokhos'un aceleci tavrı nedeniyle Seleukosların aleyhine başladı. Savunmaya ağırlık verilmesi beklenirken süvari birliklerini Romalı süvariler üzerine gönderen III. Antiokhos daha ilk hamlesinde başarısız olmuştur. Bu başarısızlık aslında yaklaşan kötü sonun bir habercisiydi. Çünkü Romalılar başta Seleukoslara destek olan Kappadokia ve Galat birliklerine olmak üzere imparatorluk ordusuna ağır kayıplar verdirmiş, savaşın seyrinde hiçbir değişiklik olmamış ve Romalılar Seleukos ordusunun neredeyse tamamını ortadan kaldırmıştır. Seleukos ordusunun kamp alanı Roma askerleri tarafından ele geçirilmiş ve dağıtılmıştır (MÖ 190)²⁷⁴.

Savaş alanından kaçmayı başaran III. Antiokhos aynı günün gecesini yolda geçirdikten sonra Apameia (Dinar) kentine ulaşmıştır. Onun ardından oğlu Seleukos (IV) ve önde gelen bazı Seleukos komutanları da Apameia'ya varmışlardır. Syria'ya çekilme kararı alan III. Antiokhos adamlarını ordusundan geriye kalanları toplamaları için görevlendirmiştir. Diğer yandan Lusius Scipio'ya elçiler göndererek barış antlaşması talebinde bulunmuştur (Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 36, 37). III. Antiokhos Magnesia Savaşı'ndan önce de barış istemiş ancak Romalıların kan dökme ve şerefli bir zafer kazanma arzuları buna izin vermemişti. Şimdi ise Seleukoslara her türlü taleple gitme lüksüne sahiplerdi. Romalıların bu kadar kolay gerçekleşmesi beklenmeyen zaferindeki esas hatalı unsur birçok çevre tarafından III.

kamp alanlarının ve hangi noktalarda karşı karşıya geldiklerinin bilgisini içeren resimli anlatım için bkz., Kochva 1976, 163-73.

²⁷³ Livius'un bildirdiğine göre, savaş sabahı oldukça sisli başlamış, ardından sisler yerini yağmura bırakmıştır. Hava şartlarındaki bu olumsuzluk Romalıları çok rahatsız etmezken III. Antiokhos'un ordusu içerisindeki savaş arabaları, ağır silahlar vb. savaş teçhizatının kullanımı konusunda sıkıntılara neden olmuştur (37.41).

²⁷⁴ Magnesia Savaşı ile ilgili bilgiler için ayrıca bkz., Frontinus, 4.7.30; Iustinus, 31.8.5-7; Eutropius, 4.4.2; Magie 2001, 39; Magnesia Savaşı'nda Galatların rolü için bkz., Arslan 2000, 92-96.

Antiokhos olarak görülüyordu. Romalılar karşısında kendisine duyduğu aşırı güven ve başından beri sürdürdüğü yanlış yönetim bütün eleştirilerin odak noktasını oluşturuyordu. Özellikle Lysimakheia kentini boşaltıp Romalıları Küçük Asia’da karşılama fikri Seleukoslari önce Thermopylai’de sonra Magnesia’da yıkıma uğratmıştır.

Roma tarafına baktığımız zaman ise bu müthiş galibiyetin mimarı olan Lusius Scipio birçok insanın saygısını kazandığı gibi Roma senatosunun da sonsuz güvenini hakettiğini kanıtlamıştır. Her ne kadar hastalığı nedeniyle Magnesia Savaşı’ndaki yerini alamasa da Publius Scipio da Romalıların bu başarıyı kazanmasında en az kardeşi kadar pay sahibi olmuştur. Scipio kardeşlerin yanı sıra Seleukoslarla girişilen bu amansız mücadelede başından beri katkıda bulunan Flaminius gibi Romalı komutanlarla, bu mücadelenin değişik safhalarında Roma’ya yardımını esirgemeyen Rhodoslu ve Pergamonlu komutanlar da övgüye layık bulunmuştur²⁷⁵.

2. Apameia Barış Antlaşması

Scipio kardeşler III. Antiokhos’un gönderdiği elçileri karşılamış ve talep ettiği barış antlaşmasına cevaben Seleukoslarla giriştikleri mücadele hakkında kısa bir değerlendirmede bulunduktan sonra yapılacak antlaşmanın şartlarını dile getirmişlerdir. Söz konusu değerlendirmede Publius Scipio aslında başından sonuna kadar yaşanan herşeyi tamamen III. Antiokhos’u suçlayarak özetlemeye çalışmıştır. Sözlerine III. Antikokhos’un aşırı hırslı oluşundan bahsederek başlayan Publius, hem içerisinde bulunduğu durumu hem de geçmişte yaşadığı talihsizliklerin onun hırsından kaynaklandığını ileri sürmüştür. Publius sözlerine şu şekilde devam etmiştir: “*III. Antiokhos sınırları son derece geniş bir imparatorluğun sahibi olduğu, tahta çıktığı ilk zamanlar, Ptolemaiosların da hak sahibi olduklarını iddia ettikleri Syria Ovası’nın tamamını ele geçirmiştir ki Roma-Ptolemaios ilişkileri o sıralarda son derece iyiydi. Daha sonra Küçük Asia’ya yönelmiş ancak burasıyla yetinmeyerek gözünü imparatorluğunu ilgilendirmeyen Avrupa topraklarına dikmiştir. Trakya*

²⁷⁵ Polybios, 23.14.8-10; Pausanias, 7.8.3; Roma Magnesia Savaşı ile Küçük Asia’daki Seleukos tehtidini bertaraf etmekle yetinmeyip hemen ardından MÖ 189 yılında Ankyra civarında Galatları da yenerek yerel güçlerin de gerekli gözdağını almasını sağlamıştır (Kaya 2005, 11-30).

topraklarını ele geçirdikten sonra Hellen topraklarına girmiş ve burada Roma'nın özgür bıraktığı kentlerin savunuculuğunu üstelenmeye çalışmıştır. Giriştiği bu işgal faaliyetleri Thermopylai Savaşı'nda uğradığı hezimetle son bulmuş, ardından denizlerde ciddi yenilgiler almış ancak hırsı yüzünden pes etmemiştir. Bizimle barış yapma isteğinden kendisine sunulan şartları kabul etmeyerek yine kendisi vazgeçmiş ve yeniden büyük bir ordu kurmak suretiyle ikinci bir savaşa hazırlanmıştır. Magnesia Savaşı'nda herşeyini kaybeden III. Antiokhos'a bizimle ısrarla sürdürdüğü mücadele nedeniyle ağır cezalar verebiliriz ancak bu davranış elde ettiğimiz mevcut başarının onuruna gölge düşürür. Bu nedenle biz kendisine daha önce sunduğumuz şartların aynılarını birkaç küçük eklemeye birlikte, Roma'nın ve Seleukosların gelecekteki çıkarlarını da göz önünde bulundurarak tekrar sunuyoruz”²⁷⁶.

Roma'nın III. Antiokhos'a sunduğu şartlar gayet açıktı -aslında buradaki “sunmak” ifadesi Seleukosların içerisinde bulunduğu durumun vahametini hafifletmektedir. Çünkü bu şartların kabulü artık III. Antiokhos'un insiyatifinden çıkmakla birlikte Roma'nın Seleukoslar karşısında elde ettiği üstünlüğü temsil eden bir dayatmadır. Dolayısıyla dayatılan bu antlaşma Roma'nın en azından Seleukosların peşini Küçük Asia'dan sonra bırakacağını içermesi yönüyle dahi memnun kalınarak kabul edimelidir.

Buna göre:

-Seleukoslar Torosların batısından, yani Avrupa ve Küçük Asia topraklarının tamamından vazgeçecek, belirlenen sınırlar dahilinde bundan sonra ihlal edilmeyecek şekilde bir sınır oluşturulup devamlılığı sağlanacak,

-Seleukos ordusunun kullandığı tüm filler ile savaş gemileri Roma'ya bırakılacak, bundan sonra hiçbir şekilde orduda fillere yer verilmeyecek, savaş gemileri ise Roma'nın izin verdiği sayıda üretilecek,

²⁷⁶ Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 38.

-Hem Thermopylai ve Magnesia Savaşları hem de daha önceki Roma-Seleukos mücadelesi nedeniyle Roma'ya yüklü miktarda savaş tazminatı ödenecek,

-Roma'nın aradığı kaçaklar ve mahkumlar teslim edilecek,

-Rhodoslulara ya da onların müttefiklerine ait olan topraklar teslim edilecek ve bu yerlerin iyileştirilmesi için gerekli yardımlar Seleukoslar tarafından yapılacak,

-II. Eumenes'in talep ettiği, babası II. Attalos ile III. Antiokhos arasında yapılan antlaşmalar sonucunda kaybedilen Pergamon toprakları geri verilecek,

-Seleukoslar herhangi bir saldırıya uğramadıkları müddetçe Küçük Asia'daki Roma müttefiklerine savaş açamayacağı gibi, kendisine yapılacak olası bir saldırıda ise ancak savunma yapabilecek,

-İki taraf arasında antlaşmanın hükümleri doğrultusunda herhangi bir sorun ortaya çıkarsa durum bağımsız bir kurul tarafından karara bağlanacak,

-Son olarak iki tarafın da antlaşma maddeleriyle ilgili değişiklik yapma konusunda yasal hakları olacaktı²⁷⁷.

Scipio kardeşler bu şartların olduğu gibi kabul edilmesi halinde, tabî ki senatonun onayına bağlı kalınarak, Seleukosların istediği barış antlaşmasının yapılmasının önünde hiçbir engel yoktu. Thermopylai Savaşı'ndan önce de aynı şartlarla karşılan III. Antiokhos belki Roma karşısında hala bir şansı olduğunu düşündüğü, belki de Seleukosların - her ne kadar son zamanlarda başarısız sonuçlar almış olsalar da - büyüklüğünün göz ardı edilerek bu denli küçük düşürülmesine göz

²⁷⁷ Roma'nın III. Antiokhos'a sunduğu antlaşma şartları ve söz konusu barış antlaşmasının geneli hakkında bkz., Livius, 37.45.4-21. Livius burada Romalıların III. Antiokhos'tan talep ettiği savaş tazminatıyla ilgili rakamlara yer vermiştir. Buna göre Seleukoslar, Roma tarafından harcanan savaş masrafları için 15.000, ayrıca 20 yıl boyunca her yıl 1000 Euboa parası ödeyecekti (38.55.5-7); Ayrıca bkz., Hieronymos, 1825; Cicero, *Pro Sestio*, 58; *Pro rege Deiotaro*, 36; Aulus Gellius, 4.18.3.

yummamak için Romalıların bu aşağılayıcı teklifini kabul etmemiştir. Thermopylai’de bile Roma karşısında istediği gibi bir hazırlık yapamayan III. Antiokhos şimdi ne yeni bir savaş için gerekli zaman ve desteği bulabilirdi, ne de imparatorluğunun Küçük Asia’daki itibarı nedeniyle kaygılanacak kadar yararsız bir çaba içerisine girebilirdi. III. Antiokhos Roma karşısında hiçbir şansının kalmadığını görünce elçileri vasıtasıyla Scipio kardeşlerin kendisine sunduğu antlaşma maddelerinin tamamını kabul etmeye razı oldu.

Antlaşmanın tarafları senatonun onayını almak için Roma’ya bir elçi grubu gönderdi. Senato antlaşmanın uygunluğuna karar verdi ancak, hem bazı eklemeler yapmak hem de çeşitli belirsizlikleri ortadan kaldırmak amacıyla birkaç madde daha ilave etti. Buna göre: Seleukos donanması sadece Romalıların sınırlandırdığı kadar savaş gemisi barındıracak ve bu gemileri Seleukos sınırları dışındaki bölgelerde değil sadece boyunduruğu altındaki yerleri kontrolünde tutmak amacıyla kullanabilecekti²⁷⁸. Diğer taraftan Seleukos ordusuna alınacak olan paralı askerler arasında Romalılara ait topraklardan ya da Roma’nın aradığı kaçaklardan kimse olmayacaktı²⁷⁹. Ayrıca her üç yılda bir taraflar arasında rehine ve kaçak değişimleri yapılacaktı (Appianos, *Rhomaika -Syriaka-*, 38, 39). Polybios 21.42.9’da Roma bölgesinden Seleukoslara katılan kişilerin iade edileceğini ancak Seleukos kontrolü altındaki topraklardan Roma’ya katılanların kendi istekleri doğrultusunda kalmalarına ya da ayrılmalarına imkan verildiğini yazmaktadır. III. Antiokhos bundan sonra kendisine bağlı kalmak istemeyen kentlere aksi yönde baskı yapmayacak, onların tercihlerine saygı duyacaktı (Polybios, 21.42.19). Son olarak III. Antiokhos Roma tarafından kendisine kesilen para cezalarını antlaşma şartlarında belirlendiği zaman dilimlerinde ödeyemezse bir sonraki yıl bu olumsuz durumu telafi etmesine müsaade edilecekti (Polybios, 21.42.23).

²⁷⁸ “Seleukoslara ait savaş gemileri Roma’ya ait bölgelere sadece para, elçi ve rehine taşımak için girebilecekti” (Polybios, 21.42.14).

²⁷⁹ Roma yalnızca kendi idare ettiği yerlerden değil aynı zamanda kontrolünü müttefiklerine bıraktığı bölgelerden de Seleukos ordusuna asker alınmasını engellemiştir (Livius, 38.38.2).

Senato, Scipio kardeşlerin hazırlayıp Seleukoslara sunduğu, son derece ağır şartları bulunan ve Küçük Asia'daki Seleukos varlığını tamamen ortadan kaldıran Apameia Barış Antlaşması'nı onaylamakla kalmayıp, antlaşmanın içeriğine paralel şekilde bazı maddeler eklemek suretiyle Seleukoslara karşı izlenen saf dışı bırakma politikasının, hem ordu hem de devlet bürokrasisi açısından aynı kararlılıkta olduğu mesajını vermişti. Senatonun onayından geçen antlaşma III. Antiokhos tarafından da kabul edilince²⁸⁰ Roma ve Seleukos İmparatorlukları arasındaki savaş sona ermiş oluyordu. Roma, savaşın neticeleri tamamen kendi lehine olmasına rağmen Seleukos İmparatorluğu'nu tamamen dağıtmak yerine Torosların doğusunda tutmayı ve batı için yeniden önemli bir tehdit unsuru haline gelmesini engellemeyi tercih etmiştir. Roma'nın bu tercihi ilerisi için sıkıntı oluşturabilir gibi görünse de donanması ile kara ordusu neredeyse yok olan ve maddi anlamda büyük zarara uğrayan Seleukosların eski gücüne kavuşması imkansız gibi görünüyordu. Seleukoslari bekleyen bir diğer tehlike ise batıda yaşanan başarısızlığın imparatorluğun doğudaki otoritesini de sarsabileceği endişesi olmuştur²⁸¹. Nitekim yaklaşık bir yüzyıl önce (MÖ 281) I. Seleukos tarafından ele geçirilen Küçük Asia toprakları, III. Antiokhos'un yaşadığı bu başarısızlığın neticesinde kaybedilmiş oluyordu ki daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi onun amacı atalarının mirası olduğunu iddia ettiği yerleri yeniden Seleukos İmparatorluğu'na katmaktı.

²⁸⁰ Polybios'un bildirdiğine göre (21.41.6), senatonun görevlendirdiği on elçi ile birlikte II. Eumenes deniz yoluyla Ephesos'a gelmiş ve buradan Apameia'ya doğru hareket etmişlerdir. Apameia'da Manlius Acilius ile buluşan bu heyet Apameia Antlaşması'nı senatonun son şeklini verdiği haliyle III. Antiokhos'a onaylatmıştır. Apameia Antlaşması'nın son halinde yer alan maddeler için bkz., Polybios, 21.42; Livius, 38.38.

²⁸¹ Demircioğlu 1993, 344-45.

IV. BÖLÜM

KÜÇÜK ASİA'DA ROMA HAKİMİYETİNİN BAŞLANGICI VE III. ANTIOKHOS DÖNEMİ'NİN SONU

A) Küçük Asia Topraklarının Roma Tarafından Taksimi

Seleukoslar, Apameia Barış Antlaşması gereğince Küçük Asia topraklarını boşaltmak zorunda kaldığından onlara bağlı tüm garnizonluklar işlevlerine son verip geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Ancak aralarında bu durumu kabullenmek istemeyenler de vardı. Örneğin III. Antiokhos tarafından Perge kentindeki Seleukos karakoluna atanan bir komutan kentten ayrılmak niyetinde değildi. Bu nedenle III. Antokhos ile buluşup yapılması gereken hakkında bilgi almak istiyordu. Çünkü ancak kendisini bu göreve getiren kralının emri ile böylesine önemli bir karar alabilirdi. Aksi takdirde başka hiç kimsenin dayatması ile koruduğu toprakları boşaltmayacaktı. Küçük Asia'nın Seleukoslardan temizlenmesi ile bizzat uğraşan Manlius Acilius bu duruma müdahale etmek yerine, sadakatine çok güvendiği III. Antiokhos'un konuyla ilgilenmesini istemiştir. Roma ile yaptığı antlaşmanın hükümleri arasında en başta bu konuyla ilgili girişimlerde bulunan III. Antiokhos, herhangi bir başkaldırıya mahal vermeden kentlerin birer birer boşaltılmasını sağlamıştır²⁸².

Apameia'da bulunan Romalı elçiler ve Manlius Acilius III. Antiokhos ile istedikleri doğrultuda bir antlaşma sağladıktan sonra Küçük Asia'nın bundan sonraki durumunu görüşmeye başladılar. Görüşülen konuların genel çerçevesini Magnesia Savaşı'nda Seleukosların yanında yer alan ya da bir şekilde III. Antiokhos'a boyun eğen kentlere uygulanacak olan savaş tazminatıyla Roma müttefiklerine yapılacak olan toprak paylaşımı oluşturuyordu. Bu konuların düzenli bir şekilde halledilmesi, Seleukoslardan arındırılacak olan Küçük Asia topraklarında Roma hakimiyet alanlarının açık bir şekilde oluşturulması açısından büyük önem arz ediyordu.

²⁸² Polybios, 21.41.1-5.

Apameia'daki görüşmelerin ardından bundan önce Seleukoslara vergi ödeyen kentler Roma'ya bağılıklarını bildirmeleri şartıyla savaş tazminatı ödemekten muaf tutulacaklardı. Ancak III. Antiokhos'a verdikleri vergiyi, tıpkı Magnesia Savaşı sırasında Roma'nın müttefikliğinden ayrılan ve Seleukoslara katılanlara dayatıldığı gibi, Pergamon Krallığı'na maddi anlamda katkıda bulunmak amacıyla II. Eumenes'e vergi ödemeye mecbur bırakılmışlardır²⁸³. Bunların dışında Roma tarafından tamamen olumlu şekilde muamele gören yerler de olmuştur. Örneğin Ephesos kenti yakınlarındaki Notion kentinde yaşayan Kolophon halkı ile Mylasa halkına tarafsızlıklarından dolayı dokunulmazlık hakkı verilmiştir. Diğer yandan Miletosluların kutsal topraklar olarak addettiği yerlerin iyileştirilmesi konusunda çalışmalar yapılacaktı. Anlaşıldığı üzere Roma'nın III. Antiokhos ile mücadele içerisindeyken yürüttüğü, tamamen özgürlük vaatleri içeren Hellen propagandası aslında tamamen Roma'nın kendi çıkarları üzerine kurulu bir politikanın ürünüydü²⁸⁴.

Roma, Küçük Asia topraklarını doğrudan yönetmenin kendisine getireceği yükü bildiği için bu işi güvendiği yerli devletler aracılığıyla yapmaya karar vermiştir. Bu doğrultuda Seleukoslarla yaptığı antlaşmada mümkün mertebe Magnesia Savaşı'ndaki en önemli müttefikleri olan Pergamon ve Rhodos'un çıkarlarını gözetmeye çalışmıştır. Buna göre Khersonesos, Lysimakheia ve civarı, Hellespontos Phrygiası, daha önce I. Prusias'ın Pergamon'un elinden aldığı Mysia'nın bir parçası olan Büyük Phrygia, Lykaonia, Milyas, Lydia, Tralleis, Ephesos ve Telmessos'u II. Eumenes'in yönetim alanı içerisine dahil etti²⁸⁵. Bu eklemelerin ardından Pergamon Krallığı'nın sınırları Bithynia, Galatia, Kappadokia, Kilikia ve Lykia'ya kadar uzanmıştır. Magnesia Savaşı'ndan önce sahip olduğu sınırlı ölçüdeki toprakları aşırı

²⁸³ Polybios, 21.45.1-3.

²⁸⁴ Livius'un bildirdiğine göre (38.39) bir de Pamphylia'nın paylaşımı konusu vardı ki hem II. Eumenes hem de III. Antiokhos bu bölgeye sahip olmak için diretiyorlardı. İki kral arasındaki bu mücadelenin nedeni dağlık bir bölge olan Pamphylia'nın batısının Pergamon sınırları içerisinde kalması, doğusunun ise Seleukosların kontrolünde olmasıydı. Neticede iki taraf arasında antlaşma sağlanamayınca problemin bir an önce çözülmesi için senato tarafından karara bağlanması yoluna gidildi.

²⁸⁵ Polybios, 21.45.9-10.

derecede artan Pergamon Krallığı bundan sonra Küçük Asia'daki en büyük Hellenistik devlet konumuna ulaşmıştır. Genel olarak bakıldığında bu durum Pergamon'un tamamen lehine gibi görünse de inişli çıkışlı bir geçmişi olan devlet otoritesinin zayıf temellerini sarsabilecek bir sorumluluğu da beraberinde getirdiği açıktı. Roma'nın Pergamon'a yüklediği misyon tam olarak Küçük Asia'daki diğer devletlerin durumunu kontrol edecek ve kendisine rakip olabilecek herhangi bir doğulu devletin, Seleukoslar gibi, ortaya çıkmasını engelleyecek bir karakol olması şeklindeydi. Roma diğer taraftan Pergamon Krallığı'nın büyüyerek kendisine başkaldırmasını engellemek amacıyla da bu devleti kati surette kendisine bağlı tutmaya çalışmıştır.

Küçük Asia'yı karadan kontrol etme işini Pergamon aracılığıyla halleden Roma denizlerdeki idareyi ise bir diğer müttefiki olan Rhodos'u kullanarak eline almayı amaçlıyordu. Bu nedenle Maiandros Vadisi'nin güneyinde kalan Lykia ve Karia topraklarının yönetim hakkını Rhodos'a bırakmıştır²⁸⁶. Roma'nın Küçük Asia topraklarını müttefiklerinin kontrolüne bırakmış olması bu topraklarla yeterince ilgilenmediği anlamına gelmiyordu. Aksine, Roma hem devlet merkezinden bu denli uzakta olan Küçük Asia topraklarıyla sağlıklı bir şekilde ilgilenebilmek istiyor hem de gerekli gördüğü hallerde bu devletlerin, Pergamon ve Rhodos'un, iç işlerine müdahale etme hakkını elinde tutarak sistemli ve ileri görüşlü bir şekilde yönetimin başında olmayı hedefliyordu.

Roma Küçük Asia'da varlığını sürdüren Pergamon ve Rhodos haricindeki diğer yerel siyasi oluşumları da hedeflerine uygun bir şekilde kontrol altında tutmak istiyordu. Söz konusu devletlerin akıbeti hakkındaki ceza-ödül sistemi yine III. Antiokhos ve Magnesia Savaşı bağlamında belirlenmek zorundaydı. Çünkü Roma dostunu ve düşmanını bu şekilde ayırt edip Küçük Asia'daki otoritesini zarar görmeyecek şekilde oluşturmak istiyordu. Örneğin III. Antiokhos'un Magnesia Savaşı'nda Roma'ya karşı birleşme teklifini reddeden I. Prusias Roma'nın lehine sonuçlar doğuran bu hareketi nedeniyle Bithynia Krallığı'nın başında bırakıldı. Ancak doğrudan Roma'ya yardım etmediği için de Büyük Phrygia toprakları I.

²⁸⁶ Livius, 38.39; Polybios, 21.45.8.

Prusias'ın elinden alınıp II. Eumenes'in kontrolüne bırakılan topraklar arasına eklendi. Bithynia Krallığı Roma için Küçük Asia'daki dengeleri daha rahat kurmak adına, özellikle de Pergamon Krallığı'na bu kadar çok insiyatif verilmişken, zamanı geliğinde devreye sokulabilecek önemli bir hamle olabilirdi. Diğer taraftan Bithynia'nın aksine Seleukoslara yardımları dokunduğu halde Kappadokia ve Galat krallıklarına dokunulmadı. Roma'nın bu devletlere herhangi bir ceza vermemiş olmasının nedeni en açık şekilde denge politikasıyla izah edilebilir. Çünkü Küçük Asia topraklarının bundan sonra başta Seleukoslar olmak üzere doğudan gelebilecek herhangi bir tehlikeye karşı korunması amacıyla bu iki sınır ülkesi kullanılabilirdi.

Sonuç olarak Roma Küçük Asia'nın idaresi konusunda izlediği denge politikası konusunda, her ne kadar birinci elden idarenin başında olmasa da yerli siyasi unsurlara çeşitli misyonlar yükleyerek emin adımlar atmak suretiyle uzun vadeli bir başarı yakalama uğraşı içerisine girmişti. Söz konusu başarının sağlanması tabiki bundan sonraki süreçte hem Roma'nın Avrupa ve Asia'daki kudretinin devamına hem de Küçük Asia'da bir karakol olma görevi verdiği Pergamon ve Rhodos gibi müttefiklerinin sadakatine bağlıydı.

B) III. Antiokhos Dönemi'nin Sonu

Roma'nın Seleukoslari en açık ifadeyle kabul etmek zorunda bıraktığı Apameia Barış Antlaşması'nın hükümlerinin taraflarca uygulamaya konulmasının ardından III. Antiokhos Syria topraklarına geri dönmek zorunda kalmıştır. Kral MÖ 223 yılında Seleukos İmparatorluğu'nun başına geçtikten sonraki erken dönemlerde elde ettiği önemli başarılar sayesinde kazandığı şöhretini, batıda Roma ile girdiği uzun soluklu ve yıpratıcı mücadelenin ardından kaybetmiştir. Çünkü yeni toprak kazanımları idealiyle başladığı yolculuğunun sonunda hem siyasi, ekonomik ve askeri kayıplar yaşamış, hem de kendisine rakip olarak gördüğü bir başka devlet tarafından, Roma, bozguna uğratılınca yalnızca Küçük Asia'da değil aynı zamanda Seleukos İmparatorluğu'na tabi olan doğulu devletler arasındaki saygınlığını da yitirmiştir.

III. Antiokhos Syria'ya döndüğü zaman yaptığı ilk iş oğlu IV. Seleukos (Philopator)'u krallığına ortak etmek olmuştur. Roma'ya ödenecek olan savaş tazminatının düzenli olarak toplanması konusunda zorlanacağını düşünen III. Antiokhos, doğu bölgelerinde ganimet elde etme amacıyla uzun soluklu seferler düzenlemeye karar vermiş, bu nedenle imparatorluk merkezinde yaşanması muhtemel bir otorite boşluğunu bu şekilde engellemeyi amaçlamıştır. III. Antiokhos'un bu seferlere çıkmasının ardında maddi imkansızlıklar dışında muhtemelen imparatorluğunun hakimiyet alanları üzerindeki yaptırım gücünün gün geçtikçe azalması yatmaktadır. Şahsi otoritesinin de yok olmak üzere olduğunun farkında olan III. Antiokhos, IV. Seleukos'u krallığına ortak ederek sinyallerini verdiği tahttaki son yıllarını hem ekonomik hem de siyasi anlamda en yararlı şekilde geçirmek niyetinde olabilirdi.

MÖ 187 yılında III. Antiokhos askerleriyle birlikte seferde olduğu sırada, bir Parthia kenti olan Elymais'teki Iupiter Tapınağı'nda çok miktarda altın, gümüş, vb. gibi değerli madenlerin olduğu bilgisine ulaşmış ve buraya doğru hareket etmiştir. Tapınağa vardığı zaman işler onun düşündüğü gibi yolunda gitmemiş ve nihayetinde tapınağı koruyan kişiler tarafından askerleriyle birlikte öldürülmüştür²⁸⁷. III. Antiokhos Syria tahtına çıktığı zaman Seleukos İmparatorluğu, I. Seleukos'un ele geçirmiş olduğu toprakların büyük bir bölümünü kaybetmişti. Ancak kral 35 yılı aşkın yönetimi boyunca kendisinden önce kaybedilmiş toprakların yanı sıra Seleukos İmparatorluğu'na yeni topraklar da kazandırmıştır²⁸⁸. Roma ile karşı karşıya gelene kadar izlediği stratejiler III. Antiokhos'un başarılarının ölçüsünü yeterince gözler önüne sermiş, bu nedenle Roma karşısındaki başarısızlığının kaynağını onun güçsüzlüğü, politik istikrarsızlığı ya da askeri taktik eksikliği gibi nedenlerden ziyade Roma'nın siyasi, askeri, ekonomik ve her anlamda çağdaşlarından çok daha ileride durması oluşturmuştur.

²⁸⁷ Iustinus, 32.2.1-2; Strabon, 16.1.18; Diodoros, 28.3.1.

²⁸⁸ Briscoe 1966, 98.

III. Antiokhos öldüğü zaman geride iki oğlu IV. Seleukos (Philopator) ve IV. Antiokhos (Epiphanes)'u bırakmıştı²⁸⁹. Ancak Seleukos İmparatorluğu'nun başına ölmeden kısa bir süre önce babasının tahtına ortak ettiği IV. Seleukos geçmiştir²⁹⁰. IV. Seleukos ile birlikte imparatorluk eski görkemli günlerine nazaran gösterişsiz ve varlığını yerel bazda sürdürme çabası içerisine giren bir yönetim şekline bürünmüştür. Seleukos İmparatorluğu XIII. Antiokhos (Philadelphos-Kardeşsever-)’un tahtta olduğu MÖ 64 yılında yıkılmıştır²⁹¹.

²⁸⁹ Eusebios, *Khronikon*, 253b-c.

²⁹⁰ Iosephos, *Antiquitates Iudaicae*, 12.223; Hieronymos, 1830; Zonaras, 9.21d.

²⁹¹ Seleukos İmparatorluğu'nun kurucusu olan I. Seleukos'tan başlayarak imparatorluğun yıkılışına kadar geçen süre içerisinde başa geçen Seleukos krallarının listesi için bkz., Ek 2.

SONUÇ

MÖ 323 yılında ölen Makedonya kralı Büyük İskender'in iki önemli komutanı olan Trakya kralı Lysimakhos ile Syria kralı Seleukos Nikator arasında MÖ 281 yılında Lydia topraklarında meydana gelen savaşı kazanan Seleukosların, I. Seleukos önderliğinde Küçük Asia topraklarına hakim olma adına attıkları ilk adım başarıyla sonuçlanmıştır. Ancak I. Seleukos'un bu savaştan kısa bir süre sonra Ptolemaios kralı I. Ptolemaios tarafından öldürülmesinin ardından, Lysimakhos'tan alınan Lysimakheia kenti ve civarında I. Ptolemaios'un hakimiyet kurduğu görülmüştür. Ptolemaiosların bu topraklardaki egemenliğine I. Seleukos'un yerine geçen oğlu I. Antiokhos tarafından son verilmiş, böylece iki taraf arasındaki gerilim oldukça artmıştır. Bunun bir sonucu olarak olarak MÖ 274 yılında II. Ptolemaios ile I. Antiokhos arasında I. Syria Savaşı meydana gelmiştir. MÖ 271 yılına kadar süren savaşın sonunda I. Antiokhos yenilmiş, Batı Anadolu'nun kontrolü yeniden Ptolemaioslara geçmiştir.

I. Antiokhos MÖ 261 yılında ölünce yerine geçen oğlu II. Antiokhos babasının Ptolemaioslara karşı verdiği mücadeleyi yeniden canlandırmış ve II. Ptolemaios ile MÖ 261 yılından MÖ 254 yılına kadar sürecek olan II. Syria Savaşı'na girişmiştir. Syria ve Küçük Asia toprakları boyunca yayılan bu savaşı kazanan II. Antiokhos Küçük Asia'daki Ptolemaios varlığına büyük bir darbe vurmuştur. MÖ 246 yılında ölen II. Antiokhos yerini oğlu II. Seleukos'a bırakmıştır. II. Seleukos'un tahtta olduğu dönemde iki önemli olay göze çarpmaktadır. Bunlardan birincisi II. Ptolemaios ile yapılan III. Syria Savaşı (MÖ 246 - 241)'dir ki bu savaşla birlikte Seleukoslar Ptolemaioslar karşısındaki üstünlüğünü yeniden kaybetmiştir. Bir diğer olay ise II. Seleukos'un Seleukosların Küçük Asia'nın Torosların batısında kalan bölümündeki topraklarının yöneticiliğiyle görevlendirdiği kardeşi Antiokhos Hieraks ile verdiği mücadele olmuştur. Antiokhos Hieraks kendi hakimiyet alanını oluşturmak için II. Seleukos'a başkaldırmış ve aralarında MÖ 246-227 yılları arasında sürecek bir çekişme meydana gelmiştir. Antiokhos Hieraks'ın II. Seleukos'a üstünlük sağladığı bu mücadele kendisine Küçük Asia'da kısa süreli bir bağımsızlık sağladıysa da uzun süre hayatta kalamamış ve Galatlar tarafından öldürülmüştür. Dış

güçlerle verdiği mücadelenin yanı sıra kendi içinde de çatışma yaşayan Seleukos İmparatorluğu ortalama 20 yıl kadar hiçbir olumlu gelişme kaydedememiştir. II. Seleukos'un MÖ 225 yılındaki ölümünün ardından yönetimi oğlu III. Seleukos devralmıştır. Sadece iki yıl tahtta kalan III. Seleukos MÖ 223 yılında öldürülmüş, yerine kardeşi III. Antiokhos geçmiştir.

III. Antiokhos tahta çıktığı andan itibaren Seleukos İmparatorluğu'nu içinde bulunduğu durumdan kurtaracak adımlar atmaya çalışmış ancak ani isyan hareketleriyle karşılaşmıştır. Bir yanda Syria topraklarının doğusunu emanet ettiği Molon kardeşler Media ve Persis kentlerinde başkaldırırken, diğer yanda Küçük Asia'nın idaresiyle görevlendirdiği kuzeni Akhaios'un isyan hareketiyle uğraşmıştır. Bu iki isyanı da başarıyla bastıran III. Antiokhos hem doğu hem de Küçük Asia topraklarının kontrolünü sağlamıştır. Bu arada III. Antokhos'un isyanlarla meşgul oluşunu kullanmak isteyen IV. Ptolemaios Syria'ya doğru harekete geçmiş ve Seleukos ordusuyla yapılan Raphia Savaşı'nı kazanmıştır (MÖ 218-217). III. Antiokhos Raphia ve Gaza topraklarını Ptolemaioslara bırakarak Syria'ya dönmek zorunda kalmıştır.

Hedefi Küçük Asia'daki hakimiyeti ele geçirmek olan III. Antiokhos için aldığı bu yenilgi bir başarısızlık ölçüsü olmamıştır. Nitekim Akhaios isyanını bastırdıktan sonra bu hedefine ulaşmış ve ele geçirdiği yerlerin kontrolünü komutanı Zeuksis'e emanet ederek Syria'ya geri dönmüştür (MÖ 213-212). III. Antiokhos MÖ 213-203 yılları arasında doğu bölgelerinde elde ettiği başarılar sonucunda "Büyük" ünvanını almıştır. MÖ 203 yılına gelindiğinde Küçük Asia'daki durumlar Seleukosların aleyhine değişmeye başlayınca Zeuksis III. Antiokhos'a yardım etmesi çağrısında bulunmuştur. Bunun üzerine Küçük Asia üzerine büyük bir sefer başlatan III. Antiokhos Zeuksis'e başkaldıran ya da bağılıklarını bildirmeyen kentleri birer birer işgal etmeye başlamıştır. Onun bu ilerleyişi aynı bölgede fetih hareketlerinde bulunan V. Philippos ile anlaşmasıyla son bulmuştur. Çünkü Ptolemaioslar Syria toprakları için tehlike arz ediyordu ve aynı anda hem onlarla hem de V. Philippos ile savaşmak zor olabilirdi. Bu nedenle V. Philippos ile anlaşarak Syria'ya dönen III. Antiokhos Küçük Asia'ya yeniden MÖ 197 yılında dönecekti. V. Philippos ise bu

boşluktan faydalanarak özellikle Karia ve civarında gerçekleştirdiği fetihlerle Batı Anadolu topraklarında geniş hakimiyet alanları elde etmiştir.

MÖ 197 yılında imparatorluk merkezi ve civarının güvenliğinden emin olduktan sonra büyük bir batı seferine çıkmak niyetinde olan III. Antiokhos sadece Roma'dan çekiniyordu. Çünkü batının en önemli gücü olan Roma'yı karşısına alırsa Küçük Asia'ya hakim olma hayalleri suya düşebilirdi. Buna rağmen denizden ve karadan büyük bir sefer başlatan III. Antiokhos Akdeniz kıyılarından başlayarak Batı Anadolu boyunca başarılı bir şekilde ilerlemiştir. Bu arada V. Philipos'un da kısa süre önce Roma tarafından yenilgiye uğratılması III. Antiokhos için işlerin kolaylaşması anlamına gelmiş, böylece Seleukoslar Trakya'ya kadar hiçbir engelle karşılaşmamıştır. Seleukosların işgal ettiği bütün kentler III. Antiokhos'a bağlılıklarını bildirirken, Smyrna ve Lampsakos kentlerinin Roma'dan yardım talep etmesi işlerin rengini Seleukosların aleyhine değiştirmiştir. Seleukosların ilerleyişinden rahatsız olan Roma, bu yardım talebini Seleukoslara karşı kullanmak amacıyla planlar yapmaya başlamıştır. III. Antiokhos'tan Hellen topraklarından çıkması talebinde bulunan Roma, red cevabı alınca aktif olarak harekete geçmek zorunda kalmıştır.

Öncelikle propaganda yoluyla Hellen kentlerini III. Antiokhos'a karşı kışkırtmaya çalışan Roma bu kentlerin savunucusu kimliğine bürünmüş ancak, istediği sonuca varamayınca çareyi fiili savaflara girişmekte bulmuştur. Roma ve Seleukos güçleri arasında irili ufaklı çatışmalar yaşanmış fakat iki taraf da birbirini yıldıramayınca Roma III. Antiokhos'u son bir kez ikaz etme yoluna gitmiştir. III. Antiokhos ilerleyişinin kesin surette devam edeceğini açık bir şekilde beyan etmiş, bu arada Roma'nın azılı düşmanı Kartaca kralı Hannibal ile işbirliği yaparak da ortamı iyice germiştir. Roma bunun üzerine MÖ 191 yılında Manlius Acilius komutasındaki ordusunu Seleukos ordusu üzerine göndermiştir. Thermopylai Savaşı (MÖ 191) ile karşı karşıya gelen bu iki güç arasından galip gelen Roma olmuş, III. Antiokhos ise savaş meydanından güçlükle kaçmış ve uğradığı yıkımın telafisi için çalışmalara başlamıştır.

Roma orduları daha önce Seleukos yönetimi altında bulunan Trakya ve Batı Anadolu'daki bütün kentlerin kontrolünü ele geçirmeye başlamış, bu arada kendisine karşı yeniden harekete geçmeyi planlayan III. Antiokhos'a da yeni bir anlaşma çağrısında bulunmuştur. Roma III. Antiokhos'tan Küçük Asia'yı boşaltmasını ve Torosların doğusuna çekilmesini isterken III. Antiokhos Roma'nın bu teklifine yeniden savaş ilan ederek cevap vermiştir. Roma ordusu bunun üzerine Küçük Asia'daki Seleukos varlığına kesin bir şekilde son vermek amacıyla harekete geçmiş ve Magnesia'ya kadar takip ettiği Seleukos ordusunu bu kez bir daha kendilerine gelemeyecek şekilde bozguna uğratmıştır. (Magnesia Savaşı MÖ 190). Roma Magnesia Savaşı'nın sonunda hazırladığı Apameia Barış Antlaşması (MÖ 188) ile III. Antiokhos'un daha önce reddettiği ateşkes şartlarını bu kez daha da ağırlaştırarak Seleukoslara dayatmış ve bu kez istediğini almıştır. Seleukosların Torosların doğusuna çekilerek tamamen boşalttığı Küçük Asia toprakları, Roma tarafından Pergamon Krallığı ile Rhodos Cumhuriyeti arasında paylaştırıldı. Yaklaşık 100 yıl boyunca Küçük Asia'nın siyasi lideri olmak için birçok önemli savaşa girişen, karşılaştığı isyanları bastırmak uğruna hem askeri hem ekonomik kayıplar vermeyi göze almaktan çekinmeyen Seleukos İmparatorluğu, böylece Torosların batısıyla ilgili hiçbir talebi kalmadan Syria topraklarına kesin dönüş yapmış oluyordu.

III. Antiokhos Syria'ya döndükten bir yıl sonra Elymais'teki Iupiter Tapınağı'na düzenlediği bir saldırıda yaşanan çatışma sonucunda ölmüş (MÖ 187) ve böylece kısa süre önce Roma tarafından uluslararası düzeyde güçsüz duruma düşürülüp tüm otoritesi zedelenen Seleukos İmparatorluğu'nun bölgesel anlamda da çöküşü başlamıştır. III. Antiokhos'un Roma karşısında düştüğü durum ile bir sonraki yıl gerçekleşen yüz kızartıcı (bir tapınağı yağmalama girişimi sırasında) ölümü birlikte düşünüldüğünde, onun Roma ile doğrudan karşılaşmasından önce elde ettiği başarıların sonucunda kazandığı "Büyük" ünvanının önemini kaybettiği görülmektedir²⁹². III. Antiokhos ölünce yerine oğlu IV. Seleukos (Philopator) geçmiş, MÖ 64 yılında imparatorluk yıkılmadan önce tahtın son sahibi XIII. Antiokhos (Philadelphos) olmuştur.

²⁹² Scholten 2006, 219.

Polybios (15.37.1-2) “*III. Antiokhos başlangıçta hem aklında büyük idealleri olan hem de tasarladıklarını gerçekleştirebileceği yetenek ve cesarete sahip biri olarak görünmekteydi ancak, hayatının ilerleyen dönemlerinde sergilediği karakter başlangıçtaki karakterinin çok gerisinde kalmış ve genel beklentiyi hayal kırıklığına uğratmıştır*” cümlesiyle aslında III. Antiokhos’un yalnızca kişiliğinin değil aynı zamanda Seleukos İmparatorluğu tahtında bulunduğu dönem (MÖ 223-187) boyunca ortaya koyduğu siyasi ve askeri politikaların kısa bir özetini sunmuştur.

KAYNAKÇA**I- ANTİK KAYNAKLAR:**

APPIANOS, *History of Rome*, Çeviri: H. White, Cambridge 1913.

ARRIANOS, *Anabasis*, Çeviri: E. J. Chinnock, 1893.

ATHENAIOS, *The Deipnosophists*, Çeviri: C. D. Yonge, 1854.

AULUS, Gellius, *Attic Nights*, Çeviri: Loeb Classical Library, Cambridge 1927.

CICERO, *The Orations of Marcus Tullius Cicero*, Çeviri: C. D. Yonge, London 1891.

CICERO, *Philippics*, Çeviri: C. D. Yonge, 1903.

CICERO, *Cato the Elder on Old Age*, Çeviri: Loeb Classical Library, Cambridge 1923.

DIO, Cassius, *Roman History*, Çeviri: Loeb Classical Library, Cambridge 1914.

DIODOROS, *Library of History*, Çeviri: C. H. Oldfather, Cambridge 1935.

EUSEBIOS, *Chronicle*, Çeviri: R. Bedrosian, New Jersey 2008.

EUTROPIOS, *Abridgement of Roman History*, Çeviri: Ç. Menzilioğlu, İstanbul 2007.

FLORUS, *The Epitome of Roman History*, Çeviri: Loeb Classical Library, Cambridge 1929.

FRONTINUS, *Strategems*, Çeviri: C. E. Bennet, Cambridge 1925.

HIERONYMOS (St. Jerome), *Chronological Tables*, Çeviri: A. Schoene, Berlin 1785.

IOSEPHOS, *Jewish Antiquities*, Çeviri: W. Whisto, Cambridge 1737.

IUSTINUS, *Epitome of Philippic History of Pompeius Trogus*, Çeviri: J.Watson, London 1853.

LIVIUS, Titus, *History of Rome*, Çeviri: C. Roberts, London 1905.

LUKIANOS, *Long Lives*, Çeviri: A. M. Harmon, 1913.

MALALAS, *Chronicle of World History*, Çeviri: E. Jeffreys, R. Scott, Melbourne 1986.

MEMNON, “*History of Heracleia*”, Çeviri: W. Hansen, University of Exeter Press, 1996.

NEPOS, *Lives of Eminent Commanders* Çeviri: J.Watson, London 1886.

PAUSANIAS, *Description of Greece*, Çeviri: W. H. Jones, Cambridge 1918.

PLUTARKHOS, *Moralia*, Çeviri: W. W. Goodwin, Boston 1878.

PLUTARKHOS, *The Parallel Lives –Titus Flaminius, Demetrios, Aemilius, Marcus Cato-*, Çeviri: Loeb Classical Library, Cambridge 1918.

POLYAINOS, *Strategems of War*, Çeviri: R. Shepherd, 1793.

POLYBIOS, *Histories*, Çeviri: Loeb Classical Library, Cambridge 1927.

PORPHYRIOS, *Against the Christians*, Çeviri: G. L. Archer, Michigan 1958.

STRABON, *Geography*, Çeviri: A. Pekman, 2005.

THUKYDIDES, *History of the Peloponnesian War*, Çeviri: H. Demircioğlu, Ankara 1972.

ZONARAS, *Epitome Historiarum*, Çeviri: B. Umar, 2010.

II- MODERN LİTERATÜR:

AGER, L. S. (2005) “An Uneasy Balance: from the Death of Seleukos to the Battle of Raphia”, *A Companion to the Hellenistic World*, Editör: A. Erskine, Oxford, 35-50.

ARSLAN, M. (2000), *Galatlar: Antikçağ Anadolu'sunun Savaşçı Kavmi*, İstanbul.

AUROUX, S. (2000), *History of the Language Sciences*, Berlin.

AUSTIN, M. M. (1986), “Hellenistic Kings, War, and the Economy”, *The Classical Quarterly* 36.2, 450-466.

_____ (2006), *The Hellenistic World from Alexander to the Roman Conquest*, Cambridge.

BADIAN, E. (1959), “Rome and Antiochus the Great: A Study in Cold War”, *Classical Philology* 54.2, 81-99.

_____ (1964), *Studies in Greek and Roman History*, Oxford.

BAGNALL, R. S. (1976), *The Administration of the Ptolemaic Possessions outside Egypt*, Leiden.

BAGNALL, R. S. - DEROW, P. (2004), *The Hellenistic Period-Historical Sources in Translation-*, Oxford.

BEVAN, E. R. (1902a), "Antiochus III and His Title 'Great-King'", *The Journal of Hellenic Studies* 22, 241-244.

_____ (1902b), *The House of Seleucus I-II*, London.

BRISCOE, J. (1966), "Antiochus the Great", *The Classical Review* 16.1, 98-100, Cambridge.

_____ (1981), *Commentary on Livy Books XXXIV-XXXVIII*, Oxford.

_____ (1984), "The Attalid Kingdom", *The Classical Review* 34.2, 266-268.

BUGH, G. R. (2006), *The Cambridge Companion to the Hellenistic World*, Cambridge.

COHEN, G. M. (1991), "Katoikia, Katoikoi and Macedonians Asia Minor", *Ancient Society* 22, 41-50.

CRAMPA, J. (1969), "Labraunda. Swedish Excavations and Researches", içinde: *The Greek Inscriptions* 1, 1-12, Lund.

DEMİRCİOĞLU, H. (1993), *Roma Tarihi*, Cilt I, Ankara.

DEROW, P. S (1979), "Polybius, Rome, and the East", *The Journal of Roman Studies* 69, 1-15.

DITTENBERGER, W. (1903-1905), *Orientalis Graeci Inscriptiones Selectae*, Leipzig.

DOWNEY, G. (1938), "Seleucid Chronology in Malalas", *American Journal of Archaeology* 42.1, 111-113.

EDSON, C. (1958), "Imperium Macedonicum: The Seleucid Empire and the Literary Evidence", *Classical Philology* 53.3, 153-170.

ERİŞ, E.(1990), *Bergama Uygarlık Tarihi*, İzmir.

ERRINGTON, R. M. (1989), "Rome against Philip and Antiochus", *The Cambridge Ancient History VIII*, Editör: A. E. Astin, F. W. Walbank, Cambridge, 244-89.

FERRARI, J. L. – GAUTHIER, P. (1981), "Le Traite entre le roi Antiochos et Lysimacheia", *Journal des Savants* 4.4, 227-345.

GERA, D. (1987), "Ptolemy son of Thraseas and the Fifth Syrian War", *Ancient Society* 18, 63-73, Leiden.

GRAINGER, J. D. (1990a), *Seleukos Nikator: Constructing a Hellenistic Kingdom*, London.

_____ (1990b), *The Cities of Seleukos Syria*, Oxford.

_____ (1996), "Antiochos III in Thrace", *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte* 45.3, 329-343.

_____ (1999), *The League of the Aitolians*, Boston.

_____ (2002), *The Roman War of Antiochus the Great*, Boston.

_____ (2010), *The Syrian War*, Boston.

GREEN, P. (1990), *Alexander to Actium: the Historical Evolution of the Hellenistic Age*, London.

_____ (2008), *Alexander the Great and the Hellenic Age: A Short History*, London.

GRUEN, E. S. (1986), *The Hellenistic World and the Coming of Rome*, Berkeley.

GÜNALTAY, Ş. (1987), *Yakın Şark IV "Perslerden Romalılara Kadar"*, Ankara.

HADLEY, R. A. (1974), "Royal Propaganda of Seleucus I and Lysimachus", *The Journal of Hellenic Studies* 94, 50-65.

HEINEN, H. (1984), "The Syrian-Egyptian Wars and the New Kingdoms of Asia Minor", *The Cambridge Ancient History VII*, İkinci Basım, Cambridge, 412-45.

HERRMANN, P. (1965) "Antiochos der Grosse und Teos", *Anadolu* 9, 29-159.

HOOVER, O. D. (2007) "A Revised Chronology for the Late Seleucids at Antioch (121/0-64 BC)", *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte* 56.3, 280-301.

KAYA, M. A. (2000), "*Suriye Krallığı'nın Büyük Menderes Havzası'ndaki Kolonileri*", *Tarih İncelemeleri Dergisi* 15, 121-136.

_____ (2005), "Anadoluda Roma Eyaletleri; Sınırlar ve Roma Yönetimi", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, S.38, 11-30.

_____ (2009), *Anadolu'daki Galatlar ve Galatya Tarihi*, İzmir.

KOCHVA, B. B. (1976), *The Seleucid Army: Organization and Tactics in the Great Campaigns*, Cambridge.

LARSEN, J. A. O. (1936), "The Treaty of Peace at the Conclusion of the Second Macedonian War", *Classical Philology* 31.4, 342-348.

LE RIDER, G. (1971), "Numismatique grecque", *Annuaire de l'Ecole Pratique des Hautes Etudes* 4.e, 227-242.

LUND, H. S. (2002), *Lysimachus: A Study in Early Hellenistic Kingship*, London.

MA, J. (2000), *Antiochos III and The Cities of Western Asia Minor*, New York.

MAGIE, D. (1939), "The 'Agreement' between Philip V and Antiochus III for the Partition of the Egyptian Empire", *The Journal of Roman Studies* 29.1, 32-44.

_____ (1950), *Roman Rule in Asia Minor: to the end of the Third Century after Christ II*, Princeton.

_____ (2001), *Anadolu'da Romalılar- Attalos'un Vasiyeti-*, Çeviri: N. Başgelen, Ö. Çapar, İstanbul.

_____ (2001), *Anadolu'da Romalılar- MÖ III. ve II. Yüzyillarda Batı Anadolu-*, Çeviri: Neziha Başgelen, Ömer Çapar, İstanbul.

MCDONALD, A. H. (1938), "Scipio Africanus and Roman Politics in the Second Century B.C.", *The Journal of Roman Studies* 28.2, 153-164.

MCDONALD, A. H. - WALBANK, F. W. (1969), "The Treaty of Apameia (188 B.C.): The Naval Clauses", *The Journal of Roman Studies* 59.1/2, 30-39.

MCDONALD, G. (1903), "Early Seleucid Portraits", *The Journal of Hellenic Studies* 23, 92-116.

MCLEAN, B. H. (2002), *An Introduction to Greek Epigraphy of the Hellenistic and Roman Periods from Alexander the Great down to the Reign of Constantine (323 B.C.-A.D. 337)*, Michigan.

MEADOWS, A. (2009), "The Eras of Pamphylia and the Seleucid Invasions of Asia Minor", *The American Journal of Numismatic* 21, 51-88.

MITCHELL, S. (1993), *Anatolia. Land, Men, and Gods in Asia Minor*, Clarendon Pres: Oxford.

MORKHOLM, O. (1969), "Some Seleucid Coins of the Mint of Sardes", *Nordisk Numismatisk Arsskrift*, 5-20.

PIEJKO, F. (1987), "The Settlement of Sardis after the Fall of Achaeus", *The American Journal of Philology* 108.4, 707-728.

POUNDER, R. L. (1978), "Honours for Antioch of the Chrysaorians", *Hesperia* 47, 49-52.

PRICE, R. F. (2004), *Ritüel ve İktidar – Küçük Asya'da Roma İmparatorluk Kültü*, Çeviri: Taylan Esin, Ankara.

PRITCHETT, W. K. (1982), *Study of Grek Topography*, Cilt IV, University of California Pres: California.

RAWLINGS, H. (1976), "Antiochus the Great and Rhodes", *American Journal of Ancient History* 1, 2-28.

RESTOVZEFF, M. I. (1971), *The Social and Economic History of the Roman Empire*, Oxford.

RHODES, P. J. (2007), *The Greek City States*, Cambridge.

RIGSBY, K. J. (1980), "Seleucid Notes", *Transactions of the American Philological Association* 110, 233-254.

SAMUEL, A. E. (1972), *Greek and Roman Chronology: Calendars and Years in Classical Antiquity*, München.

SCHALIT, A. (1960), "The Letter of Antiochus III to Zeuxis regarding the Establishment of Jewish Military Colonies in Phrygia and Lydia", *The Jewish Quarterly Review* 50.4 289-318.

SCHMITT, H. H. (1964), "*Untersuchungen zur Geschichte Antiochos' des Grossen und seiner Zeit*", Stuttgart.

SCHOLTEN, J. B. (2006), "The Roman War of Antiochos The Great", *The Journal of Roman Studies* 96, 219-221.

SEAGER, R. (1981), "The Freedom of the Greeks of Asia: From Alexander to Antiochus", *The Classical Quarterly* 31.1 106-112.

SHERWIN, S. - KUHRT, A. (1993), *From Samarkhand to Sardis: A New Approach to the Seleucid Empire*, London.

SHERWIN-WHITE, S. (1991), "Aspects of Seleucid Royal Ideology: The Cylinder of Antiochus I from Borsippa", *The Journal of Hellenic Studies* 111, 71-86.

SMITH, W. (1854), *Dictionary of Greek and Roman Geography*, Cilt I, Harvard University Library, London.

SYME, R. (1995), *Anatolica. Studies in Strabo*, Oxford.

TARN, W. W. (1926), "The First Syrian War", *The Journal of Hellenic Studies* 46.2, 155-162.

_____ (1940), “Two Notes on Seleucid History: 1. Seleucus' 500 Elephants, 2. Tarmita”, *The Journal of Hellenic Studies* 60, 84-94.

THOMPSON, E. W. (1971), “Philip V and Islanders”, *Transactions and Proceedings of the American Philological Association* 102, 615-620.

TOD, M. N. (1948), *A Selection of Greek Historical Inscriptions* 2, London.

ÜRETEN, H. (2005), “Roma Dönemi'ne Kadar Tralleis Tarihi ve Attaloslar İle İlişkileri”, *Tarih Araştırmaları Dergisi* 24.38, 195-212.

_____ (2010), *Neşredilmiş Yazıtlar Işığında Hellenistik Dönem'de Pergamon Kenti Tanrı ve Kültleri*, Ankara.

WALBANK, F. W. (1940), *Philip V of Macedon*, Cambridge.

_____ (1993), *The Hellenistic World*, London.

WEIR, R. G. A. (2004), *Roman Delphi and its Pythian Games*, British Archaeological Reports: Oxford.

WELLES, C. B. (1934), *Royal Correspondence in the Hellenistic Period*, New Haven.

WEST, W. C. (1991), “Greek Inscriptions from Macedonia and Asia Minor”, *The American Journal of Philology* 112-3, 389-393.

HARİTALAR

1- İpsos Savaşı öncesinde Küçük Asia ve çevresi (MÖ 302)

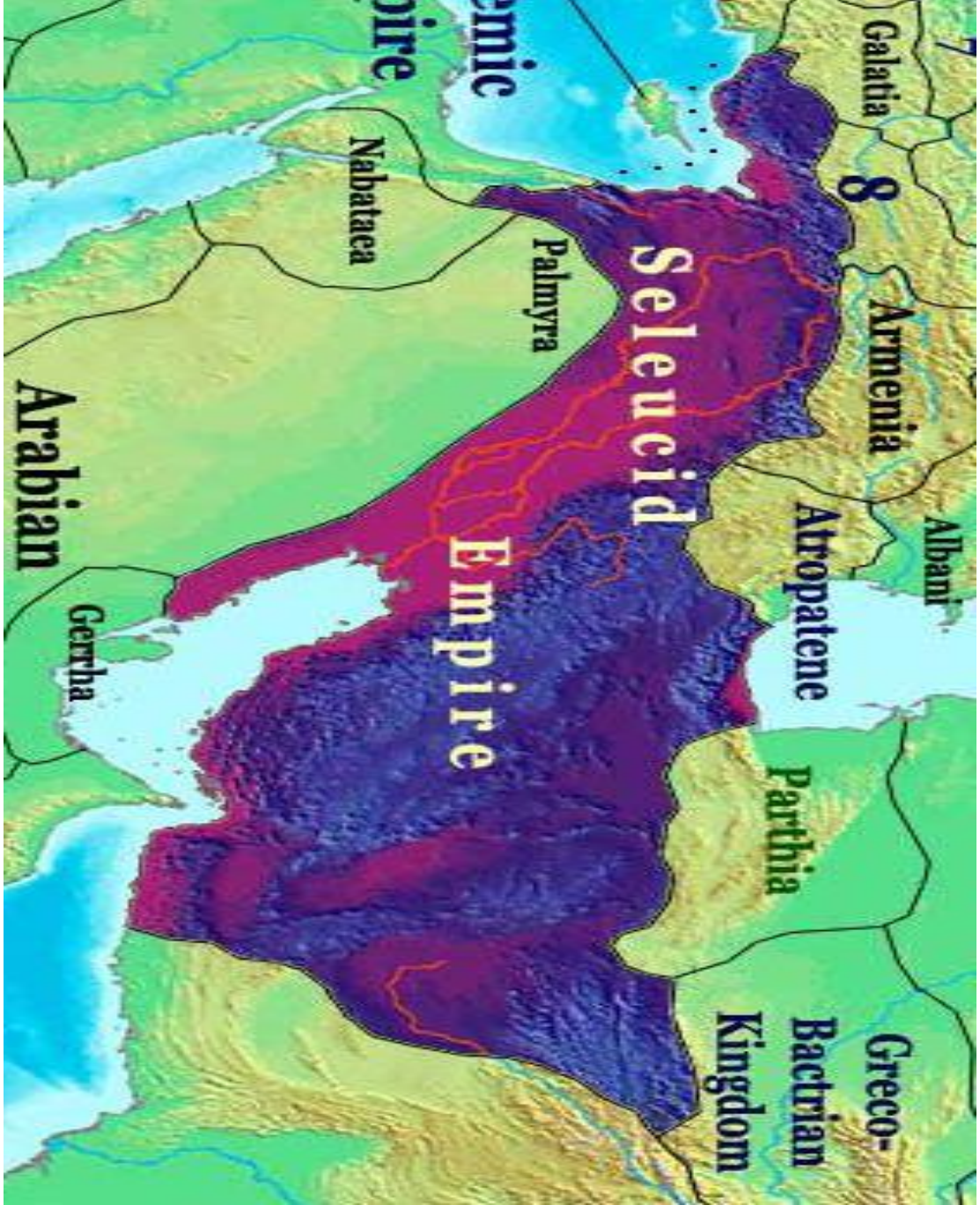
<http://en.wikipedia.org/wiki/File:Diadoch.png>

2- İpsos Savaşı sonrasında Küçük Asia ve çevresi (MÖ 300)

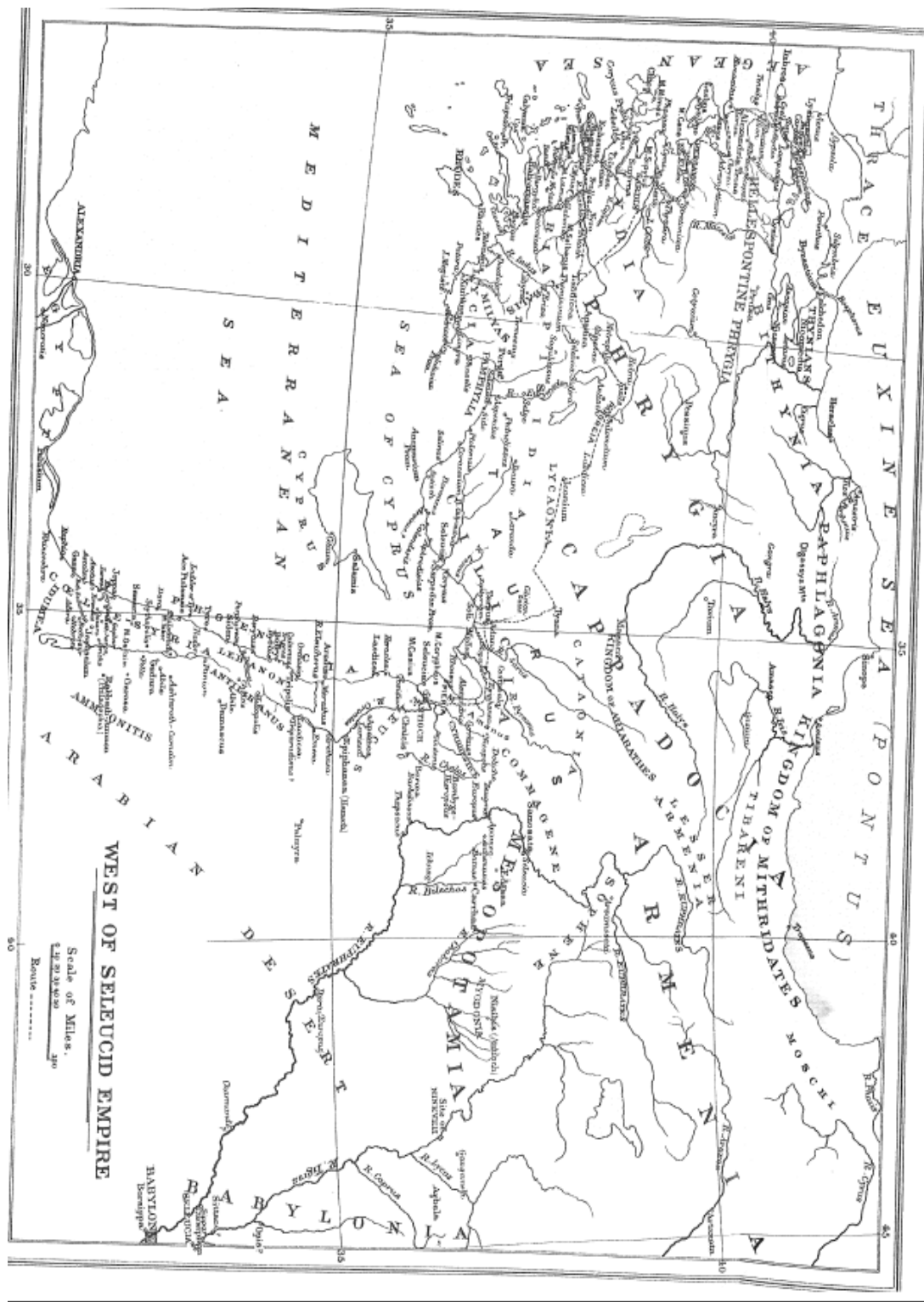
<http://en.wikipedia.org/wiki/File:Diadochen1.png>

3- III. Antiokhos'un Küçük Asia egemenliği öncesinde Seleukos İmparatorluğu'nun ulaştığı doğu sınırları.

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Seleucid-Empire_200bc.jpg

4-III. Antiochos'un Batı Seferi öncesinde Küçük Asia (MÖ 200)

Bevan 1902b, C.I, s.75.

EKLER

Ek 1: Belge 1

III. Antiokhos'un Sardeislilere gönderdiği mektubun son kısmı (MÖ 213)

. ΑΤΑΛ . . . ΚΕΙΑΝΤ . Ι [22-24] ΙΩΙ
 διορθώσεσθε ἐν ἔτεσιν τρισίν, ἐ[ὕ]θ[ε] [ω]ς δὲ καὶ ξυλὴν
 εἰς τὸν συνοικισμὸν τῆς πόλεως κόψαι καὶ ἐξαγαγέσθαι
 ἐκ τῶν ἐν Ταρανζοῖς ὑλῶν καθ' ἂν συγκρίνη Ζεῦξις· *vac.*
 παραλύομεν δὲ καὶ τῆς προσεπιβληθείσης εἰκοστῆς
 ἐπὶ τὴν πολιτικὴν καὶ τὸ γυμνάσιον ὧι πρότερον ἐχρήσθε
 συντετάχαμεν ἀποκαταστήσαι ὑμῖν καὶ γεγράφαμεν
 περὶ πάντων πρὸς Ζεῦξιν καὶ Κτησικλῆν· ὑπὲρ αὐτῶν δὲ
 τούτων ἀπαγγελοῦ[ο]σιν ὑμῖν καὶ οἱ περὶ Μητρόδωρον. *vac.*
 Ἐρρωσθε. θρ', Ξανδικοῦ ε'.

Hesaplarımıza göre üç yıl içinde düzene gireceksiniz. Sardeis kentinin yeniden inşası için kereste kesilecek ve bu kerestelerin devamı Taranza Ormanlarından sağlanacak, ayrıca bu işler Zeuksis'in uygun gördüğü şekilde yerine getirilecek. Biz sizi vatandaşlık vergisine eklenen yirmide birlik vergiden de muaf tuttuk ve sizin için restore ettiğimiz eskiden beri kullandığınız gymnasium'u düzenledik. Biz ayrıca bütün bu meseleler hakkında Zeuksis'e ve Ktesikles'e gerekli talimatları yazdık. Bir de Metrodoros, size bunun gibi birçok konuda rapor verecek. Elveda. Yıl 99, 5 Xandikos²⁹³ (Mart).²⁹⁴

²⁹³ Daisios, Syria'da ve Hristiyanlığın yayıldığı bölgelerde kullanılan 354 gün ve 12 ay içeren eski Makedon takvimindeki aylardan biridir (Samuel 1972, 177, McLean 2002, 166).

²⁹⁴ Ma 1998, 285.

Ek 1: Belge 2

III. Antiokhos'un Artemis Leukophryene Oyunları'nı tanınması ile ilgili Maiandros (Menderes) üzerindeki Magnesia'ya gönderdiği mektup (MÖ 207)

Βασιλεὺς Ἀντίοχος Μαγνή-
 των τῆι βουλῆι καὶ τῶι δήμῳ χαί-
 ρειν· Δημοφῶν καὶ Φιλίσκος καὶ Φέ-
 ρης οἱ παρ' ὑμῶν πεμφθέντες πρὸς
 5 ἡμᾶς θεωροὶ ἔνεκεν τοῦ ἐπαγγει-
 λαι τὸν ἀγῶνα καὶ τᾶλλα ἃ ἐψήφισ-
 ται ὁ δῆμος συντελεῖν τῆι ἀρχηγέ-
 τιδι τῆς πόλεως Ἀρτέμιδι Λευκοφρυ-
 ηνῆι, συμμειζαντες ἐν Ἀντιοχείαι
 10 τῆς Περσίδος τό τε ψήφισμα ἀπέδω-
 καν καὶ αὐτοὶ διελέχθησαν μετὰ σποι-
 δῆς ἀκολούθως τοῖς κατακεχωρισμέ-
 νοις ἐν τῶι ψηφίσματι, παρακαλοῦντες
 ἀποδέξασθαι στεφανίτην ἰσοπύθιον
 15 τὸν ἀγῶνα ὃν τίθετε τῆι θεᾷ διὰ πεν-
 [τ]αετηρίδος. ἔχοντες οὖν ἐξ ἀρχῆς περὶ
 τοῦ δήμου τὴν φιλανθρωποτάτην διάλ[η-]
 ψιν διὰ τὴν εὐνοίαν ἣν τυγχάνει ἀποδε-
 δειγμένος ἐμὲ πᾶσι τοῖς καιροῖς εἰς τε ἡ-
 20 μᾶς καὶ τὰ πράγματα καὶ βουλόμενοι φρα-
 νεράν ποιεῖν τὴν ἑαυτῶν προαίρεσιν ἀπο-
 δεχόμεθα τὰς ἐψηφισμένας ὑφ' ὑμῶν τ[ι-]
 μᾶς τῆι θεᾷ, πρόκειται τε ἡμῖν συναύξειν
 ταῦτα ἐν οἷς ἂν ὑμεῖς τε παρακαλῆτε καὶ
 25 αὐτοὶ ἐπινοῶμεν. γεγράφαμεν δὲ καὶ
 τοῖς ἐπὶ τῶν πραγμάτων τεταγμένοις,
 ὅπως καὶ αἱ πόλεις ἀκολούθως ἀπο-
 δέξωνται. ἔρρωσθε.

Kral (III.) Antiokhos Magnesia meclisini ve halkını selamlar. Magnesia halkının kentimizin ana tanrıçası olan Artemis Leukopriene onuruna yarışmalar ve kutlamalar düzenlenmesi isteğini bildirmek üzere sizin tarafınızdan bize gönderilen dini elçiler Demophon, Philiskos ve Pheres benimle Persis'te buluştular. Bu elçiler bana bir kararname sundular ve benimle bu kararnamenin şartlarının verdiği heyecanla yaptıkları konuşmada tanrıçanız onuruna her beş yılda bir kutlanmasını

istediğiniz oyunların Pyhtia oyunlarıyla eşit statüde olması konusunda ısrarcı olduklarını dile getirdiler. Bize karşı gösterdikleri iyi niyetten dolayı biz de insanlarınıza karşı en başından beri dostça bir duruş sergileme gayreti içerisinde olduk. Böylece bütün bu koşullar dahilinde isteğinize olan ilgimiz ve politikamız netleşti. Biz, tanrıanız için yapılmasını kararlaştırdığınız onurları tanımayı kabul ediyoruz ve bizim düşüncemiz ne olursa olsun sizin davetinize saygı göstermek niyetindeyiz. Biz ayrıca diğer kentlerin de benzer şekilde bu kutlamaları tanınması için bu konuyla ilgili yükümlülüklerden kendilerini haberdar ettik. Elveda²⁹⁵.

²⁹⁵ Welles 1934, 141.

Ek 1: Belge 3

Zeuksis'in Amyzonlulara gönderdiği mektup (MÖ 203)

[Ζεῦξις Ἀμυζονέων τῶι δῆ]μωι χαίρειν. Ἡμεῖς καὶ τοὺς ἄλλους μὲν πάντας
 [c.18 α]ὐτοὺς πιστεύσαντες ἡμῖν ἐνεχείρισαν, τὴν πᾶσαν αὐ-
 [τῶν c.14 τ]ὸ μένοντας ἐπὶ τῶν ἰδίων ἐν τῇ πάσῃ ENAN
 [c.17] δὲ πρόκειται ἡμῖν καὶ ὑπὲρ ὑμῶν φροντίζειν
 [c.11 ὑπάρχο]ντα ὑμῖν τά τε ἄλλα ἃ καὶ ἐν τῇ Πτολεμαίου
 [c.15] ποήσετε ὄντες εὐθυμοὶ καὶ γινόμενοι πρὸς τῶι
 [c.16] τῶν ἰδίων· διαφυλάσσουσι γὰρ ὑμῖν τὴν εἰς τ(οῦ)ς
 [βασιλεῖς εὐνοίαν? π]αρ' ἐκείνων καὶ παρ' ἡμῶν πάντα συγκατασκευ-
 [c.17 κ]αὶ πολυωρίαν ἀνήκοτα· γεγράφαμεν δὲ καὶ
 [c.18 ὅπ]ως ἀντιλαμβάνωνταί τε ὑμῶν
 [καὶ μηθενὶ ἐπιτρέπωσιν ἐ]νοχλεῖν ὑμᾶς. vac. Ἐρρωσθε. θρ' Δα(ι)σίου ιε'

Zeuksis? Amyzon halkını selamlar. Bizim emrimize giren kişilere gelince, biz onlara ..., ... konusunda bütün sahip oldukları şeyleri verdikleri destek için ... Biz ayrıca ...'yı ve Ptolemaiosların ...'sı konusundaki diğer şeylerinizi dahi sizin kontrolünüze bırakma niyetindeyiz. Bu nedenle sahip olduklarınızın ...'sına karşı doğrudan kendi iyiliğiniz için bir şeyler yapmış olursunuz. Eğer krala karşı iyi niyetinizi? muhafaza ederseniz ...'nız ve korunmanız açısından bütün önlemler alınacaktır. Biz ayrıca ...'ya size yardımcı olması ve kimsenin sizi rahatsız etmesine izin vermemesi için yazdık. Elveda. Yıl 109, 15 Daisios²⁹⁶ (Mayıs).²⁹⁷

²⁹⁶ Daisios, Syria'da ve Hristiyanlığın yayıldığı bölgelerde kullanılan 354 gün ve 12 ay içeren eski Makedon takvimindeki aylardan biridir (Samuel 1972, 177, McLean 2002, 166).

²⁹⁷ Ma 2000, 292.

Ek 1: Belge 4**III. Antiokhos'un Amyzon'daki ordusuna gönderdiği mektup (MÖ 203)**

*Βασιλεὺς Ἀντίοχος στρατηγοῖς,
 ἰππάρχαις, πεζῶν ἡγεμόσι, στρα-
 {στρα}τίωταις καὶ τοῖς ἄλλοις
 [χ]αίρ[ε]ιν. Τὸ ἱερόν τοῦ Ἀπόλλω-
 [νος καὶ τῆς Ἀρτ]έμιδος τὸ ἐν
 [Ἀμυζῶνι]*

Kral Antiokhos generalleri, piyade komutanlarını, askerleri ve diğerlerini selamlar. Amyzon'daki Apollo ve Artemis tapınakları konusunda ...²⁹⁸

²⁹⁸ Welles 1934, 169.

Ek 1: Belge 5**III. Antiokhos'un Labranda'daki orduya (Zeuksis aracılığıyla) gönderdiği mektup (MÖ 203)**

[c.8]τη [c.17]
 [c.8] οἱ θύοντ[ες c.14]
 [c.3] συντέταχεν ἡμ[ῶν ὁ] βασιλεὺς
 [Ἀ]ντίοχος ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι [τῶν]
 [ἱερ]ῶν καὶ ἅπαντα τὰ ἄλλα. Ὑμεῖς οὐ[ν]
 [κ]ατά τε τὰ λοιπὰ εὐτακτεῖτε ὥσ[περ]
 [πρ]οσθήκει καὶ μήτε ἐπισκηνοῦτ[ε . . 4-5 . . .]
 [. .] ἐν Λαβραύνδοις μήτε ἐν τοῖ[ς ἱεροῖς]

Kral Antiokhos bize diğer bütün yapılar arasından tapınakları korumamızı emretti. Size gelince, diğer bütün konularda mevcut duruma uygun bir şekilde disiplinli olun. Labranda'da bir cephe oluşturmayın [ordugah kurmayın] ... ve kutsal yerleri yaşam alanı haline getirmeyin. Hayvanlarınızı ne bu gibi yerlere ne geçitlere ne ...'lara ne de yapıların etrafına götürmeyin²⁹⁹.

²⁹⁹ Ma 2000, 305.

Ek 1: Belge 6

**Ksanthos kentinin III. Antiokhos tarafından kutsanmasıyla ilgili kayıtlı belge
(MÖ 197)**

*Βασιλεὺς μέγας Ἀντίοχος
ἀφιέρωσεν τὴν πόλιν
τῆι Λητώϊ καὶ τῶι Ἀπόλλωνι
καὶ τῆι Ἀρτέμιδι διὰ τὴν
πρὸς αὐτοὺς συνάπτουσαν
συνγένειαν.*

Büyük Kral Antiokhos krallığının kendisini onlarla [Ksanthoslularla] birleştirmesinden dolayı kenti Leto, Apollo ve Artemis adına kutsamıştır³⁰⁰.

³⁰⁰ Ma 2000, 324.

Ek 2:**Seleukos İmparatorluğu Kral Listesi (MÖ 281-MÖ 64)***

- I. Seleukos Nikator	MÖ 311-281
- I. Antiokhos Soter	MÖ 281-261
- II. Antiokhos Theos	MÖ 261-246
- II. Seleukos Kallinikos	MÖ 246-225
- III. Seleukos Soter	MÖ 225-223
- III. Antiokhos Megas	MÖ 223-187
- IV. Seleukos Philopator	MÖ 187-175
- IV. Antiokhos Epiphanes	MÖ 175-164
- V. Antiokhos Eupator	MÖ 163-162
- I. Demetrios Soter	MÖ 162-150
- Aleksandros Balas	MÖ 150-145
- II. Demetrius Nikator	MÖ 145-140
- VI. Antiokhos Epiphanes	MÖ 145-142
- VII. Antiokhos Sidetes	MÖ 138-129
- Kleopatra Thea	MÖ 126
- VIII. Antiokhos Grypos	MÖ 125-121
- V. Seleukos	MÖ 125
- VIII. Antiokhos Grypos	MÖ 121-96
- IX. Antiokhos Kyzikenos	MÖ 115-95
- VI. Seleukos Epiphanes Nikator	MÖ 96-95
- III. Demetrios Philopator	MÖ 95-88
- X. Antiokhos Eusebes	MÖ 95-83
- XI. Antiokhos Philadelphos	MÖ 94
- I. Philippos Philadelphos	MÖ 94-83
- XII. Antiokhos Dionysos	MÖ 87-84
- XIII. Antiokhos Philadelphos	MÖ 69-64

* Eusebios, *Khronikon*, 263a. Üreten 2010, 195-6; Hoover 2007, 280-301; Downey 1938, 111-113.

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı- Soyadı : Mehmet Sait BENEK

Doğum Yeri : İskenderun / HATAY

Doğum Yılı : 01.11.1987

Medeni Hali : Evli

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise 2000–2003 : İskenderun Cumhuriyet Lisesi

Lisans 2003-2009 : Muğla Üniversitesi /Tarih (1 yıl İngilizce Hazırlık)

Yabancı Dil : İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

2011 yılından beri Muğla Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktayım.